

Acest volum a fost editat pe baza materialelor prezentate în cadrul simpozionului "Calea Fierului din Banat - turism integrat într-un peisaj muzeistic industrial descentralizat", care a avut loc în octombrie 1999 la Reșița.

Simpozionul a fost susținut financiar de către Fundația "Friedrich Ebert", reprezentanța pentru România și de către Muzeul Banatului Montan din Reșița. Publicarea cărții a fost finanțată de către Fundația "Friedrich Ebert".

Traducerea textelor a fost asigurată de către Werner Kremm și dr. Rudolf Gräf.

Autorii:

Helmut Bönninghausen, director al Rețelei Integrate a Muzeului Industriei din Westfalia, Germania

Esther Golibrzuch, arhitectă-urbanistă, autoarea unei lucrări de licență despre Gârâna, Universitatea din Göttingen, Germania

Rudolf Gräf, istoric, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Sergio Morariu, expert pentru dezvoltare regională, inițiatorul întâlnirii internaționale a motocicliștilor EnduRoMania, Frankfurt/Main / Timișoara

Jean Reitz, responsabil pentru rețeaua monumentelor industriei din cadrul Ministerului Culturii din Luxemburg

Hans-Heinrich Rieser, geograf, Universitatea din Tübingen, Germania

Elke Sabiel, reprezentanta Fundației "Friedrich Ebert" în România

Fritz Schatschneider, expert CIM/GTZ pe lângă Consiliul județean Caraș-Severin

Udo B. Wiesinger, colaborator al Muzeului Lumii Muncii (MAW) din Steyr, Austria

Lothar Wilhelm, director executiv al Rețelei Europene NEKTAR pentru Cultura Muncii, Saarbrücken, Germania

Peter Zimmer, director executiv al firmei de consultanță FUTOUR, München, Germania

Coperta: Hermann Heel (1895 - 1964, fotograf al Uzinelor și Domeniilor Reșița - UDR - și al Uzinei de Construcții de Mașini Reșița - UCMR): fotografia datează din anul 1935

Fotografii: Rețeaua Descentralizată a Muzeelor Westfalia, Jean Reitz, Esther Golibrzuch, Josef Ertl, Aurel Sândulescu, Stelian Acea

Reproduceri: colecția de cărți poștale ilustrate Arsenie Boaru, Reșița

Apărut: iulie 2000

Tiparul a fost executat de către Editura InterGraf, 1700 Reșița

Tel./Fax: 0040-55-211300

ISBN: 973-97258-3-6

Toate drepturile asupra prezentei lucrări aparțin Fundației "Friedrich Ebert" România

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

CALEA FIERULUI DIN BANAT

Un proiect de dezvoltare regională pe
baza turismului industrial

A 01 - 02799

Editura InterGraf
Reșița, 2000

Calea Fierului din Banat - șansa relansării economice a regiunii

Fundația "Friedrich Ebert", reprezentanța în România, s-a decis să sprijine proiectul unui seminar despre edificarea unei "Căi a Fierului din Banat" din mai multe motive:

Fiind o fundație politică, atașată tradițiilor social-democrate, ne interesează soarta vestigiilor și monumentelor culturii muncii din toată lumea și din România în special, parte integrantă a culturii muncii din Europa.

Începând cu anul 1994, anul prezenței noastre permanente în România, Fundația "Friedrich Ebert" și-a propus un program complex, axat atât pe consultanța în problemele muncii sindicatelor, în problemele de administrație locală și de administrație publică în general, dar și în probleme de mediu ambiant, de dezvoltare a democrației și a spiritului european în sensul cel mai larg al cuvântului. De aceea a sprijinit prima manifestare din România dedicată creionării unui program cuprinzător de păstrare a moștenirii culturii muncii - a culturii industriale - și de integrare a acestor demersuri într-un (și printr-un) turism integrat: seminarul "Calea Fierului din Banat", organizat în colaborare cu Muzeul Banatului Montan din Reșița. În final, aceste demersuri vizează declanșarea mult așteptatului și mult doritului reviriment economic în vechile vetre ale industriei românești, grav afectate de recesiunea economică prelungită și de procesele de transformare economică din țară.

Am ținut să atragem atenția prin acest seminar asupra șansei unice de care dispune Banatul Montan cu patrimoniul său de industrie veche, perfect utilizabilă turistic, asupra șanselor unice de a utiliza vestigiile regiunii sub forma "turismului integrat" sau "holistic", ceea ce înseamnă șansa reală a relansării economice pentru întreaga

regiune, asupra punctelor forte ale regiunii, în cadrul cărora tocmai trecutul ei de muncă, de cultură a muncii și a industriei ocupă un loc aparte, asupra valorii europene a moștenirii culturii industriale a Banatului Montan, care merită (re-)conectată la rețelele de cultură a muncii din Europa și să beneficieze de un management turistic eficient, de o imagine realistă, de o publicitate pe măsura valorii sale. În situația concurenței, nimeni nu are nici cea mai mică șansă, dacă nu face cât mai mult din proprie inițiativă: drumuri și șosele bune, indicatoare turistice aliniate la standardele europene, sprijin financiar din partea statului român și al Uniunii Europene acordat întreprinzătorilor care acționează în direcția realizării unui program regional de dezvoltare coerent și viabil, păstrarea specificului local, reducerea birocrăției și a formalismului.

Publicăm lucrările seminarului de la Reșița cu intenția de a înmăna factorilor de decizie din administrație, oamenilor politici și agenților de turism - dar și factorilor de răspundere și decizie din Ministerul Culturii, de la Autoritatea Națională pentru Turism și din Ministerul Industriilor, de la F.P.S. - o sursă de idei și concepții viabile, un model adaptabil, o posibilitate de inspirație pentru luarea unor decizii în vederea relansării economice a regiunii Banatului Montan.

Elke Sabiel
Reprezentanta Fundației
"Friedrich Ebert" în România

Zusammenfassung:

Elke Sabiel, die Vertreterin der „Friedrich-Ebert“-Stiftung (FES) in Rumänien, begründet die Unterstützung der Stiftung für das Seminar „Banater Eisenstrasse“ einerseits durch das grundsätzliche Interesse der FES an der Erforschung und Verwertung der Zeugnisse der Industriekultur und der Kultur der Arbeit überall in der Welt, andererseits sieht die der Sozialdemokratie nahestehende Stiftung in der Ausarbeitung eines Projekts zur touristischen Nutzung der im rumänischen Südbanat zahlreich vorhandenen – doch leider bedrohten – Denkmale der Kultur der Arbeit eine Chance zur ganzheitlichen Entwicklung der gesamten Region. In Anerkennung der Bedeutung des ersten Seminars zu diesem Thema, das in Rumänien stattfand, entschloss sich die Stiftung, die Beiträge in Buchform herauszugeben.

Hans-Heinrich Rieser, Peter Zimmer

“Calea Fierului din Banat”

Un proiect de turism montan integrat în zona montanistică a Banatului

1. Scurt istoric al ideii proiectului:

Ideea unui proiect de promovare a turismului intitulat “Calea Fierului din Banat” s-a născut din mai multe surse, care își trag seva din preocupările de geografie regională, cu care autorul s-a ocupat timp de 25 de ani, având ca centru Banatul. Un punct de plecare actual pentru această idee a fost concluzia că se impune de urgență și neapărat un sprijin economic pentru Banatul de Munte. Această regiune cu vechi tradiții industriale și de economie montanistică, o regiune preferată până în 1989, a alunecat tot mai adânc într-o criză economică. Este suficient să urmărim statisticile lunare ale Direcției Județene de Statistică Caraș-Severin pentru a vedea dramatismul, dar și persistența acestei crize.

La sfârșitul anului 1998, dintr-o vagă idee s-a născut un impuls inițial în urma întâlnirii cu domnul Peter Zimmer, cu care împreună am inițiat un “Cerc de Lucru Turism” și cu care am elaborat liniile directoare pentru proiectul concret. În urma unor discuții cu domnii Kremm, dr. Grăf, dr. Morariu și ca urmare a discuțiilor anterioare cu dr. Martin Olaru în România și domnii Zimmer și Wilhelm în Germania am diferențiat conținuturile proiectului și le-am completat. Le vom prezenta mai jos într-un mod cuprinzător. Observațiile generale referitoare la turismul integrat (capitolul III) și la obiectivele proiectului (capitolul V) sunt proprietatea intelectuală a domnului Peter Zimmer.

În Cercul de Lucru Turism al Cercului Economic Româno-German, care a fost înființat în 1998 la München, s-a dezvoltat, în

baza proiectului "Calea Fierului din Banat" precum și a inițiativei referitoare la Sibiu, ideea de a crea în România două regiuni model pentru edificarea unui turism holistic, integrat, care să servească drept exemplu pentru edificarea altor idei de promovare regională a turismului și a economiei în ansamblu.

Ideea "Căii Fierului din Banat" nu este însă nici o noutate. Există multe "căi turistice" în alte țări, există și "Căi ale Fierului". În România, cu mai bine de un deceniu în urmă, domnul Kremm a creionat un astfel de proiect într-o serie de articole în ziarul "Neuer Weg", dar "vremurile nefaste" au fost nefavorabile inclusiv ideii de a construi în Banatul Montan un peisaj muzeal industrial. Totuși, Muzeul Banatului Montan a reușit să realizeze valoroase activități preliminare în această direcție. Aceste modele și surse sunt de un deosebit ajutor în vederea realizării și a pornirii proiectului. Se poate chiar spera, că în cadrul seminarului de "Turism Industrial" de la Reșița să se aprofundeze ideea proiectului și să se ajungă la un impuls care ar putea să declanșeze o evoluție pozitivă a economiei Banatului Montan.

2. Câteva aspecte de conținut ale ideii proiectului ca ansamblu

Pentru a asigura populației Banatului Montan o bază de supra-viețuire trebuie descoperite și conștientizate toate potențialele regiunii, care trebuie verificate din toate punctele de vedere asupra utilității lor. Trebuie remarcate potențialele endogene ale naturii, culturii, infrastructurii și economiei acestei regiuni, în primul rând însă potențialele oamenilor de la fața locului. În mod obligatoriu trebuie gândit în mai multe direcții, trebuie găsite interconectările pozitive din diferitele domenii - deci nu putem reflecta doar asupra industriei și turismului - trebuie gândit permanent la turism industrial integrat.

În domeniul turismului, cu toate fațetele sale diverse, există în

peisajul Banatului Montan foarte multe potențiale nefolosite și chiar necunoscute. Acestea trebuie descoperite și valorificate. Ele trebuie interconectate cu alte domenii și trebuie construite ca o paletă de oferte integrate, cu care trebuie începută căutarea cererii pe piață. Permanent trebuie realizate feed-back-uri între potențialele cererii existente și posibilele oferte. În acest context trebuie permanent scoase în evidență specialitățile regiunii, ceea ce individualizează oferta regiunii față de alte oferte ale altor regiuni din România sau din Europa.

Una din "specialitățile centrale" din această regiune este, privită într-o perspectivă pe termen lung, industria montanistică și "rețeaua economiei montanistice" existentă aici. Industria montanistică nu trebuie și nu poate fi văzută ca o moștenire împovărătoare a unor vremuri trecute, ci ca o șansă economică și culturală într-o triplă combinație: combinația unei industrii reduse ca dimensiune, dar modernizată și înalt specializată, cu păstrarea monumentelor industriale și un turism in-

Reșița - Cartierul Stavila

dustrial promovat rațional. O să dureze firește vreme mai îndelungată până ce aceste trei surse vor fi integral puse în evidență, dar ele, în mod cert, vor realiza o contribuție simțitoare la nivelul veniturilor oamenilor care trăiesc în această regiune. În special conectarea acestor specialități - păstrate în mod unic în Europa - cu alte avantaje ale regiunii: lumea alpină, Clisura Dunării, vechea stațiune balneară Băile-Herculane, Carstul Bănățean, agricultura montanică și economia silvică, etc. vor putea declanșa avântul economic mult dorit al Banatului Montan.

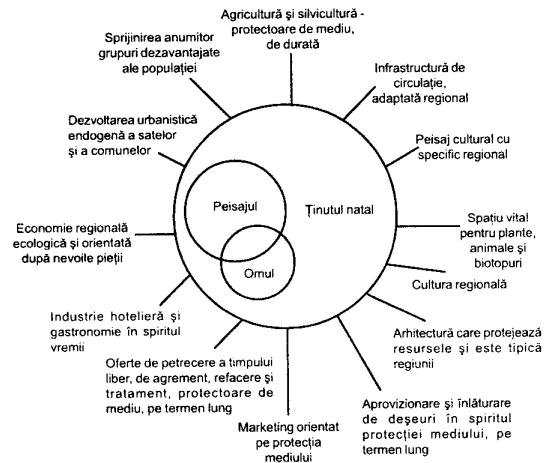
Toate domeniile de viață și muncă din această regiune trebuie incluse în acest proiect. Astfel, turismul holistic devine motorul dezvoltării regionale. Bazele turismului montanistic integrat sunt pe de o parte concepțiile "turismului integrat" și pe de altă parte potențialele turistice ale Banatului Montan, prezentate în cele două capitol care urmează.

3. Concepția turismului integrat, respectiv: holistic

Turismul integrat, prin diversitatea sa, trebuie să aibe efectul unuia din cele mai importante motoare ale dezvoltării regionale. Pentru realizarea sa trebuie conectate cât mai multe ramuri economice, dar și multe aparente amănunte, în așa fel, încât în regiune să intre cât mai mulți bani.

În cele ce urmează vom prezenta pe scurt concepția turismului integrat, resp. holistic. Mă bazez pe ideile și foliile domnului Peter Zimmer, directorul executiv al Futour GmbH din München și președintele deja amintitului Cerc de Lucru Turism din cadrul Cercului Economic Germano-Român.

Graficul I: Dezvoltarea integrată sau holistică a unei regiuni

Dezvoltarea holistică a regiunii

Holistic înseamnă că prin această metodă se va încerca, pe cât posibil, integrarea tuturor domeniilor de viață, muncă și economie precum și factorii de mediu și se va ține cont de toate potențialele cunoscute sau nou descoperite ale regiunii. Domeniile ca atare nu pot fi privite ca o sumă de factori, ci ca domenii care se influențează reciproc, se continuă și se completează. Pentru a obține cât mai mari efecte de punere în valoare turistică a acestei regiuni, în regiunile mai sărace este nevoie de o metodă de lucru specială. Ca principiu de bază se va respecta: **mai degrabă ieftin decât scump, mai degrabă important decât neimportant, mai degrabă imediat decât mai târziu, mai degrabă tu însuși decât străinii.**

Conceptele de turism integrat văd în turism o parte a economiei regionale și posibilitatea de a activa resurse încă nefolosite ale unei regiuni prin interconectarea diferitelor ramuri economice cu noi ramuri turistice, în așa fel, încât să aibă un efect benefic asupra regiunii. Aceste concepții au fost aplicate cu succes în apus în special în regiunile slab dezvoltate din punct de vedere economic, în care agricultura slab dezvoltată a fost sprijinită printr-o cerere turistică directă ("vacanță la ferma țăranului") sau indirectă (producând pentru ofertanții în domeniul turismului), creându-se noi surse de venit. În mod similar a fost sprijinit domeniul meșteșugurilor rurale tradiționale. Premiza pentru un efect benefic al acestei concepții este crearea și stimularea unei cereri acceptabile, actuale, care să fie adaptată infrastructurii turistice existente. Trebuie stimulată de asemenea o rețea de subiecți economici locali și regionali, de instituții administrative, care să se bazeze în special pe inițiativa particulară.

Câteva exemple de influențare reciprocă pozitivă, din care va reieși că aspectele mediului înconjurător joacă un rol foarte mare: un mediu înconjurător intact și nevițat, asociat cu particularități regionale este un potențial de bază extrem de important pentru turismul în general și pentru turismul holistic în special.

- **A munci și a locui:** în domeniul muncii, prin turism se creează și se mențin locuri de muncă în domeniul meșteșugurilor, agriculturii, comerțului și micilor întreprinderi. Investițiile turistice promovează în plus meseriile regiunii (prin asanarea unor obiective turistice, prin construirea unor obiective relevante pentru turismul din regiune). Locurile de muncă păstrate sau nou create în acest mod sunt de regulă aproape de domiciliul celor care le ocupă.

- **Agricultură și silvicultură:** agricultura și silvicultura profită în mod multiplu de pe urma turismului. Pe de-o parte profită în mod direct prin punerea la dispoziție a unor locuri de cazare ("vacanță la ferma țăranului", cabane silvice, vacanță la sat), prin

oferta unor servicii (catering, servicii de ghid, prezentări de animale și unelte rurale sau forestiere, etc.) și prin desfășurarea unor specialități țărănești din regiune și a unor produse regionale prin intermediul gastronomiei sau direct către turiști. Indirect se asigură în acest mod supraviețuirea culturii țărănești, deci a identității regionale, în timp ce agricultura și silvicultura mențin peisajul atrăgător pentru concedii, ca un important capital pentru turism. Cultura țărănească și identitatea regională, specialitățile țărănești și produsele regionale sunt niște elemente extrem de importante ale ofertei și ale individualizării regiunii pentru toate felurile de turism vizate sau oferite. S-a dovedit a fi extrem de utilă conferirea unei sigle de proveniență și calitate pentru toate produsele regiunii (alimente, băuturi, alte produse care provin din regiune și sunt făcute după criterii anume), impunându-se un control strict al respectării acestei sigle.

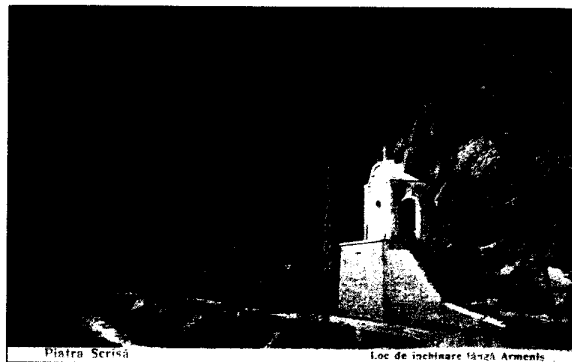

Vechiul pod de cale ferată de la Caransebeș

- **Circulație, trasee, poluare sonoră:** infrastructura de circulație are o importanță multiplă și deosebită pentru turismul integrat al unei regiuni. Pe de o parte, regiunea trebuie să fie ușor accesibilă și bine dotată cu infrastructură de circulație. Pe de altă parte, aceste trasee trebuie să fie integrate peisajului, trebuie să fie departe de zonele lipsite de poluare sonoră - de natura propriuzisă - trebuie pe cât posibil să ocolească centrele aglomerațiilor urbane sau rurale. O circulație publică bine gândită, bine relaționată și accesibilă ca preț are rolul reducerii circulației auto și ar putea, tocmai în România, să influențeze pozitiv cererea turistică internă. "Centrele de mobilitate" (ghisee turistice la toate garile și autogările regiunii) și tichetele de călătorie valabile în toată regiunea și pe toate mijloacele de transport în comun precum și ofertele corespunzătoare în această direcție (tichete combinate vapor/căi ferate, căi ferate/autobuz, căi ferate/biciclete, etc.) pot stimula turiștii în cunoașterea cuprinzătoare și impresionantă a regiunii.

- **Comunicare:** sistemele moderne de comunicare și informație trebuie să fie accesibile sau trebuie edificate. Trebuie creată în special posibilitatea accesului la Internet și Intranet, dar mai ales accesul la sistemele internaționale de informație și rezervare turistică trebuie asigurat de urgență. O regiune care dorește să intre într-un circuit turistic intern sau internațional trebuie să dispună de un sistem de supraveghere și ghidare a circulației care să cuprindă toți participanții la circulație.

- **Hoteluri și gastronomie:** hotelurile și gastronomia sunt baza infrastructurii turistice. Ele trebuie să creeze o orientare pentru serviciile centrate pe client ("Râma nu trebuie să-i placă pescarului, ci peștelui."). Se impun în această direcție o serie de perfecționări și de cursuri pentru personalul care lucrează în turism, se impun însă și noi forme ale conducerii personalului angajat în turism. Regiunea trebuie să elaboreze oferte paușale sau pachete de oferte care să fie orientate pe gustul clienților și care trebuie să fie valorificate în mod profesional, fiind accesibile pe orice cale, lăsând

Capela de la "Piatra scrisă" și viaductul căii ferate Timișoara-București

însă liberă posibilitatea unor participări facultative, individualizate. O "nouă" bucătărie regională, cu bucate regionale și cu băuturi specifice, folosirea produselor regionale în gastronomie sunt o premiză pentru succesul turistic, având aceeași importanță ca și sistemele de management de calitate și de mediu.

Dacă dorim ca rețeaua diferitelor domenii de viață, muncă și economie, așa cum au fost ele prezentate mai sus, să aibe efectul dorit asupra regiunii, atunci ele trebuie să se bazeze pe o identitate regională cât mai cuprinzătoare, care să fie dezvoltată și susținută de regiune și prin regiune. În zona Banatului Montan, această identitate este creată în mod cert de zona muntoasă caracterizată printr-o economie montanică. Această identitate trebuie profilată și mai puternic și trebuie să devină "marca" regiunii, care trebuie promovată spre exterior. Câteva exemple în acest sens:

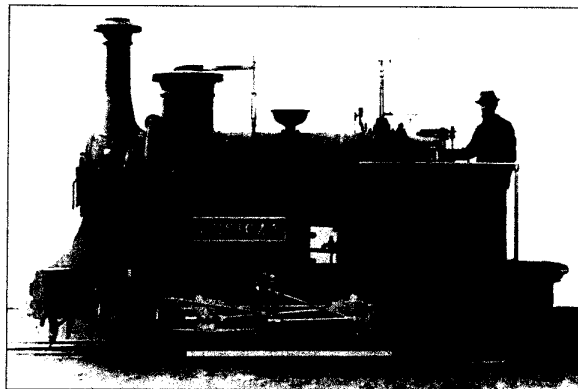
- **Spațiul natural:** spațiul natural trebuie deschis turiștilor, trebuie să le devină accesibil, dar în același timp acest extrem de important capital trebuie păstrat în originalitatea sa pentru acest fel de turism. Ofertele de turism nu pot și nu trebuie să influențeze negativ biotopurile unor animale sau plante, dar trebuie să ofere oaspeților posibilitatea de a trăi din plin sentimentul apropierei de natură. Acest lucru se realizează prin "conducerea inteligentă a oaspeților". Importante sunt informațiile despre spațiul natural și despre specificul său, care se oferă turiștilor, dar tot atât de importantă este atenționarea asupra necesității protejării naturii. Natura se poate admira foarte bine prin "view points", prin centre de oaspeți sau prin drumeții cu ghid prin natură. Este necesară elaborarea unor seturi de oferte care să conțină aceste elemente și care să fie promovate prin management turistic.

- **Peisajul cultural și așezările umane:** pentru multiplele domenii ale turismului holistic, specificul regional este de o deosebită importanță. Peisajul cultural și așezările umane joacă un rol esențial. Arhitectura tipică a regiunii și structurile urbanistice ale așezărilor umane sunt importante elemente ale ofertei turistice, așa că turismul devine un argument central pentru o bună păstrare a monumentelor. Păstrarea vechilor meșteșuguri și folosirea materialelor de construcții specifice regiunii promovează întreaga economie regională. Peisajul cultural rural marchează regiunea ca ansamblu. Păstrarea acestui peisaj este obligatorie și este o posibilitate de venit pentru agricultura și silvicultura regiunii. Trebuie avut grijă ca spațiul cultural țărănesc, caracterizat printr-o economie apropiată naturii și exercitată pe spații mici, să fie păstrat. Cheltuielile suplimentare, necesare în vederea păstrării acestui mod de trai, se pot acoperi prin veniturile ramurilor economiei turistice. În Banatul Montan, peisajul cultural al economiei montanistice specifice este unic în Europa și trebuie păstrat, cu toate elementele sale industriale de la orașe și sate, deoarece este cel mai important potențial turistic al regiunii.

- **Obiceiurile populare și multiculturalitatea specifică Banatului:** obiceiurile regionale, arta populară, cultura sunt și ele elemente importante ale ofertei turistice care merită să fie păstrate și puse în valoare prin turism. Pericolul de a le apropia de kitsch sau de a le distruge trebuie evitat cu grijă. Asociațiile care au ca obiect de activitate păstrarea specificului regiunii au o foarte mare importanță, deoarece ele păstrează obiceiurile populare regionale, arta populară și cultura specifică a regiunii atât pentru locuitorii regiunii cât și pentru oaspeții acestora. Se evită astfel în mare măsură și pericolul kitsch-ului. Manifestările tipice regiunii, neviciate, cultura gastronomică regională, cultura mișcării în regiune (participarea la rugi sau alte manifestări specifice unor localități) sunt totodată atracții turistice deosebit de căutate. Mulțimea grupurilor etnice din Banat și conviețuirea lor timp de secole, lipsită de fricțiuni sau cu fricțiuni insignifiante, este un alt criteriu de unicatitate al Banatului, cel puțin pe plan european.

Pentru ca pe baza acestei concepții să se poată dezvolta oferte specifice regiunii, cu efect economic și posibilități de valorificare pe piața turistică trebuie aplicate metodele de lucru profesionale ale branșei turistice care activează în toată lumea. Este nevoie în primul rând de un marketing profesional, care să prezinte regiunea ca o "destinație" individuală pentru fiecare turist în parte, care să facă oferte de calitate printr-un marketing tematic și al evenimentelor, atât pentru evenimente specifice existente cât și pentru evenimente specifice regiunii care mai trebuie inventate. De o deosebită utilitate este concentrarea asupra activității de bază, asupra unor grupuri-țintă de bază și asupra unor nișe turistice atrăgătoare, prin care să se încerce o optimizare a afluxului turiștilor, inclusiv în perioadele și sezoanele slabe. Profesionalitatea tuturor celor implicați din regiune trebuie mărită prin școlarizare, antrenamente și excursii de specialitate. În plus, toți cei ce se ocupă de turism în zonă și în regiune trebuie să colaboreze intens pe plan tematic și pe planul grupurilor-țintă, renunțând la gândirea lor gen "turla bisericii" sau "turnul de fildes".

Dacă se dorește realizarea unei dezvoltări regionale de durată prin turismul integrat, atunci prin el și pentru el trebuie mărită calitatea spațiilor naturale și culturale, trebuie ridicată calitatea alimentelor zonale, trebuie mărită calitatea mediului de locuit și de muncă, trebuie păstrată și mărită calitatea vieții în general. Această dezvoltare este asigurată printr-o identitate regională vie, prin cererea după cât mai multe oferte regionale diverse, prin protecție (prin utilizare), prin substituirea transferurilor financiare etatizate și printr-o ofertare intensă a specificului regional.

Prima locomotivă construită la Reșița, 1871

Proiectul "Calea Fierului din Banat" pornește de la premiza că unele concepții de succes din apusul Europei referitoare la turismul integrat pot avea efecte pozitive și în țările Europei Centrale și de Sud-Est, în măsura în care respectivele concepții sunt bine adaptate la condițiile și mentalitățile de la fața locului și la cei care vin cu cereri potențiale. Cât de corectă este această premiză o va arăta

exemplul Banatului Montan, deoarece aici se pot dezvolta - pe baza concepției descrise mai sus - anumite oferte specifice regiunii, care sunt vandabile și care urmăresc obiective importante pentru dezvoltarea de durată a acestei regiuni.

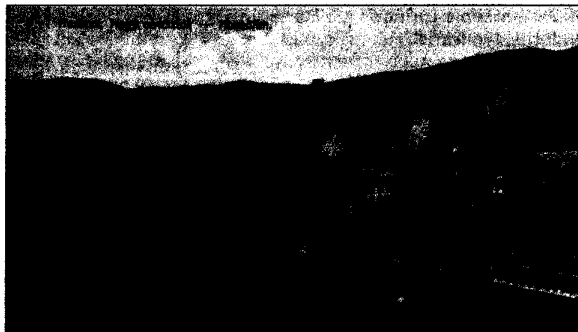
4. Potențialele turistice ale Banatului Montan și posibilitățile valorificării lor

Banatul Montan, care cuprinde în esență județul Caraș-Severin din vestul României, trebuie privit astăzi ca o veche regiune industrială, plină de probleme, cu posibilități și potențiale agricole extrem de reduse, care abia că este în stare să-și hrănească locuitorii. Această regiune a devenit, în cadrul României, o regiune din care se migrează. Față de aceste dezavantaje acute există însă și o serie de oportunități care pot fi utilizate ca potențial turistic în sensul nominalizat mai sus. Regiunea, pe lângă potențialele obișnuite ale unui spațiu natural și pe lângă o caracteristică cultural-istorică incontestabilă, dar neieșită din comun, oferă câteva specificități, care în combinația existentă aici sunt extrem de rare.

4.a. "Calea Fierului din Banat"

Ca un motto pregnant pentru potențialul endogen al regiunii poate fi folosit "Calea Fierului din Banat". Prin acest lucru putem lansa pentru prima dată în România o rută publicistică și mediatică care trezește în orice vizitator străin ideea de similitudine cu anumite "căi turistice" din apusul Europei. Termenul oferă câteva puncte de bază ale ofertei turistice: economia montanistică, descentralizarea, o regiune de sine stătătoare, cu o identitate proprie. Alte caracteristici specifice regiunii trebuie subliniate conștient și consecvent prin publicitate. Este vorba în primul rând de diversitatea existentă în spațiul natural și cultural, de tradițiile vii și viabile ale populației multietnice, de posibilitățile de utilizare

și de posibilitățile de interconectare. Sub forma ideii de ansamblu a unei "Căi a Fierului din Banat" se pot oferta o multitudine de proiecte individuale de tot felul, prin care să se valorifice fiecare potențial endogen în parte pentru diversitatea posibilităților de utilizare turistică și de altă natură.

Furnalele din Reșița la începutul secolului XX

În primul rând vom prezenta aceste potențiale, punând accentul pe peisajul de muzeu industrial descentralizat existent. Toate aceste potențiale pot în sine să sprijine și să dezvolte turismul. Dar de obicei ele nu vizează decât o mică parte din largul spectru al cererilor turistice. Dacă însă din ele se dezvoltă "produse de legătură", atunci potențialul cererii poate fi satisfăcut într-o măsură mult mai mare și se pot crea într-o măsură mult mai mare valori.

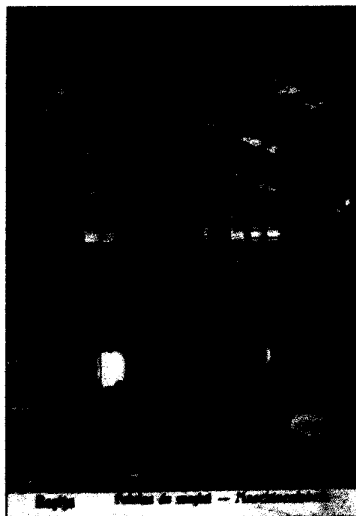
4.b. "Rețeaua economiei montanistice" din Banatul Montan

Banatul Montan este o veche zonă de economie montanistică, fondată pe surse medievale și care și-a primit trăsăturile definitorii

în faza de industrializare din secolul trecut. Astfel de zone au existat în trecut în Europa în mai multe locuri. Se pare însă că "rețeaua economiei montanistice", așa cum s-a păstrat în Banatul Montan, cu toată complexitatea, originalitatea și funcționalitatea sa, nu mai există nicăieri în Europa. Mineritul, siderurgia și prelucrarea metalelor, în special construcțiile de mașini și construcțiile metalice au parcurs în această regiune, începând cu recucerirea ei de la turci, toate fazele de evoluție cunoscute: faza manufacturieră din secolul al XVIII-lea, faza de industrializare din secolul al XIX-lea, faza de extindere de gen "fin-de-siècle" sau "hiperindustrializarea" de gen socialist. Din toate aceste faze, în regiune mai există o multitudine de relice, care în parte au lucrat până în 1989, în parte mai sunt în funcțiune și astăzi.

Această "rețea de economie montanistică" este completată de o multitudine de elemente de interconectare economică și socială. Agricultura montană este îndreptată spre aprovizionarea zonelor urbane industrializate, cu muncitorii ocupați aici, dar și spre aprovizionarea unui mare șeptel de animale, incluzând în secolele trecute și animalele de tracțiune și povară, precum și de lucru în mine. A fost și este necesară o economie silvică și forestieră foarte extinsă, la început pentru producerea mangalului, mai târziu pentru lemn de mină, lemn pentru traverse, lemn pentru construcții, dar și lemn ca materie primă pentru toată diversitatea obiectelor necesare industriei montane. Baza economiei montanistice o formează minele, din care erau extrase foarte multe materii prime: la început minereuri de cupru, plumb și zinc, începând cu secolul al XVIII-lea tot mai mult minereu de fier și începând cu 1846 un tot mai mare volum de cărbune. Câteva din aceste mine mai sunt și astăzi în funcțiune, altele mai sunt aerate și se mai evacuează apa din ele. Începând cu 1719 au existat cuptoare înalte pentru topirea minereului de fier la Bocșa și la Luncani, ale căror relice mai există și astăzi. Din 03.07.1771, când primele două furnale au fost pormite la Reșița, această localitate a devenit centrul siderurgiei. Ultima generație de furnale există din 1961, ele fiind oprite în 1993.

Există intenția de a transforma unul din cele două furnale într-un muzeu. La Combinatul Siderurgic Reșița mai există o oțelărie cu cuptoare Siemens-Martin, fiind printre puținele din Europa încă în stare de funcționare, există mai nou un cuptor de oțel electric și există un laminor la cald, care, printre altele, produce întregul necesar de șine al României.

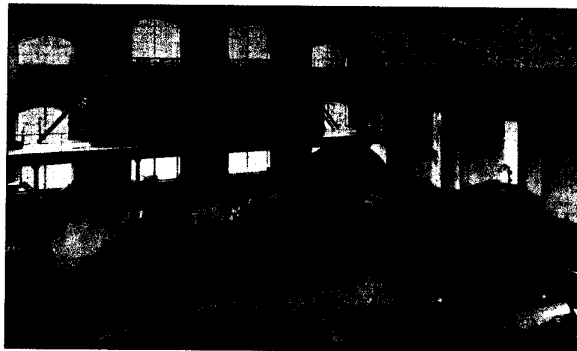
Prelucrarea metalelor are aceeași vârstă ca și extracția minereurilor și topirea metalelor. Din secolul al XVIII-lea s-au produs în Banatul Montan mărfuri din metale, construcții metalice (în special mașini), dar și armament. Uzina din Reșița avea până pe la 1960 renumele de a fi prima, tehnic și organizatoric cea mai bine dotată întreprindere constructoare de mașini din întreaga Europă de Sud-Est. Puncte forte ale acestei producții au fost locomotivele cu aburi, construite între

1872 și 1964, dintre care un număr de 16 se pot vedea în muzeul în aer liber al orașului - din păcate, fără nici un fel de explicații, cu o îngrijire precară și o pază asijderea. Tot la Reșița se poate vedea al treilea pod sudat din Europa, judecat în ordine cronologică. De amintit și turbinele marii hidrocentrale de la Porțile de Fier. Uzina în cauză mai lucrează și astăzi.

În strânsă legătură cu acest tip de economie montanistică a fost un sistem de transport foarte întins, specializat atât în căraușia materiilor prime din întregul spațiu montan spre locurile de prelucrare cât și pe transportul produselor finite până departe în hinterland-urile Banatului Montan. Fără o extrem de bine gândită gospodărire a resurselor de apă, nu prea abundente, economia montanistică nu ar fi putut funcționa, deoarece minele, topitoriile și locurile unde s-au prelucrat metalele aveau nevoie de foarte multă apă și de forță hidrolică. În Banatul Montan există nenumărate relice de gospodărire a apelor: diguri și stăvile de pe vremea Mariei Theresia, un sistem de canale colectoare montane de la sfârșitul secolului al XIX-lea, (prin care apa diferitelor bazine hidrografice a fost condusă spre Valea Bârzavei, unde erau concentrate uzinele), baraje de dinaintea primului război mondial, din vremea inter- și postbelică, toate alimentând uzine electrice, utilizate parțial și astăzi cu generatoare originale și care furnizează uzinelor curent. Mai există de asemenea o seamă de relice ale dotărilor sociale: colonii muncitorești, fragmente ale vechii rețele de relații economice interne, case ale asociațiilor muncitorești și ale sindicatelor, etc.

Similar cu nostalgia unei agriculturi tradiționale, care se poate valorifica turistic, într-o societate postindustrială se poate trezi interesul nostalgic pentru un peisaj industrial, marcat istoric, păstrat aproape intact, care este unul din ultimele exemple de evoluție industrială din toată Europa. De aceea, aceste relice ar trebui conservate și, pe cât posibil, ținute în stare de funcționare, ceea ce noi numim "protecție prin utilizare". Similar cu "meșteșugurile muzeale" s-ar putea păstra în Banatul Montan vechile moduri de producție industrială și interconectările create în timp. Oare unde poate vedea omul erei postindustriale descărcarea unei șarje la un furnal, unde poate vedea turnarea oțelului sau laminarea unor șine? Unde poate vedea omul erei postindustriale cum se scoate minereul și cărbunele din subteran, unde poate urmări calea acestora până la stadiul unei mașini care funcționează? Deoarece

cele mai multe relice sunt încă proprietate a unor întreprinderi de stat, a administrației silvice sau a unor firme, puține la număr, păstrarea lor și crearea legăturii dintre ele sub forma unui peisaj muzeal industrial integrat ar mai putea fi încă realizată. În acest scop ar trebui activate fonduri pentru promovarea turismului, la început și din alte surse promoționale, deoarece astăzi nici una din ramurile economiei montanistice nu lucrează rentabil (sau măcar acoperindu-și costurile) pe baza resurselor regionale. În plus s-ar impune câteva modernizări și specializări, făcute cu prudență și cu multă grijă.

Reșița - centrală electrică pe gaz de furnal

Dintre minele închise sau aflate în faza de închidere sau conservare ar trebui păstrată măcar o mină de minereuri și una de cărbune, care să fie amenajate ca niște mine demonstrative. Furnalul ar trebui să fie amenajat ca un furnal pentru vizitatori și ar putea fi reparat pentru "șarje demonstrative". În oțelăria și în laminoarele încă în funcțiune se pot amenaja, cu minime investiții, căi de acces speciale pentru vizitatori și tribune de vizitare, se pot angaja ghizi și se pot da explicații la fața locului. Lucruri asemănătoare și tot cu

minime investiții ar putea fi realizate la Uzina Constructoare de Mașini, în punctele nodale sau care prezintă un interes deosebit. Lacurile de acumulare din secolele trecute pot fi vizitate în cadrul unor excursii, pe drum s-ar putea reamenaja bocșe și ferme țărănești conduse după model tradițional, în stilul gospodăriilor țărănești de la munte. Totul poate fi combinat cu călătorii pe și de-a lungul Dunării, prin Clisură și Cazane, până la Centrala Hidroelectrică de la Porțile de Fier, cu un popas la Berzasca și o călătorie pe calea ferată forestieră cu ecartament îngust de la Dunăre înspre interiorul zonei montanistice, cu popasuri la cabanele forestiere și cu drumeții prin sălbăticia Cheilor Nerei sau a Cheilor Carașului.

4.c. Peisajul muzeal industrial descentralizat "Calea Fierului din Banat" și conectarea sa europeană

Elementele "rețelei de economie montanistică" din zona Banatului Montan, foarte extinse, așa cum au fost descrise mai sus, pot fi foarte bine înșirate de-a lungul unei "Căi a Fierului din Banat", existând posibilitatea ofertării lor ca pachet, de ansamblu. Ar reieși de aici edificarea unui peisaj muzeal industrial descentralizat, așa cum a fost organizat într-o serie de regiuni de vechi tradiții industriale din Europa de Vest, respectiv așa cum mai există acolo parțial. Acele regiuni vest-europene ar trebui studiate și căutate elementele transponibile asupra situației din Banat. S-ar putea crea de exemplu un amestec al unor muzee de stat (mine demonstrative, furnale demonstrative, Muzeul Banatul Montan, Muzeul Locomotivelor, etc.), care să fie legate de sectoare special amenajate ale unor întreprinderi industriale particulare, care să poată fi vizitate de turiști (oțelăriile și laminoarele din Reșița și Oțelu-Roșu, uzinele constructoare de mașini Bocșa, Reșița, Caransebeș, "STITOM", fabrica de sticlă din Tomești etc.), și o serie de întreprinzători privați, inițial sprijiniți de stat, care fac agroturism în ferme montane, în apropierea unor bocșe etc. Există de asemenea posibilitatea includerii "Căii Fierului din Banat" într-o

rețea de muzee industriale europene, ceea ce în faza de start oferă posibilitatea unor fluxuri informaționale utile. S-ar impune un statut de membru în "Rețeaua Culturii Europene a Muncii", NEKTAR, cu sediul la Saarbrücken.

4.d. Proiectul parțial al unui muzeu al locomotivelor/căilor ferate/circulației, cu sediul la Reșița

Pe lângă uzinele montanistice, la Reșița s-ar putea crea un al doilea centru al peisajului muzeal industrial descentralizat "Calea Fierului din Banat": există aici Muzeul Locomotivelor, primul muzeu de acest gen înființat în Europa de Sud-Est, care, la Reșița, permite o combinație unică în legătură cu un muzeu al industriei grele. Înainte de a crea însă o rețea muzeală la Reșița se impune de urgență asigurarea pazei, asanarea și o mai bună prezentare din punct de vedere muzeografic al Muzeului Locomotivelor. Am dori să atragem atenția asupra faptului că municipiul Reșița dispune de posibilitatea înaintării unui microproiect referitor la păstrarea monumentelor tehnice și asigurarea calității acestora, care ar putea beneficia rapid de fonduri de sprijin din partea U.E., dar și din partea altor organizații pentru protecția monumentelor tehnice.

Astfel de muzee ale locomotivelor/căilor ferate/circulației există într-un număr redus, de regulă în jurul unor puncte nodale ale circulației, în apropierea unor vechi gări de cale ferată sau în cadrul măsurilor de protejare ale unor căi ferate care merită a fi păstrate. Ne gândim aici la muzeul de la Hamburger Bahnhof din Berlin, la vechea gară din Sacramento (California), la "Parcul Industrial și al Căilor Ferate" din Luxemburg sau la proiectatul muzeu de la Heilbronn-Böckingen, care va fi înființat în apropierea unui mare triaj de cale ferată. La Reșița există extrem de rara ocazie de a înființa un astfel de muzeu la fața locului, care să ofere atât produse rezultate dintr-un secol de activitate, cât și posibilitatea vizitării locului unde au fost produse locomotivele și subansamblele

necesare căilor ferate. Din existentul de la fața locului s-ar putea mări numărul locomotivelor expuse, muzeul completându-se cu o largă paletă de alte produse industriale ale uzinelor municipiului. Paleta ar putea fi completată cu punerea în rețea a acestui muzeu cu Uzina de Vagoane din Arad și cu Electroputere Craiova, actualul producător de locomotive din România.

Muzeul propus ar putea fi foarte bine amplasat într-una din halele neutilizate ale U.C.M.R. sau C.S.R., rămase în proprietatea statului, existând posibilitatea conectării lor din punct de vedere științific și muzeografic cu Muzeul Banatului Montan. Ar trebui să rămână însă ca secție aparte Muzeul Locomotivelor în aer liber, cu condiția să mai fie completat cu alte exponate. În hala expozițională s-ar putea documenta procesul de producere al unei locomotive cu aburi, s-ar putea expune șine, boghiuri, cazane cu aburi, motoare diesel, diesel-electrice și electrice, accesorii ale căilor ferate etc. Pomind de la minereuri și cărbuni, trecând prin metalul topit, trecând de faza laminării și forjării și documentând fiecare fază a producției și a montajului până la produsul finit s-ar putea crea un lanț unic pentru muzeele lumii. Dintre multele locomotive cu aburi care mai există azi în România s-ar putea secționa una în lung, pentru a arăta cum este construită în interior. Ar fi cea mai bună soluție, inclusiv pentru restaurarea ei, preferabilă unei vânzări ca fier vechi cu maximum 61 \$/tona. Numeroasele locomotive cu aburi care mai există în România și care ruginesc pe cine știe ce cale ferată secundară, sau care sunt dezmembrate de hoști de fier vechi, ar putea fi chiar vândute amatorilor de nostalgie din toată lumea, obținându-se prețuri mult superioare prețului fierului vechi și creându-se totodată o serie de locuri de muncă pentru restauratori de locomotive cu aburi.

O altă secțiune a halei expoziționale ar putea adăposti diferite tipuri de locomotive și vagoane din toate epocile, risipite pe tot teritoriul României. Ar putea fi documentată în această secțiune dezvoltarea căilor ferate și a circulației din România, din Europa de Sud-Est și din lume. Obiectele mai mari și mai numeroase ar putea fi expuse

în aer liber, utilizându-se eventual o parte a triajului de la Reșița, care prin declinul activității industriale oricum nu se mai justifică în amploarea sa de acum. Întregul muzeu în aer liber ar trebui recondat cu triajul existent, dar și cu sistemul căilor tramvaielor din Reșița prin niște șine. Prin oraș s-ar putea organiza circulația unor tramvaie-nostalgie, dar pe teritoriul Reșiței, traversat în întreaga sa lungime de căi ferate, ar putea să circule și un tren-nostalgie, cu oprire la C.S.R., U.C.M.R., în Stavila sau la Grebla.

Anina / Steierdorf - fosta fabrică de alcool industrial din Valea Minișului

Pomind de la Reșița s-ar putea organiza călătorii cu un tren tractat cu locomotivă cu aburi în împrejurimile Reșiței, până la Dunăre, la Orșova sau până la tronsonul romantic al căii ferate Oravița-Anina. Și în aceste localități există posibilitatea ofertării unor expoziții de gen, dar și a unor oferte turistice pe măsură. Numeroasele cluburi ale prietenilor tramvaielor și căilor ferate din Germania, care dispun de foarte multă experiență în valorificarea patrimoniului de acest gen, pot fi contactate și vor oferi cu plăcere consultanță de specialitate. De asemenea, aceste cluburi cunosc foarte bine posibilități accesibile din punct de vedere financiar pentru restaurări

și reparații ale unor astfel de vehicule. O veche idee a acestor cluburi este organizarea unei călătorii transeuropene de la Stuttgart-Hechingen până la Reșița și Craiova. Această călătorie ar crea pentru prima dată legătura între cele două mari "spații europene ale căilor ferate". Ar crea legătura între Fabrica de Locomotive Esslingen și Fabrica de Locomotive Reșița/Craiova. O altă idee ar fi contactarea renumitului producător de locomotive miniaturale Märklin din Göppingen, care ar putea reconstrui prima sau primele locomotive cu aburi, construite la Reșița sub formă de modele miniaturale funcționale.

4.e. Spațiul natural al Banatului Montan

Centrele descentralizate ale vechilor industriei din Banatul Montan sunt amplasate într-un spațiu natural încă foarte bine păstrat. Banatul Montan este o zonă cu munți de înălțime medie, înconjurată de o zonă de dealuri, comparabilă cu Pădurea Neagră din Germania. Zona deluroasă este agricolă, în timp ce zona montană este încă acoperită de păduri dese, pe alocuri chiar de ultimele relice ale pădurilor virgine europene (rezervația naturală Izvoarele Nerei). În zonele montane înalte, pașiștile sunt folosite ca pășuni. O parte a acestor munți este formată din calcare, dispunând de fenomene carstice tipice, printre ele o rețea întreagă de peșteri, parțial chiar neexplorate încă, dar și Cheile Nerei, cunoscute nu numai în România. Zona muntoasă este întreruptă de depresiuni, în care se află așezările umane: sate și comune, unde ocupația principală este agricultura, dar și orașe și comune industrializate, dominate de tipul de economie montanistică. Întrinsule zone montane oferă mari posibilități pentru turismul clasic de drumeție, pentru cicloturism sub formă de mountainbike, parțial și sporturi motorizate de gen off-road. Iarna se poate practica în condiții excelente schiul de fond, dar și schiul alpin, pentru care însă trebuie create condiții suplimentare. Judecând din punct de vedere strict ecologic, am recomanda o mare reținere față de

practicarea schiului alpin, deoarece acesta necesită intervenții majore în flora montană, făcând necesare defrișări în pantă, care pot duce la eroziune. La Gârâna există anumite intenții de creare a unei zone de schi alpin, deoarece landul Salzburg din Austria a dăruit localității două schi-lifturi care, după cum susține Consiliul Județean, vor fi montate până în toamna anului 2000. Am fost asigurați că se va lucra cu maximă grijă față de mediul înconjurător. În imediata apropiere a Banatului Montan, la est, se află Carpații Meridionali cu Parcul Național din munții Retezat, unde până la altitudini de 2500 m se poate practica turismul alpin. "Complexul turistic Muntele Mic", unde se practică schiul alpin, este un foarte bun punct de plecare pentru traversarea pe creastă a Carpaților Meridionali.

4.f. Promovarea parcurilor naturale și naționale

Spațiul Banatului Montan se învecinează cu singurul Parc Național al României, Parcul Național Retezat din zona vestică a Carpaților Meridionali. În fază de proiect se află un parc național în zona de sud-est a Banatului Montan. Valea Cernei, unde se află și Băile-Herculane, a fost prevăzută încă din vremea lui Ceaușescu să devină parc național, dar în ciuda acestui fapt dictatorul aprobase construirea a două baraje pe cursul superior al Cernei, dregând astfel întregul debit al izvoarelor termale tămăduitoare din Băile-Herculane. Un al treilea parc național ar trebui înființat în sudul Banatului Montan și ar urma să cuprindă Clisura Dunării, arealele silvice din Munții Almăjului, arealele carstice din Cheile Nerei și peșterile din Munții Locvei, Munții Aninei și Munții Semenicului. Aceste trei spații geografice sunt încă foarte naturale și ar avea o funcție extrem de importantă ca areale de protecție în cadrul protecției naturii din întreaga Europă. În măsura în care sunt cunoscute șansele acestei regiuni de către guvern și de către organizațiile non-guvernamentale, acestea ar putea beneficia de sume considerabile din partea U.E. pentru amenajarea lor. Pe lângă

funcția de protecție, aceste parcuri naturale ar permite practicarea numeroaselor forme ale turismului blând, un element extrem de atrăgător reprezentându-l Clisura Dunării, care ar atrage mulți turiști străini.

4.g. Agricultură și silvicultură, așezările rurale

Agricultura Banatului Montan este marcată de numeroase mici gospodării sau ferme, lucrate în familie, care practică autoaprovizionarea, dispunând de foarte puține șanse pentru producția comercializabilă pe piață. În această zonă s-au format puține noi asociații ale producătorilor, iar fostele I.A.S. nu sunt nici numeroase, nici nu se remarcă printr-o producție deosebită.

În zona deluroasă, în producția agricolă predomină cerealele. Un rol de luat în seamă îl au și viticultura și pomicultura, chiar dacă uriașele plantații pomicole de stat (meri, cireși, piersici, pruni, nuci) sunt în mare paragină sau au dispărut complet. Această ramură ar putea fi rapid relansată pe suprafețe mici, intens cultivate, dacă țărâanii ar fi sprijiniți în faza inițială și dacă li s-ar furniza într-un mod eficient și necomplicat informațiile necesare. Prin amenajarea unor noi plantații pomicole și de arbuști fructiferi, Banatul Montan ar avea șansa creării unei industrii a conservelor de fructe, a marmeladelor, sucurilor naturale și a unor specialități regionale, cum este tradiționala țuică bănățeană sau rachiul de fructe din Banat, dar și a unor lichioruri speciale, cum este afinata. Acestea ar putea fi produse în mici întreprinderi, care ar putea fi furnizori pentru piața regională, națională sau chiar internațională. Pentru turismul integrat s-ar produce astfel din abundență produse locale și regionale, cele mai căutate de turiști.

Agricultura nu joacă un rol prea mare în zona muntoasă a Banatului Montan. Excepție fac depresiunile și văile, unde însă suprafețele prelucrate sunt destul de reduse. Aici se practică în special o

agricultură de subzistență, pentru satisfacerea nevoilor proprii ale producătorilor. Doar creșterea animalelor are o importanță mai mare în zona de munte. Parțial aceasta este centrată pe producția de lapte. În zonele mai înalte predomină creșterea oilor. Oile sunt crescute atât pentru carne, cât și pentru lână și brânză. Din păcate, și această ramură se află în regres. Printr-o specializare programatică, prin mărirea standardelor de calitate, prin reasezarea producției și extinderea anumitor ramuri se poate crea însă rapid o bază de aprovizionare pentru ramurile prelucrătoare a producției animaliere, pentru întreprinderi mici, regionale, care pot aproviziona atât piața regională cât și întreprinderile turistice.

Întinsele suprafețe silvice nu oferă doar posibilități directe pentru practicarea unui turism specializat. Ele favorizează economia forestieră, a cărei durată trebuie asigurată printr-o proiectare silvică rațională. Rapid ar putea fi valorificate produsele silvice: miere de pădure, ciuperci, nuci, plante medicinale și arome etc. De o mai mare importanță este utilizarea masei lemnoase prin economia forestieră. Pe lângă producerea pe scară industrială a unor semifabricate (bârne, scânduri, plăci aglomerate, elemente de mobilier) ar trebui revigorate ramurile tradiționale ale prelucrării lemnului. Și aici se impun inițial niște ajutoare în vederea îmbunătățirii calitative și a eficienței, prin consultanță de specialitate, care trebuie inițiată și finanțată. Îndeplinându-se aceste premise, meșteșugurile tradiționale de prelucrare a lemnului ar putea să satisfacă atât piața, cât și nevoile turiștilor. Obiecte tradiționale din lemn, cu nuanțe folclorice, sunt căutate ca suveniruri: linguri de lemn, jucării, obiecte decorative, etc. Edificarea unui sistem instituționalizat de comenzi și livrare, inclusiv pentru mic mobilier și împletituri din răchită, ar oferi pieței și turiștilor obiecte autentice din regiune.

Așezările rurale din Banatul Montan sunt de regulă niște mici sate, cu dotări simple, unde de multe ori lipsesc cele mai elementare elemente de infrastructură: apă curentă, curent electric, telefoane, poștă, prăvălii etc. Cu cât mai departe sunt aceste sate și cătune

de căile principale de circulație, cu atât mai precar sunt dotate cu infrastructură. Înainte de a promova agroturismul, turismul rural sau turismul la curtea țărănească, se impune o foarte riguroasă selecție a localităților care vor fi promovate. Romantismul rural trebuie să fie păstrat, dar nu trebuie să lipsească în nici un caz binefacerile civilizației urbane, care trebuie să fie accesibile fără mari eforturi. Infrastructurile turistice trebuie create la un nivel acceptabil, dar pornind practic de la zero. Un model interesant îl oferă așa-zisele sate ale pemilor pe culmea Semenului (Gărăna, Brebu Nou, Văliug), care au fost grav afectate de emigrația germanilor, dar care oferă imaginea intactă a idilei de la țară, devenind localități cu case extrem de răvnite de către cei avuți din zilele noastre. Ar fi necesar să se păstreze câteva modele de agricultură montană, așa cum s-a practicat timp de secole în aceste locuri, măcar pentru a servi de exemplu. La Gărăna chiar există niște puncte de plecare, restaurante acceptabile, o tabără pentru vacanță, multe case de vacanță. În județul Timiș se derulează un prim proiect finanțat de către U.E. și care vizează promovarea agroturismului în satul Fârdea.

4.h. Orașele, stațiunea balneară Băile-Herculane

Orașe mai vechi în sensul unor localități centrale cu o structură bine definită, "crescute" în timp, nu există în Banatul Montan. Orașele Lugoj și Caransebeș, aflate la nord-vest, nu fac parte din Banatul Montan propriu-zis. Acestea pot servi drept puncte de plecare pentru turiști. În Banatul Montan există o serie de localități marcate de economia montanică și care azi au devenit orașe. Și ele se pretează ca puncte de plecare pentru turism, în special Reșița, reședința județului Caraș-Severin, sau vechea reședință a întregii zone montanistice, Oravița. Bocșa și Anina-Steierdorf sunt mici orașele care sunt marcate aproape exclusiv de industria grea și de mineritul carbonifer și cărora le lipsește aproape în întregime orice infrastructură utilizabilă în scopuri turistice. Orșova, ca port

pe Dunăre, este o excepție, dar nu dispune de amenajări turistice notabile. Orașul a fost reconstruit complet din cauza ridicării barajului de la Porțile de Fier și a umplerii golfului de deversare al Cernei. Toate orașele Banatului Montan suferă din cauza lipsei unor repere importante cultural-istorice, abundă însă de relice ale epocii industriale.

În județul Caraș-Severin există o singură localitate balneară, vechiul Băile-Herculane, marcat încă de însemnele vremii cezaro-crăiești. Herculaneele se află în apropierea Porților de Fier. Condițiile sale climaterice speciale, izvoarele sale calde și șarmul său nostalgic de fin-de-siècle pot deveni bazele unui turism balnear, fără a se exagera cu numărul turiștilor, dacă vechiul centru va fi trezit prin restaurări competente din somnul său de mai bine de un secol. Amenajările turistice și medicale ale stațiunii au și ele nevoie de o asanare radicală și de o enormă mărire a calității serviciilor, din toate punctele de vedere.

4.i. Obiceiurile populare și multiculturalitatea din Banat

Unele din cele mai importante elemente turistice care sunt cerute de materialele elaborate de FUTOUR sunt elementele de "întâlnire interculturală", care tocmai în zona multiethnică a Banatului sunt un dat care trebuie mai bine valorificat. Regiunea dispune de o multitudine de etnii și este cunoscută pentru conviețuirea acestora lipsită de fricțiuni, conviețuire atestată timp de secole. De aceea această regiune are un statut absolut particular în toată Europa, distingându-se în mod pozitiv tocmai prin contrast cu învecinata Iugoslavie, cunoscută pentru duritatea conflictelor etnice. Această particularitate bănățeană este unul din punctele forte pentru valorificarea turistică a regiunii. Există aici obiceiuri populare încă vii și viabile, multietnice, regionale, care tocmai prin diversitatea lor pot forma o atracție turistică de prim rang.

4.j. Mici potențiale parțiale

În județul Timiș s-a promovat un proiect de turism rural/agroturism, finanțat cu fonduri ale U.E. Titular de proiect este vechiul Institut de Proiectare al județului Timiș. Proiectul este localizat în satul Fârdea, în zona de est a părții muntoase a județului, sat aflat pe malul unui lac de acumulare. De aceea, pe lângă oportunitățile obișnuite ale "vacanței la țară", în această localitate există și reale posibilități de promovare a unui turism legat de ape și lacuri. În general există însă un număr mult mai mare de localități rurale unde există posibilitatea practicării unui astfel de turism combinat. În strădaniile de amenajare a acestor localități trebuie ținut cont în primul rând de nevoile și dorințele turistice ale locuitorilor României, creându-se posibilități de turism și recreere cu o bună bază de aprovizionare, care să fie accesibile ca preț și atrăgătoare ca amenajare, astfel încât în primul rând românii să și le poată permite.

Nu departe de acest sat se află o veche fabrică de sticlă, cunoscută în România atât pentru sticlăria ei șlefuită, cât și pentru semicristale și sticlărie utilitară. Este vorba de Tomești. Această fabrică de sticlă, STITOM, ar putea să devină ceva similar lui "Dorotheenhütte" din Wolfach în Pădurea Neagră, care pe lângă produsele tradiționale ale fabricii mai oferă și programe speciale pentru vizitatori și turiști, devenind un obiectiv turistic căutat de toate vârstele. "Dorotheenhütte" și-a deschis porțile pentru vizitatori, oferă plimbări prin uzină sub conducerea unor ghizi, care explică procesul de producție. Fabrica mai are și un magazin de prezentare. În cazul Tomești-ului, oferta fabricii ar trebui corelată cu cele oferite la Fârdea, existând posibilitatea extrem de utilă a unei "alternative de vreme rea".

Asemănător ar putea fi amenajată micuța topitorie de oțel din Nădrag, aflată ceva mai la sud de Fârdea, care la ora actuală este oprită. Și aici s-ar putea face fără mari eforturi amenajări pentru turismul de o zi/de vizitare, organizându-se mici șarje demonstrative, amenajând un muzeu al oțelului și al producției de oțel, bazat în special pe relicelele existente.

Aceste două proiecte s-ar preta și pentru o promovare în cadrul programului TTQM, deoarece s-ar îmbunătăți substanțial calitatea ofertei turistice combinate, inclusiv a ofertei directe care se adresează turiștilor în cadrul existentului. S-ar impune poate și o continuare a proiectului existent, prin extinderea sa, lucru pentru care U.E. pune de regulă la dispoziție alte fonduri.

Poate că această idee pare naivă, dar o "Calea Fierului din Banat", în caz de funcționare, ar atrage clienți inclusiv pentru produsele industriei performante. Invers, uzinele ar putea oferi clienților lor (cu familie și cunoștințe cu tot) posibilități de petrecere a unor zile de vacanță într-un mediu inedit.

Pentru amatorii de camping există în zonă un singur camping autorizat, cel de pe malul lacului de acumulare "Trei Ape". Are nevoie urgentă de o amenajare apropiată standardelor europene,

pentru a fi acceptat măcar de turiștii români. Ar fi deci și acesta un caz pentru TTQM. În Banatul Montan există destule locuri atrăgătoare, unde ar putea fi amenajate alte campuri la un standard european.

4.k. Infrastructura de circulație, alte amenajări de bază

Dotarea și amenajarea cu infrastructură a Banatului Montan este în mare măsură învechită, este subdimensionată și este în cele mai multe cazuri într-o stare proastă. Aici trebuie făcute neapărat investiții. De aceste investiții va beneficia economia regiunii în ansamblu, dar în primul rând ar fi o premiză sine-qua-non pentru dezvoltarea și înflorirea turismului. În special infrastructura de circulație este foarte proastă. Șoselele nu fac față solicitărilor tot mai mari, starea lor se înrăutățește pe zi ce trece. Căile ferate urmează cursul văilor, șinele sunt extrem de uzate, traseele nu sunt în toate cazurile ideale, pe foarte multe tronsoane trenurile nu pot circula decât cu viteză extrem de redusă. Circulația publică a persoanelor lasă și ea mult de dorit în această regiune. Această infrastructură de circulație ar trebui, măcar pe segmente, asanată și îmbunătățită. O bună idee ar fi să se înceapă cu acele segmente care deservește zonele turistice.

O problemă este și accesul spre Banatul Montan. Timpii necesari călătoriei în această zonă sunt în genere prea lungi, în special pentru străini, care reprezintă mult sperată sursă de venit suplimentar pentru această zonă. Tocmai pentru acest cerc de persoane ar trebui folosit Aeroportul Internațional de la Timișoara ca punct nodal, inițiindu-se un transport regulat, cu autocare, între aeroport și centrul Banatului Montan. Pentru anumite grupuri s-ar putea pune în funcțiune trenul "Nostalgie", tractat cu o locomotivă cu aburi, care să circule între Timișoara și Reșița. Dar există și alte sisteme gen *shuttle* care ar putea fi utilizate pentru transportul eficient al turiștilor.

5. Obiective, măsuri și strategii în cadrul unui proiect holistic "Calea Fierului din Banat"

5.a. Obiective generale ale unui turism holistic

Pe baza raționamentelor și discuțiilor declanșate în cadrul Seminarului de Turism Industrial de la Reșița se pot contura câteva obiective, măsuri și strategii de promovare a proiectului de turism holistic regional "Calea Fierului din Banat". Detaliile ar trebui stabilite în cadrul unor întâlniri ulterioare, la care să participe atât cetățenii interesați cât și experți din diferite domenii.

Există în primul rând un șir întreg de obiective și măsuri generale, așa cum sunt aplicate de societatea FUTOUR și așa cum au fost ele teoretizate de Peter Zimmer. Le prezentăm mai jos pentru a putea fi adaptate pentru și orientate spre situațiile concrete existente în Banatul Montan.

Obiectivele cuprinzătoare și generale sunt îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai din România, în vederea atragerii turiștilor, însă și îmbunătățirea substanțială a imaginii României în străinătate, în special ca țară turistică. Regiunea însăși are nevoie de o îmbunătățire a autoevaluării sale, a aprecierii proprii sale valori, dar are nevoie și de mai multă inițiativă proprie care să ducă la crearea de locuri de muncă, are nevoie de o intensificare a transferului de know-how, urmărindu-se totodată o stopare a tendințelor de mutare și de emigrare, tendințe existente nu doar în anumite grupuri etnice. Trebuie stopată în special plecarea tinerei generații. Continua îmbunătățire a situației pregătirii și perfecționării profesionale, extinderea și dezvoltarea unor inițiative deja existente în diferite sectoare, focalizarea, concentrarea și coordonarea tuturor forțelor existente în și în afara regiunii în vederea realizării obiectivului comun: o dezvoltare regională orientată spre viitor - iată câteva obiective care trebuie urmărite. Alte obiective sunt

păstrarea intactă a mediului înconjurător și a valorilor culturale după principiul "protecție prin utilizare", păstrarea și utilizarea meșteșugurilor specifice regiunii, a micilor meserii și a bucătăriei regionale.

5.b. Obiective regionale speciale ale unui turism holistic în Banatul Montan

Punctul de plecare pentru proiectul de cercetare și dezvoltare, creionat în lucrarea de față, este certitudinea că în Banatul Montan există un potențial atrăgător al spațiilor naturale și culturale care se pretează pentru un anumit gen de turism, potențialele existente fiind însă insuficient sau chiar deloc valorificate iar amenajările turistice existente suferind de niște lipsuri drastice în domeniul calității. Se ignoră aproape complet componenta cererii. Publicitatea făcută este departe de a fi eficientă, atâta timp cât puținele tendințe de publicitate se rezumă la un ziar local.

Vechea cocserie din Reșița

Marketingul turistic lipsește cu desăvârșire. Tot turismul României suferă din cauza imaginii proaste pe care o are în străinătate, pe care România o are în apusul, dar și în estul Europei și chiar în propria sa țară. Un efect de durată l-a avut declinul total al turismului pe litoralul Mării Negre, care a început în anii '80 și care se mai resimte și astăzi. Obiectivul general al proiectului de față este îmbunătățirea generală a situației României, a regiunii în special.

În plus mai pot fi numite câteva obiective specifice regiunii:

- conștientizarea posibilităților de utilizare a diferitelor potențiale pentru diversele ramuri turistice;
- alcătuirea unui catalog al posibilităților de extindere a potențialelor până în faza unor oferte concrete;
- elaborarea și realizarea concretă a unor oferte-model în domeniul "vacanță la curtea țaranului", "peisaj muzeal industrial" sau "concediu de senzație în familie", în colaborare cu oficialitățile regiunii și cu întreprinderile turistice din regiune;
- amenajarea și dotarea unui "centru pentru vizitatori" și al unor "view points" în Banatul Montan, confecționarea și montarea unor indicatoare și unor panouri explicative care să atragă atenția asupra unor obiective relevante pentru turism;
- cercetarea dorințelor unor potențiale grupuri-țintă, elaborarea unui spectru al dorințelor și pretențiilor acestor grupuri de potențiali turiști;
- realizarea (mai târziu supravegherea) unor campanii publicitare pentru ofertele-model elaborate, care să promoveze o imagine anume a Banatului Montan în rândul grupurilor-țintă găsite. Aceste obiective nu pot fi realizate toate în același timp și nici nu pot fi finanțate concomitent. Oricum însă, cât mai mulți actori ar trebui să atace cât mai multe dintre aceste obiective, ținându-se cont totuși, măcar la început, de următoarea strategie selectivă: dezvoltarea unor proiecte-model, care să servească drept obiective demonstrative pentru oaspeții veniți în regiune, dar și pentru călătorii ale unor ziariști specializați în promovarea turismului, cât

și pentru promovarea în mass-media, în fața unor oameni politici și a întreprinderilor care au oferte turistice în România. Toate acestea s-ar putea desfășura sub motto-ul: "Se întâmplă câte ceva în România, există fapte pozitive demne de cunoscut, România redevine o țară interesantă pentru turiști". Astfel de motto-uri au efecte pozitive atât în străinătate cât și în țară. În paralel însă trebuie elaborate primele oferte combinate pentru turismul de nișă, pentru drumeție, pentru cicloturism, pentru degustarea valorilor naturii și ale artei, pentru cunoașterea țării și a locuitorilor ei, pentru gastronomie, pentru sănătate. Oferte pot fi făcute și pentru turismul speologic, pentru surfing în Defileul Dunării, firește însă și pentru iubitorii de cale ferată și de tehnică.

5.c. Măsuri și trepte de realizare pentru edificarea unui turism integrat

Măsurile cele mai importante au fost rezumate de Peter Zimmer în felul următor:

- inventarierea și analiza de situație a infrastructurii, a resurselor umane, a elementelor "rețelei economiei montanistice bănățene";
- găsirea și evaluarea punctelor forte și a punctelor slabe, a șanselor și a riscurilor regiunii ca întreg și a măsurilor în parte;
- găsirea și motivarea unor actori locali și regionali. Convocarea unui "FOR DESCHIS PENTRU TURISM" și moderarea întrunirilor acestuia. Edificarea și păstrarea unor rețele locale, regionale și internaționale;
- elaborarea, cunoașterea și satisfacerea nevoii de consultanță, organizarea transferului de know-how;
- startul pentru unele măsuri imediate și consultanță însoțitoare în transpunerea diferitelor trepte de realizare;

- analiza și controlul succesului, achiziția unor fonduri, utilizarea rațională a acestora și controlul acestei utilizări;
- edificarea unor agenții de primire a turiștilor și de transport local al acestora.

5.d. Măsuri și trepte de realizare specifice Banatului Montan

În Banatul Montan, dar și în Banat în general, se va edifica o rețea de oferte descentralizate, în a cărei centru se vor afla obiectivele similare ale economiei montanistice. Rețeaua va cuprinde însă și oferte din alte domenii ale potențialului turistic. Din punct de vedere organizatoric, aceste oferte singulare ar trebui coordonate de către o asociație a economiei private sau de către o cooperativă. Acest for central ar trebui să coordoneze și să promoveze spre exterior publicitatea și marketingul, spre interior serviciile (decontări, finanțări, consultații) și școlarizările/pregătirea și perfecționarea profesională, pe care ar urma să o ofere sau să o mijlocească. Forul central ar trebui să aibă competența de a alcătui pentru turiști programe individuale, dar și să elaboreze oferte pașale cu conținuturi parțial variabile și/sau facultative.

Pentru faza de edificare, o mare importanță o au consultațiile cu profesioniști ai turismului, în special însă cu experți în turismul industrial. În vederea realizării acestor consultații este nevoie de discuții preliminare între cei interesați, iar tocmai aceste discuții sunt, după experiența noastră de până acum, foarte greu de demarat. În al treilea rând trebuie organizată o călătorie de explorare. În cadrul acesteia, anumite grupuri interesate de călători vor fi rugate - oferindu-li-se condiții speciale - să exploreze obiective de călătorie de un anumit fel, în așa fel încât la sfârșitul călătoriei să revină cu liste de propuneri, cu proiecte de rute etc.; acest lucru a fost deja experimentat cu un grup de cicloturiști din România și din Germania, care în august 1999 au făcut o călătorie de explorare prin Banatul Montan, sponsorizată parțial de A.N.T. Pe de altă

parte, tocmai primii călători ar trebui supuși unor chestionări minuțioase, ar trebui să se desfășoare cu ei interviuri cu scopul de a aduna cât mai multe informații referitoare la dorințele și la intențiile lor, dar și la criticile referitoare la oferta turistică a Banatului Montan, respectiv la punctele forte ale regiunii turistice. Toate aceste date ar trebui valorificate și ar trebui ținut cont de ele în cadrul extinderii ofertei turistice.

Treptele individuale ale proiectului "Calea Fierului din Banat" ar fi:

- creionarea stării de fapt, la zi, a amenajărilor și infrastructurilor turistice precum și a potențialelor turistice în cadrul resurselor spațiului natural și cultural al regiunii. În acest scop se vor face extrase atât din literatura de specialitate existentă cât și din statistici, valorificându-se în special statisticile regionale și locale. Trebuie inventariate toate elementele (sau cât mai multe elemente) ale "rețelei economiei montanistice" din Banatul Montan;
- găsirea și listarea dorințelor și posibilităților din țară și din străinătate, conturându-se cererea turistică, atât prin chestionări ale unor experți, cât și prin proprie observație;
- găsirea și listarea dorințelor și posibilităților ofertei regiunii prin chestionări ale experților și prin proprie observație, într-o a doua fază prin discuții intense cu experți economici și administrativi și cu cetățenii localităților în cauză. De mare utilitate ar fi acțiuni de chestionare cu chestionare standardizate, desfășurate în toate comunele și instituțiile implicate;
- listarea măsurilor necesare îmbunătățirii calității și extinderii ofertei turistice, a amenajărilor turistice și a infrastructurilor;
- alcătuirea unui catalog cu posibilitățile de extindere a potențialelor, bazat pe oferta reală din regiune;
- elaborarea și edificarea concretă a unor oferte-model în domeniul "vacanță la curtea țaranului", "peisaj muzeal industrial" sau "concediu de senzație în familie", în colaborare cu întreprinderile turistice și cu oficialitățile regiunii precum și cu cetățenii interesați;

- realizarea, iar mai târziu consilierea unor campanii publicitare de promovare a acestor oferte-model și a Banatului Montan ca ansamblu în rândul grupurilor interesate, găsite într-o fază anterioară. Participarea la aceste acțiuni, măsuri și programe în vederea îmbunătățirii generale a imaginii României;

- monitorizarea însoțitoare a dezvoltării turismului integrat, atât ca ofertă cât și ca cerere, în întreaga regiune, pe baza unor cunoștințe anterioare și pe baza observațiilor curente. Strângerea unor observații bazate pe metode identice în timpul realizării măsurilor de edificare a unui turism integrat în Banatul Montan.

Unele dintre aceste măsuri, care fac atingere directă cu proiectul "Calea Fierului din Banat", vor fi analizate în cele ce urmează.

5.e. Edificarea unui peisaj muzeal industrial descentralizat; protecția monumentelor (industriale)

Baza "Căii Fierului din Banat" este "rețeaua economiei montanistice" din Banatul Montan. Prin urmare, acest potențial, care în mare parte este astăzi nefolosit sau folosit sub forma unor instalații industriale vechi și neperformante, trebuie deschis valorificării turistice. În primul rând trebuie înlesnit accesul vizitatorilor la acele obiective care încă produc; este o măsură care nu cere aproape nici un efort financiar. Acele sectoare de întreprindere care nu mai produc trebuie curățate și restaurate după criteriile protecției monumentelor, ca să fie păstrate și ca să se creeze premiza valorificării lor printr-o concepție muzeografică modernă, care să se adreseze omului epocii post-industriale.

O astfel de protecție a monumentelor este, în concepția FUTOUR, un element al turismului holistic. Dar este în mod cert și o cale de acces spre anumite surse de finanțare. Rețeaua montanistică bănățeană dispune cu certitudine de un grad atât de mare de individualitate și unicitate, încât ar merita încercarea de mobilizare

a unui sprijin național, dar mai ales internațional, în primul rând pentru păstrarea acestor monumente industriale. Anul 2000 a fost declarat "Anul Culturii Industriale", ceea ce ar conferi o șansă în plus acestor căutări.

Alte măsuri de sprijin în această direcție au fost deja amintite anterior.

5.f. Ofensiva de pregătire profesională în domeniul turismului

Pregătirea profesională a acelor care activează în domeniul serviciilor turistice din România este un câmp vast, care suportă și cere foarte multe îmbunătățiri cantitative și calitative. Faptul este îndeobște știut, în special de către aceia care au îndrăznit vreodată "să deranjeze" vreun chelner în restaurantul unui hotel. În Banat se impune construirea unei școli profesionale de specialitate pentru industria hotelieră, după model german. Poate că landul german Baden-Württemberg, care are o foarte bună școală de acest gen la Bad Überkingen, ar fi dispus să sprijine Banatul în acest sens. Ca amplasament al acestei școli s-ar impune, datorită tradițiilor sale, vechea localitate balneară Băile Herculane. După o vizită în septembrie 1998 și după spusele unor vizitatori chestionați ulterior, existența unei astfel de școli de specialitate la Băile-Herculane ar fi de o stringentă necesitate, putând fi chiar piatra de temelie pentru salvarea economică a stațiunii. O școală hotelieră la Băile-Herculane ar fi soluția cea mai ieftină pentru îmbunătățirea calitativă a turismului din întregul Banat.

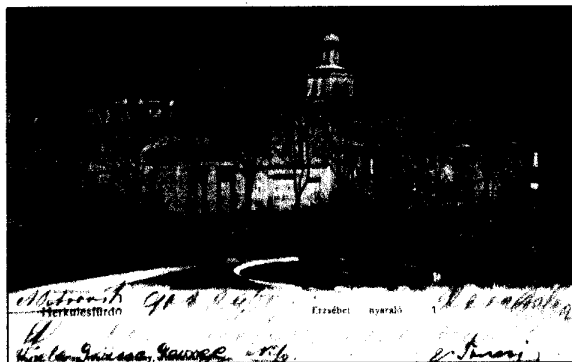
În tot domeniul de marketing, de organizare și al ghizilor turistici lipsesc actorii bine pregătiți. Baza îmbunătățirii situației ar putea să fie absolvenții universităților din Timișoara și din Reșița, cărora ar trebui să li ofere stagii de perfecționare în străinătate, pe bază de burse. În special studenții de la geografie, care în România primesc o foarte temeinică pregătire în vederea cunoașterii proprii

țări, ar fi ideali pentru o perfecționare specială în domeniile ghid turistic, management și marketing peisagistic.

Un mare accent trebuie pus pe pregătirea unor servicii speciale în domeniul turismului. Pe de-o parte actorii de la fața locului - în majoritate întreprinzători turistici în cel mai larg sens - trebuie pregătiți și școliți corespunzător. Trebuie pregătite promoții de ghizi generali care pot însoți grupuri de turiști sau chiar turiștii care călătoresc individual, oferindu-le sprijin în domeniul turistic-administrativ, organizatoric și în domeniul explicațiilor generale. Pe de altă parte trebuie crescuți ghizi locali, specializați pe anumite obiective, care să fie disponibili după nevoi, dar care nu trebuie să fie ocupați 100% doar cu această meserie. Aceștia trebuie să cunoască foarte bine obiectivul în sine și tot ceea ce are legătură și merită să fie știut în jurul acestui obiectiv. Combinatele siderurgice ar putea foarte bine să angajeze astfel de ghizi specializați. Ar putea fi folosiți în acest scop maiștri aflați înainte de pensie sau șefii de echipă care și-au pierdut obiectul muncii, dar care cunosc foarte bine uzinele și care au o bună experiență în a munci cu oamenii. O condiție pe care acești ghizi ar trebui să o îndeplinească este cunoașterea a măcar unei limbi străine. Uzinele pot să configureze fișa de post a acestor ghizi după propria fantezie. Modelul în sine însă există în toată Europa de Vest, unde ghizii de întreprindere sunt angajați ai birourilor însărcinate cu contactele cu mass-media. O parte a finanțării acestor posturi de ghizi o pot realiza întreprinderile turistice sau se poate obține din taxele de vizitare percepute la obiectivul în cauză.

5.g. Aflarea și extinderea cererii

Pe lângă ofertă, în turism trebuie foarte atent cercetată cererea. Acest domeniu este foarte puțin uzitat în România, de multe ori chiar ignorat. Este o urmare firească a vechii economii socialiste, făcută la comandă și preocupată mai mult de managementul

Băile Herculane, pavilionul cunoscut odinioară ca "pavilionul Elisabeta"

lipsurilor, dar are încă efecte dezastruoase asupra economiei României de azi.

Orice extindere sau edificare a unei rețele turistice trebuie să pomească de la aflarea potențialului cererii, de la cunoașterea pretențiilor și dorințelor turiștilor. Este un proces, în cadrul căruia din întregul potențial trebuie filtrate, analizate și delimitate acele grupuri, care pot fi contactate prin oferta existentă. Oferta trebuie apoi analizată încă o dată în corelație cu structura pretențiilor și, dacă este nevoie, trebuie declanșate investiții de schimbare sau îmbunătățire. Cu oferta astfel clarificată și delimitată trebuie începută o campanie de publicitate care să se adreseze grupurilor specializate de clienți, o activitate aproape necunoscută în România până în ziua de astăzi.

Cel mai mare potențial de turiști ai Banatului Montan sunt locuitorii zonelor învecinate, chiar dacă la ora actuală nu dispun de prea mari cantități de bani. Clienți potențiali sunt în special orașenii, care caută odihnă și recreere în apropiere și la prețuri rezonabile. Este un cerc de persoane cărui a se acordă prea puțină atenție, deoarece, pe drept cuvânt, acest grup își câștigă banii cu greu și cu o mare investiție de muncă. Dar la o privire mai realistă tocmai acest cerc este cel mai sigur potențial de clienți, pe termen lung chiar cel mai profitabil pentru un turism în accepțiunea cea mai largă, integrat în economia regiunii. Pentru acest potențial de clienți ar trebui create amenajări bune la un preț rezonabil și cu posibilități bune de acces, care să corespundă dorinței lor și puterii lor de cumpărare.

Rămâne sub semnul întrebării venirea unor turiști din alte regiuni ale României sau din țările învecinate în Banatul Montan, în primul rând din cauza lipsei banilor. Dar o piedică cel puțin la fel de mare este accesul foarte greu și oferta care, la ora actuală, se găsește într-o formă asemănătoare, dacă nu chiar confundabilă în regiunile aflate mai aproape de zonele de proveniență ale clienților potențiali. Edificarea peisajului muzeistic industrial, a unor așezări rurale model pentru "vacanță la curtea țărănească" și crearea altor oferte speciale ar putea să aducă o răsturnare a situației.

Cei mai mulți întreprinzători din domeniul turismului visează astăzi venirea unor străini din "vest", care să fie plini de bani și care să fiarbă de dorința de a-i cheltui în România. Uită însă că nu dispun nici pe departe de structurile de prețuri, de oferte și de infrastructură care să facă atrăgătoare o venire încoace. În multe cazuri nici măcar nu își dau seama că le lipsesc aceste structuri. Făcând abstracție de niște excepții punctuale, Banatul nu dispune încă de oferte calitative suficiente pentru turiști din apus, care ar veni în România din alte motive decât cele turistice. Afirmatia este valabilă atât pentru infrastructură cât și pentru celelalte oferte turistice uzuale. Condițiile de circulație, atât pentru sosirea în regiune cât

și în interiorul regiunii, sunt insuficiente. Edificarea unor amenajări adecvate pentru pretențiosul "turism cu valută" cere foarte mari sume de bani, care însă nu pot fi puse la dispoziție decât punctual, pentru anumite "oferte-model". Pentru schimbarea feței unei regiuni sunt necesare finanțări din partea statului, din partea întreprinderilor, dar și din partea locuitorilor angajați în turism. În plus, toate câștigurile, toate profiturile din turism ar trebui să rămână pentru reinvestire în regiune - măcar în perioada de început. Turismul integrat rezolvă prima nevoie, dar sărăcia populației se opune de multe ori continuării. Și aici, specializarea ar putea să atragă anumite grupuri, de exemplu prin crearea peisajului muzeal industrial, a unor așezări rurale model pentru "vacanță la curtea țaranului", oferită la niște prețuri favorabile, pentru concediul în familie. Ar putea crește desfacerea dacă s-ar oferi combinații de

Sala de montare a fabricii de mașini agricole din Bocșa-Romând
Landwirtschaftl. Maschinenfabrik in Bocșa-Romând. Montagagesaal

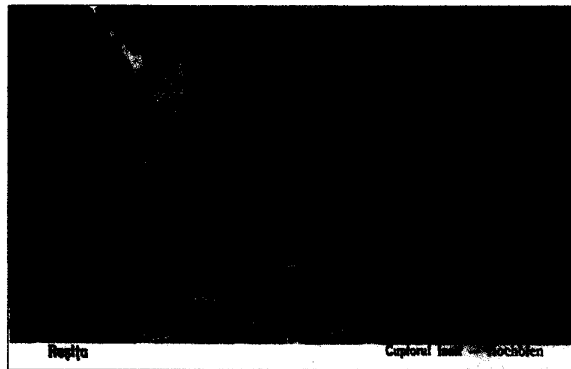
vacanță în alte regiuni turistice ale României. De exemplu o săptămână de destindere la Marea Neagră, combinată cu o săptămână de concediu-eveniment și educație în Banatul Montan - iată o ofertă atrăgătoare pentru o familie!

Cercetarea imaginii României în zonele de proveniență ale turiștilor, în special în Europa de Vest, constatarea unor grupuri potențial interesate și aflarea dorințelor și cerințelor acestor grupuri trebuie foarte tare accentuată. În acest scop ar trebui făcute studii sociologice corespunzătoare în zonele de proveniență ale turiștilor.

6. Finanțarea proiectului

Finanțarea unui astfel de proiect (sau a unor proiecte parțiale integrate acestuia) este în mod cert cel mai dificil capitol al realizării unui astfel de demers. Deoarece la ora actuală în vizor se află mai ales promovarea unor proiecte realizabile pe termen scurt, iar promovările financiare instituționalizate pe termen lung nu prea sunt căutate, faptul devine și mai dificil. Un astfel de proiect-cadru are nevoie însă de o instituție coordonatoare, care să existe timp mai îndelungat și care să garanteze o integrare rațională înspre interior și o reprezentare generală unitară a fiecărui proiect în parte spre exterior. Cercul de Lucru Turism propune înființarea unui birou la fața locului, unde să lucreze în prima fază un grup de lucru germano-român. Acest grup de lucru, pe lângă coordonarea profesională și regională și pe lângă măsurile de marketing care se impun, ar trebui să-și asume și permanenta căutare a unor surse de finanțare.

În primul rând trebuie să înlăturăm mult iubitul obicei românesc de a căuta exclusiv surse de finanțare externe, uitând, deliberat sau nu, că există și resurse proprii. Acestea nu sunt decât modeste, dar există și sunt mult mai sigure decât masa monetară externă, flexibilă și orientată pe profit pentru sine. Ar trebui deci căutate

surse financiare și de capital, dar și potențiale de lucru din regiune și din țară.

Abia în al doilea rând (și suplimentar), marile costuri ar trebui să fie finanțate cu bani externi. În faza incipientă și de start chiar există bune șanse de a obține finanțări parțiale pentru unele proiecte-pilot sau pentru idei speciale care au efect și asupra unor alte domenii. Privirea holistică necesară ne oferă în plus posibilitatea de a accede la diferite surse de finanțare promoțională. Industria montană poate fi ajutată prin programe de modernizare și acomodare. Vechile zone și instalații industriale pot fi sprijinite prin mijloacele protecției monumentelor și prin turismul industrial, care, la rândul său, poate fi sprijinit din anumite surse alocate pentru dezvoltarea regională sau prin promovarea unor domenii economice inovative. În plus, există surse financiare promoționale pentru agricultură și silvicultură, pentru domeniul meșteșugurilor etc. Un proiect integrat poate accede surse financiare alocate tuturor acestor domenii. Nu lipsită de importanță este și întrebarea,

dacă pentru finanțarea unor părți ale acestui proiect nu se pot activa și surse ale noului program al U.E., pentru "Reconstrucția Europei de Sud-Est".

Există multe instituții promoționale, problema este însă de a găsi pe cele interesate sau de a le trezi interesul. O altă sursă ar fi orașele sau regiunile partenariale care pot oferi sprijin direct prin societățile lor de promovare economică sau prin asociații private interesate în oferirea unui sprijin. Amintim aici posibilitățile Societăților de Promovare Economică ale landurilor Renania de Nord-Westfalia și Baden-Württemberg, care pot și ele să sprijine anumite măsuri individuale.

Există apoi instituții ale statelor donatoare sau ale landurilor federale, cum sunt băncile promoționale ale landurilor (Förderbank) sau băncile de credit ale landurilor (Landeskreditbank). Nu în ultimul rând există instituții internaționale care ofertează mijloace promoționale. U.E. are programul PHARE sau băncile U.E. din Luxemburg, dar mai există și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Mondială și altele. În plus mai există foarte multe fundații care pot să asigure consultanță științifică într-o astfel de întreprindere, care pot să ofere consultanță și în domeniul protecției monumentelor, care finanțează programe de pregătire profesională sau de schimb de experiență. De ajutor sunt și parteneriatele profesionale.

În momentul în care apar primele succese vor putea fi interesați și investitorii din economia privată, din țară și din străinătate, punându-se astfel în funcțiune un flux financiar de durată. S-ar putea găsi tocmai în domeniul arheologiei industriale sponsori privați care sunt dispuși să finanțeze restaurări-model ale unor monumente. Dar și în acest domeniu, mai de nădejde sunt micii investitori privați, care ar trebui poate stimulați prin garanții sau felurite înlesniri din partea statului.

Pe termen lung, o finanțare prin reinvestire a profitului obținut în regiune este cea mai sigură cale de finanțare. De aceea, unul din țelurile turismului holistic este menținerea unor sume cât mai mari de bani în regiune. În acest scop trebuie făcute niște prime începuturi în turism, așa cum se întâmplă de fapt în Banatul Montan prin manifestările de enduro și de cicloturism. Cea mai eficientă sursă de bani sunt desigur turiștii străini care posedă valută. Venirea lor este însă incertă și din cauza imaginii proaste a României nici nu se prefigurează o ameliorare cantitativă a situației. Din această cauză nu trebuie neglijată în nici un fel atragerea turismului intern, ca direcționare a sa spre Banatul Montan, chiar dacă acest lucru presupune o muncă migăloasă și de durată. Există și în România o cerere pentru nișe turistice, pentru un turism ieftin și bun. Acesta trebuie stimulat, pentru acesta trebuie create oferte adaptate, acest potențial trebuie valorificat. Spunem acest lucru în cunoștință de cauză, comparând situația României cu situația turismului german de recreere, așa cum se prezenta el în primii ani postbelici.

7. Rețele/interconectări

Posibilitățile de creare a unor rețele și interconectări în cadrul regiunii se vor enumera și în materialele următoare. Trebuie să începem să creăm această rețea, având în vedere experiența unor rețele și interconectări speciale sectoriale din Europa, despre care experții străini prezenți la Seminarul de Turism Industrial de la Reșița vor vorbi.

Pentru domeniul analizat mai sus, al turismului economiei montane integrate, trebuie căutați parteneri din zona industriei grele europene, al protecției monumentelor industriale din Europa și al agenților de turism industrial din toată Europa. Mulți dintre acești agenți s-au întrunit în ianuarie 2000 la Hanovra în cadrul unui simpozion în care s-a prezentat și proiectul "Căii Fierului din Banat". De o mare valoare ar fi relațiile concrete cu parteneri din Austria, deoarece există similitudini create prin trecutul comun al zonei

Banatului Montan cu regiuni industriale ale Austriei, unde există deja "Căi ale Fierului". În plus ar fi benefice contactele cu muzeele industriale din apus precum și cu rețelele muzeale create de acestea. Pe de altă parte, includerea acestei regiuni în rețelele muzeale existente în Europa este o îmbogățire pentru ambele părți.

În încheiere am mai dori să subliniem încă o dată că impulsurile decisive trebuie să vină și să pornească din Banatul Montan. Trebuie reuniți oamenii creativi și activi din Banatul Montan în jurul unei mese rotunde, și din acest cadru trebuie să pornească interrelaționările cu rețelele existente în Europa și în întreaga lume. Într-o lume globalizată nu mai este loc pentru "prin noi înșine". Desigur că trebuie ținut cont de particularitățile regiunii - ele sunt, așa cum am arătat, unul din punctele forte ale ținutului - dar trebuie realizată deschiderea spre lume și trebuie căutată integrarea în lume și accesarea pieții mondiale prin aceste particularități. Dar asta este un lucru de multă vreme știut în Banat.

Zusammenfassung:

Die „Banater Eisenstrasse“ als integriertes Montantourismusprojekt im Banater Bergland (Südwestrumänien) ist das Thema des Grundsatzbeitrags der beiden Autoren, die über theoretische und praktische Erfahrung in Sachen Tourismusförderung verfügen. Betont wird im Beitrag das aussergewöhnlich wertvolle Erbe an Kultur der Arbeit und an Industriekultur, über welches das Banater Bergland verfügt, wodurch diese Region in Europa einen einzigartigen Status erhält: kaum sonstwo hat sich ein Netzwerk der Industrie, so wie es im 19. Jahrhundert entwickelt wurde, mit so vielen und teils noch funktionsfähigen Objekten erhalten.

Die Autoren plädieren für den Wert und den Nutzen der Erhaltung dieser Objekte und Strukturen, in welchen sie eine einzigartige Chance der Region und Europas sehen: indem die Industrieobjekte erhalten bleiben im Rahmen eines Systems der **Erhaltung durch Nutzung** und indem die anderen Potentiale der Region – Natur, ethnische Vielfalt, Eigenheiten der urbanistischen Entwicklung, Wohn- und Esskultur, verblichener, aber noch nachvollziehbarer Charme der Donaumonarchie, regionalspezifische Produkte und

balkanische Einflüsse, doch auch Flops der grandomanischen Industrialisierung unter Ceausescu – schonend genutzt werden, ohne ihre Identität anzutasten, kann sich die Region im Rahmen des globalen Konkurrenzkampfes um Touristen **individualisieren**.

Genaue Abwägung von Angebot und Nachfrage wird ebenso empfohlen wie Bewahrung des Spezifischen, möglichst durch Schaffung eines **Markenzeichens der Region**. Die ganzheitliche Nutzung möglichst vieler Potentiale der Region wird in einer grafischen Darstellung gezeigt, die den allumfassenden Begriff der Heimat mit den ihm eingeschlossenen Begriffen Mensch und Landschaft definieren: mit regional angepasster Verkehrsinfrastruktur, dem spezifischen regionalen Kulturgepräge, dem erhaltenen Lebensraum für Pflanzen, Tiere und Biotope, der Regionalkultur, der ressourcenschützenden regionaltypischen Architektur, der Ver- und Entsorgung im Sinne des langfristigen Umweltschutzes, einem Marketing, das auf Umweltschutz ausgerichtet ist, umweltfreundliche Freizeit-, Behandlungs-, Rekuperations- und Unterhaltungsangebote, zeitgemässe Hotellerie und Gastronomie mit regionalem Spezifikum, ökologische und marktorientierte Regionalwirtschaft, endogene urbanistische Entwicklung der Dörfer und Gemeinden, Unterstützung für benachteiligte Bevölkerungsgruppen und langfristig und nachhaltig umweltschützende Land- und Forstwirtschaft.

Die Autoren machen alle für Regionalentwicklung Verantwortlichen auf die Potentiale und Möglichkeiten dieser Region aufmerksam, die zum Kulturgut Europas zählt.

NEKTAR - Rețeaua pentru Cultură Industrială și Turism în Europa

1. Rețeaua Europeană a Culturii Muncii - NEKTAR

Rețeaua Europeană pentru Cultura Muncii a fost înființată în anul 1995 în cadrul unui proiect al prietenilor naturii din Saarland, proiect susținut de Uniunea Europeană (U.E.). Aproximativ 20 de membri din diferite state europene ca și din diferite muzee, areale și regiuni-monument și-au manifestat interesul pentru o colaborare în domeniul de interferență dintre activitatea culturală clasică în domeniul culturii industriale și cea referitoare la turism, timp liber, etc.

Obiectivele rețelei NEKTAR sunt:

- îmbunătățirea cooperării în interiorul regiunilor respective, colaborarea cu organizatori turistici în cadrul infrastructurii existente, ca și cu lumea muzeală;
- crearea unei rețele europene în care să fie posibilă punerea unor probleme asemănătoare;
- realizarea de relații personale de parteneriat stabile între colaboratorii muzeelor, în cadrul acestei rețele;
- inițierea colaborării orientată spre proiecte între membri și apropiații organizațiilor, prin schimburi de experiență și în folosul reciproc;
- reprezentarea intereselor protecției monumentelor industriale, promovarea culturii industriale, prezentarea mai intensivă a proiectelor referitoare la cultura muncii în domeniul muzeal și în turism și - dincolo de cadrul național - inițierea de proiecte de cooperare multinațională;
- muncă de susținere (lobby) pe lângă instituții europene și internaționale cum ar fi de exemplu: Comisia Europeană, UNESCO;

discutarea experiențelor acumulate;

- cu ajutorul unor manifestări cum ar fi: networking, perfecționare, excursii și seminarii de contact (cum a fost cel din România) se urmărește folosirea experienței la realizarea diferitelor forme specifice ale turismului, ca și publicitatea în favoarea acestuia.

În cadrul simpozionului de la Reșița vor fi prezentate contribuții speciale ale colegilor din cadrul rețelei referitoare la tema marketingului culturii industriale, ca și o prezentare a rețelei NEKTAR, incluzând și un homepage.

2. Cultura industrială - un fenomen complex

Spre deosebire de limbajul american, care prin noțiunea de "arheologie industrială" sau "industrial archeology" căuta deja din anii '50, în special în Marea Britanie, mărturii pentru industrializare, cu ajutorul arheologiei, în Germania noțiunea de "cultură industrială" este folosită într-un sens mult mai larg. (1)

Noțiunea desemnează în sens mai îngust istoria tehnicii, istoria socială a muncii, dar și istoria arhitecturii în fabrici, dezvoltarea spațiului geografic pe care-l putem numi "sector industrial" sau "oraș industrial".

Alături de păstrarea clădirilor industriale protejate își găsesc locul în cadrul acestei moșteniri și amintirile din "noile muzee industriale", prin intermediul purtătorilor lor, oamenii regiunii. Ele formează adeseori legătura între spațiul vital, ramura economică și istoria socială, fiind fenomene fondatoare de identitate și spații pentru proiectarea propriilor experiențe ale vizitatorilor.

Conștientizarea istoriei trecutului industrial nu este ruptă de regiunile industriale actuale prin intermediul acestor procese de

mediere și formare, ci dimpotrivă, ea este activă în procesul de planificare a structurilor existente.

Nu numai în cadrul proiectelor Expoziției Internaționale din Parcul Emsch monumentele industriale, ca și componente ale moștenirii culturale, sunt o premiză importantă pentru ridicarea calității vieții și a muncii și pentru legătura dintre dezvoltarea orașelor și cea a regiunilor, orientată spre natură - ele reprezintă și un sprijin în favoarea productivității culturale și a dezvoltării motivațiilor în regiune.

Valorificarea diferențiată a vestigiilor industrializării, halele de fabrică, clădirile administrative (și altele) conving adeseori cu arhitectura lor pretențioasă și stau măturie pentru voința creatoare a unei întregi epoci. Refolosirea unor asemenea construcții industriale pentru tehnologii moderne, respectiv centre de prestare de servicii sunt sarcini primordiale ale planificării urbane, ca și ale protecției monumentelor.

Însă și atribuirea de sarcini muzeale unor clădiri, prin preluarea de către acestea a unor funcțiuni culturale și socio-culturale, pot fi strategii acceptabile, în cazuri excepționale. În acest context este important să se acorde și vieții economice a regiunii, prin intermediul concepțiilor culturale și turistice, o direcție eficientă din punctul de vedere al politicii de ocupabilitate.

3. Cultură industrială și turism

3.1. Noțiunea de "turism industrial"

Prin "turism industrial", literatura de specialitate înțelege turismul mai mult sau mai puțin profesional, organizat, făcut la centrele de producție industrială, vizitarea acestora și ghidajul necesar. El se bazează pe interesul specific al unor întreprinderi de a prezenta unui public mai larg centrele de producție și produsele lor. De asemenea urmărește desfacerea acestora la fața locului.

Un nou mod de turism industrial a crescut în interes în anii '70, față de fenomenul istorico-industrial. În special monumentele industriale din centrele europene, cum ar fi regiunea Ruhr, Anglia Centrală, Harz, Austria și Elveția au devenit în mod repetat obiectivul unor călători individuali sau al unor grupuri de vizitatori. Angajarea crescândă a unor regiuni întregi în domeniul protecției și prezentării culturii industriale, cum a fost cazul regiunii Ruhr, a dus la crearea de infrastructuri turistice, care la rândul lor dezvoltă istoria culturală a industrializării ca pe o contribuție importantă la identitatea regiunii și ca factor creator de valoare pentru turism.

În special în S.U.A., supuse unei concepții unitare, întregi orașe mijlocii cu împrejurimile lor au fost transformate prin lege în parcuri naționale. Martori fascinanți ai industriei textile, ai căilor de comunicație și ai așezărilor, cuprinse în ansambluri și muzee ca "National Heritage Corridors" reprezintă o componentă cuprinzătoare și economic eficientă a dezvoltării turismului. Exploatarea regiunilor industriale mari și complexe este concepută acolo de mai mult de 20 de ani ca o premiză a schimbărilor economice structurale ale regiunilor și conferă optimism și discuțiilor referitoare la o rezolvare europeană.

Pentru a nu reduce prea mult noțiunea de "cultură industrială" la domeniul obiectual al muncii prin mașini, construcții, etc., în scopul înțelegerii mai complete a culturii industriale și a turismului în discuție a fost introdusă noțiunea "cultura muncii". Ea se referă la monumente, fenomene și artefacte produse de cultura industrială în cadrul istoriei regionale și a dezvoltării tehnicii în diversitatea și totuși unicitatea ansamblurilor.

Cercetările în cotidianul istoriei regionale fascinează prin diversitatea lor: complexe industriale ieșite din funcțiune relevă acum labirinturi tehnice ascunse, parcuri industriale amestecă peisajul și limbajul formelor secolului al XIX-lea cu elemente tehnice. În muzeele ecologice și pe diferitele rute culturale

specializate pe meșteșuguri, pe cotidianul rural și pe tehnică, numeroasele fațete ale temei "muncă" se adresează unui public luminat. Căci munca este mai veche decât epoca noastră industrială și cuprinde alături de dezvoltarea tehnicii și pe om, ca factor activ. Tocmai aici se află șansa unui acces cultural la un fenomen complex, aflat în transformare.

Următoarele tipuri de **instituții industrial-culturale** pot fi deosebite și folosite ca punct de plecare turistic:

- muzeele tehnice și industriale de tip clasic;
- arealele, parcurile, siturile, muzeele ecologice ale culturii industriale;
- muzeele "reale", monumentele cu utilizare cultural-turistică;
- "savoir faire": deprinderi meșteșugărești aflate pe drumul uitării;
- viața socială, cotidianul muncii, istoria socială a culturii industriale ca expresie tipică pentru modul de viață al unei regiuni, al unei categorii profesionale;
- centre de producție actuale, condițiile și procesele lor de muncă.

3.2. Turismul cultural: schimbarea sensului unei noțiuni

Cele patru dimensiuni ale noțiunii de "turism cultural"

După stabilirea momentului istoric al apariției noțiunii de "turism cultural" la începutul anilor '90, semnificația lui poate fi generalizată. Conform lui Nahrstedt (2) pot fi deosebite următoarele patru interpretări ale noțiunii:

Călătoria culturală

Aproximativ în jurul anului 1990, **călătoria culturală** ca o "nouă călătorie prin Germania", în cel mai îngust sens al cuvântului, a fost definită prin turismul cultural. Ca urmare a unificării germano-germane din 1990 a apărut un nou sentiment al călătoriei și interesul față de contradicțiile existente în landurile federale, necunoscute până acum. În felul acesta, călătoria culturală se delimitează de călătoria tradițională educativă și de studii, al cărei scop îl reprezenta înainte de toate istoria artelor și a culturii, ele fiind orientate în special înspre țările mediteraniene.

Călătoria orientată special spre cultură

Deja la începutul anilor '90, noțiunea a fost extinsă asupra călătoriilor direcționate special spre cultură. Ea devine astfel o noțiune principală pentru un anumit segment (nou) din turism. În centru se află călătoriile educative și de studii, care, ca și "afacere de bază", precizează până astăzi această noțiune între organizatori.

"Cultură în turism"

Dincolo de aceasta însă, elementele "**culturii în turism**" pot fi identificate într-un sens și mai larg ca și componente ale unui concediu, ale unei călătorii în străinătate etc. cu turismul cultural. Elementele culturale care se integrează cu alte părți componente în cadrul unei călătorii, sunt oferite astăzi în special în cadrul ofertelor turistice pașale. Vizionarea obiectivelor demne de a fi văzute, a muzeelor, combinarea vizitării expozițiilor cu vizitarea orașelor - adeseori este greu de stabilit câtă cultură folosește turismul respectiv, în ce măsură consumul cultural poate și trebuie să inițieze părți componente ale ofertelor turistice.

"Cultura călătoriei"

În al patrulea rând, conform lui Nahrstedt, cultura și turismul sunt legate și de o schimbare în domeniul concepției asupra culturii călătoriei. În acest cel mai larg sens, noțiunea de turism cultural este identică cu "cultura călătoriei" a unui călător luminat, emancipat. Noțiunea de "turism cultural" întărește conștiința că turismul însuși este deja cultură și că turistul mediază între cultura țării de origine a călătorului și cea a țării vizitate. În acest sens, turismul cultural apare ca o formă a culturii lumii, sămburele culturii poate fi definit ca și comunicare estetică dincolo de sens. Noțiunea intensifică pretenția de a califica toate formele de turism ca și premiza pentru comunicarea dintre călători și cei vizitați, mediul înconjurător, natura, cultura din țara vizitată. Obiectivul turismului cultural ca turism comunicativ este înțelegerea între popoare, asigurarea păcii, conștiința globală. Prin urmare, identificarea specificului cultural al unei regiuni aparține unei premize importante a înțelegerii, dar și bucuriei de a înțelege, de a interpreta și trăi străinătatea. De exemplu de a cunoaște o regiune, un specific culinar cu tradiții și estetica specifică a arhitecturii.

Îndeosebi în ultima definiție există premise și puncte de plecare importante pentru interpretarea unor regiuni culturale industriale printr-un turism cultural emancipativ. Atenție deosebită pretind, dincolo de aceasta, și tendințele din turismul cultural, devenite evidente la sfârșitul anilor '90 și care vor juca un rol important ca și condiții-cadru pentru încadrarea discuției referitoare la cultura industrială și la vânzarea mărfii turism:

- tendința spre profesionalizare;
- tendința spre specializare;
- tendința spre înscenare;
- eficacitatea durabilă și calitatea.

3.3. Exploatarea eficace a regiunilor culturale cu caracteristici industriale

Înainte de a prezenta, în capitolul următor, exemple de exploatare diferențiată a regiunilor culturale industriale, vrem să enunțăm câteva principii ale eficacității durabile, ca și ale riscurilor și ale șanselor folosirii turistice a regiunilor culturale industriale.

Exploatarea eficace a regiunilor culturale industriale evită o "monopolizare" a valorificării lor și încearcă exploatarea lor echilibrată și diferențiată în scopuri industriale, în domeniul serviciilor ținându-se cont de necesitatea protejării naturii, dar și în vederea folosirii lor pentru turism și petrecerea timpului liber.

Exploatările turistice de succes se bazează pe relictelor descentralizate ale regiunilor industriale culturale, ele amestecă monumentele industriale ca infrastructuri turistice, respectiv oferte de serviciu, și includ în spațiul cultural drumurile, sistemele de cale ferată, sistemele de canalizare precum și re folosirea drumurilor pentru cicliști, turiști, etc. Sistemele de ghidaj turistic sunt de o importanță deosebită. În majoritatea cazurilor, ghidajul vizitatorilor nu va fi posibil din punct de vedere organizatoric în marile spații culturale. Prin urmare, se recomandă (în mod asemănător cu rutele cultural-industriale din zona Ruhr-ului), amenajarea de drumuri tematice, care contribuie la cunoașterea diferitelor aspecte ale culturii industriale ale unei regiuni în funcție de interese și de timpul avut la dispoziție.

Eficacitatea culturală

În cadrul activității de asigurare, restaurare și exploatare a substanței construcțiilor aflate sub protecția legii în domeniul culturii industriale s-a dovedit importanța **susținătorilor sociali** ai monumentelor industriale, ca bază pentru o exploatare de durată și eficientă. În toate cazurile în care s-a asigurat o prezentare pe

termen lung a monumentelor industriale, inițiativele și asociațiile private au fost cele care au stat la dispoziție pentru o asigurare și interpretare continuă a moștenirii culturale. Invers: în cazurile în care, în urma unor argumente importante referitoare la protecția monumentelor, au fost puse sub protecție ansambluri, însă nu s-au găsit cetățeni angajați, posedând cunoștințe de specialitate, care să se dedice acestor ansambluri, exploatarea turistică și fluxul de vizitatori continuu a fost mai degrabă o excepție.

În cadrul exploatării culturale a ansamblurilor industriale pentru manifestări, expoziții și event-uri în sens larg, criteriile de calitate și de suportabilitate joacă un rol important. Astfel, prin folosire culturală multiplă, un ansamblu industrial poate găsi o valorificare în care sunt prezentate, în concepții expoziționale diferite, fenomene ale dezvoltării tehnicii, ale istoriei regionale sau teme înrudite ale istoriei culturale. Pe de altă parte, experiențele făcute prin legarea monumentelor industriale de diferite programe culturale reprezintă și un pericol pentru substanța fizică a monumentului, ca și pentru valoarea imaterială a produsului cultural. Și în viitor, unul din criteriile importante pentru succesul unei evoluții eficace îl va reprezenta faptul dacă cultura industrială și în special monumentele industriale de înaltă valoare sunt folosite doar drept culise pentru un management al evenimentelor culturale sau dacă un management profesional și echilibrat se îngrijește de o dezvoltare durabilă a numărului de vizitatori. Discuția purtată în cadrul rețelei NEKTAR a scos la iveală în mod accentuat pericolele și șansele diferite ale unui management cultural limitat și pe termen scurt în numeroase ansambluri culturale ale industriei europene.

Din punct de vedere economic, următoarele raționamente sunt importante pentru cei care gestionează ansambluri industriale culturale:

- muzeele industriale și monumentele industriale trebuie considerate în viitor mai mult ca unități economice. Doar dacă, de exemplu în domeniul organizării vizionării, calificarea pe termen

lung a personalului angajat și voluntar merge mână-n mână cu strategia de exploatare pe ansamblu, este realistă, chiar și parțial, crearea de locuri de muncă;

- și includerea creativă a măsurilor de ocupare, așa cum s-a încercat în domeniul proiectului IMKA din Lotharingia, poate asigura succese continue în direcția creșterii numărului de locuri de muncă în activitatea muzeală și în jurul ei;

- în conceptele turistice integrate, în cadrul cărora colaborează diferiții creatori ai unui produs industrial-turistic, crearea de valoare este deja astăzi un factor important. Cooperările inițiativei Ironbridge Gorge sunt în acest caz o contribuție importantă, la fel ca și deja amintita National Heritage Corridors din S.U.A.

Interpretare și înscenare

Pentru oaspeți se află în centrul interesului valorificarea multiplă a ansamblului și a împrejurimilor sale prin cele mai diferite sisteme didactice și multimediale.

Valorificarea largă și orientată spre trăire a culturii industriale se extinde astăzi de la didactica muzeală spartană până la plimbarea virtuală prin construcțiile industriale, istorice și contemporane, cu ajutorul internetului, pe computerele familiale. În cazul tuturor deciziilor unui management profesional este important să se deosebească diferitele planuri ale realității monumentelor și ansamblurilor.

IMKA - măsuri inovatoare referitoare la cultura muncii

Management & marketing:
"Întreținerea monument"

"The future of corporate communication lies in combining information and entertainment."

Cele trei planuri ale calității monumentului

Vizitatorul percepe atractivitatea în special atunci, când locul specific și spiritul unui ansamblu sunt dezvoltate printr-o metodă corespunzătoare și într-o formă adecvată. În acest sens, în trecut s-au dovedit a fi deosebit de productivă cooperarea strânsă dintre protecția monumentelor, inițiativa privată a culturii industriale, cooperarea dintre școlile superioare de artă și alte instituții culturale. În special în Franța există, în cadrul muzeelor ecologice, o tradiție deosebită de concepere a muncii muzeale și de protecție a monumentelor din punctul de vedere al reflectării caracteristicilor unei regiuni. În capitolul următor vom prezenta, pe baza unor exemple, o mică selecție de ansambluri culturale europene exemplare pentru concepția valorificării și exploatarea pe termen lung a dezvoltării turistice.

4. Concepte de cultură industrială: pledoarie pentru o diversitate europeană

Pentru a schița diversitatea conceptelor de valorificare a localităților culturii industriale din Europa, care permit trăirea la o înaltă valoare, vom prezenta în continuare o selecție de proiecte europene. Unele vor fi discutate mai intensiv chiar în cadrul simpozionului și prin urmare vor fi prezentate în cadrul contribuției mele doar ca exemple de forme de valorificare.

Carreau Wendel (Franța): expoziții și acces artistic la tema: muzeul și calificarea

În fosta mină de cărbune mineral Carreau Wendel la Petite Rosselle din Lotharingia/Franța, pe primul plan de activitate se află expoziții și accese artistice la cultura industrială. Pe terenul cuprinzător, cu un fond de construcție datând din anul 1860 și până în anii '70 ai ultimului secol, sunt organizate expoziții tematice, adeseori în cooperare cu ansambluri culturale industriale germane. În special expoziția Art Mineur găsește o cale de acces originală spre viața muncitorilor și în special spre ultimele zile de activitate din mina închisă. Cu ajutorul Comic-ului, "arta mineritului" este folosită ca pretext pentru a reprezenta problemele, temerile și soarta muncitorilor din mină într-o formă contemporană. Un alt punct important al activității la Carreau Wendel este legătura dintre munca muzeală, restaurarea amenajărilor tehnice, asigurarea acestora, dar și demolarea lor în cadrul măsurilor de ocupabilizare ca și contribuție la promovarea dezvoltării economice regionale și crearea unor locuri de muncă. Într-o fază pilot, cu o durată de doi ani de zile, foști șomeri au fost familiarizați cu ajutorul măsurilor de calificare pe șantieri experimentale cu toate tipurile de activitate privind demolarea clădirilor, consolidarea clădirilor și restaurarea acestora. În felul acesta s-au pus baze importante pentru

continuarea ocupării lor într-o întreprindere proprie. Alte informații referitoare la acest subiect se află la sfârșitul acestui referat, la punctul "Moduri de lucru ale rețelei NEKTAR. Proiectul IMKA".

Furnalul Völklingen/Germania o moștenire culturală mondială

Unică în Europa, datorită dimensiunilor sale, este moștenirea culturală mondială furnalul Völklingen. Folosirea profesională a acestui monument cultural este o contribuție importantă la discuția referitoare la valorificarea și interpretarea culturii industriale. Reprezintă cuvinte cheie pentru interpretarea contemporană și exploatarea monumentelor industriale, în special workshop-urile inovative din cadrul proiectelor IMKA privind formarea de ghizi, activitatea cu foști angajați în cadrul serviciilor turistice, interpretări istorice cum sunt cele referitoare la istoria firmei familiei Röchling, expoziții speciale în cadrul suflantelor de gaz ale furnalului, iluminarea și eventurile.

Arheologie industrială în Saargemünd/Franța și medierea vie a istoriei ceramicii

În clădirile restaurate ale atelierului de faianță de la Saargemünd au fost create premise importante pentru relatarea vie a istoriei ceramicii. Cu ajutorul arheologiei industriale deja descrise a proiectului IMKA au fost refolosite astăzi clădiri autentice, în vederea interpretării meseriei și a ramurii economice a regiunii. Prin trasee-circuit care cuprind puncte tematice, ca centre de greutate, oaspeții sunt conduși prin oraș pe la fostele puncte de producție respectiv relice ale acestora.

Mina vizibilă Le Thillot din Munții Vosgi/Franța

În special conceptul "Topo-Guide" privind valorificarea minelor medievale din Munții Vosgi reprezintă o contribuție importantă la formele de exploatare contemporane ale culturii industriale.

Deoarece inițiativa de interpretare a istoriei mineritului în Munții Vosgi a trebuit să se descurce cu personal de specialitate puțin numeros, acest concept se orientează spre broșuri cu o concepție topografică nouă, care permite vizitatorilor să facă ei înșiși observații și cercetări importante în spațiul în care se află minele. În cadrul vizitării subteranului, aceste impresii sunt completate, formând o imagine unitară prin intermediul broșurilor, cu ajutorul numeroaselor informații culese.

Muzeul național pentru știință și tehnică din Catalonia/Spainia

Muzeul național pentru știință și tehnică din Terrasa, din apropierea Barcelonei, este conceput ca o cooperare între mai multe centre industrial-istorice ale Cataloniei. Acestea, sub forma unei asociații muzeale, oferă oaspeților posibilitatea descoperirii leagănului culturii industriale spaniole sub forma unei legături a dezvoltării ramurilor industriale, a istoriei sociale, ca și a tehnicilor productive prezentate în muzee sub forma ansamblor. Deja la mijlocul anilor '90 au fost editate materiale informative pentru turiști, cum ar fi "Routes of Catalan Industrial Heritage", care, într-un mod exemplar leagă centrele industriale de informații utile, ghidaje de trasee, și obiective demne de vizitat, care se află în afara traseelor principale. Dezvoltarea în continuare a conceptului descentralizat al unui muzeu industrial al Cataloniei este sprijinită și de efortul profesional conjugat al diferitelor centre muzeale. Astfel, astăzi vizitatorul are la dispoziție la respectivele puncte muzeale o programare individuală bine precizată, orientată spre trăire, ca și o vedere de ansamblu asupra industriei industriale comune a regiunii, care depășește domeniul producției și care ajută la cunoașterea importanțelor caracteristici ale regiunii în sensul interpretării unei regiuni culturale marcate de industrie.

Ruta culturii industriale din regiunea Ruhr/Germania

Ruta culturii industriale, ca o cale tematică cu puncte de ancorare

și cu rute tematice regionale, este un exemplu important pentru cunoașterea de regiuni industriale în sens mai larg. Legăturile logistice dintre centrele informaționale, muzee, puncte de documentare, proiecte individuale, ca participarea cetățenilor în punctele expoziționale, oferă o premiză importantă pentru legarea bucuriei de a descoperi cu organizarea la fața locului. Mediile electronice ca mijloace ajutătoare, cum ar fi o Website a rutei culturii industriale, oferă prin intermediul imaginilor aeriene și planurilor stradale, premise bune pentru o descoperire individuală a regiunii. Experiențe importante ale rutei culturii industriale în regiunea Ruhrului vor fi prezentate sub forma unei extinderi a acestui concept ca și șosea a culturii industriale europene.

Muzeul Ironbridge Gorge de la Telford (Marea Britanie)

Această asociație de muzee din Cheile râului Severn se pricepe de minune să prezinte și să "vândă" diferitele centre ale industrializării trecute ca pe niște ansambluri. Fie în muzee specializate, pe amplasamentul original, sau în muzee aflate în aer liber, cum este Blists Hill, întotdeauna au loc prezentări de tehnici de muncă, concepte cum ar fi "living history" sau combinațiuni de oferte turistice în cadrul activității muzeale sau în cele de petrecere a timpului liber în regiune, activitățile de aici sunt exemplare pentru ilustrarea muncii muzeale și de protecție a monumentelor. În special în domeniul dezvoltării regionale, muzeul Ironbridge Gorge este un bun exemplu pentru compensarea pierderilor de locuri de muncă în domeniile tradiționale prin activitate culturală și muzeală cu accente turistice. Locurile de muncă pierdute la Telford în anii '70 și '80 au fost compensate până astăzi prin noi locuri de muncă create în domeniul muzeal și turism. O condiție importantă pentru interpretarea exemplară a culturii industriale din regiune este în acest caz și pregătirea profesională a personalului muzeal voluntar. Cu peste 260 de angajați și un mare număr de voluntari, Muzeul Ironbridge Gorge se numără printre cei mai importanți ofertanți de locuri de muncă din regiune.

Muzeul ecologic Bergslagen (Suedia)

În cadrul conceptului descentralizat al Muzeului Ecologic de la Bergslagen, evoluția istorică a industrializării și a sistemelor de transport pe canale joacă un rol foarte mare. Cultura industrială este interpretată pe baza obiectelor individuale în strânsă legătură cu evoluția peisajului cultural, în unele centre fiind posibilă și locuirea în foste colonii miniere sau uzinale. Monumente industriale cu renume, cum ar fi Engelsbergs Bruk, o moștenire culturală mondială, asigură un mare interes al publicului național și internațional.

Ferropolis - orașul din fier (Germania)

Discuțiile referitoare la peisajele devastate lăsate în urmă de exploatarea de suprafață din triunghiul industrial Bitterfeld, Lutherstadt, Wittenberg și Dessau din fostul R.D.G. au produs forme proprii de interpretare a culturii industriale și a peisajelor care rămân la suprafață. Ferropolis ca o "ctitorie orășenească" nouă și o înscenare de mari mașini pe post de culise pentru manifestări culturale, de asemenea ca punct de plecare pentru plimbări de documentare sensibile, creează o atmosferă inconfundabilă a locului și a istoriei industrializării regiunii.

Expoziția Internațională de Construcții Parcul Emsch (Germania)

Expoziția Internațională de Construcții Emscher Park a creat exemple conceptuale cuprinzătoare pentru relația cu dezvoltarea regională ca unitate dintre dezvoltarea orașelor, planificarea mediului și deschiderea unui peisaj monument pentru timpul liber și turism. În cadrul simpozionului, aceste efecte sunt prezentate și mai intensiv prin contribuții proprii.

5. NEKTAR - proiecte și activități

5.1. Formula calitativă "trăirea culturii industriale"

În cadrul discuțiilor purtate de membri NEKTAR, referitoare la ofertele turistice, în cadrul paginii informative "Museums and Sites: Tips for Tips", a ieșit la iveală pentru prima dată necesitatea unei discuții referitoare la caracteristicile calitative. (3)

Sub sloganul comun "trăirea culturii industriale", partenerii se obligă se respecte următoarele principii în cadrul ofertelor turistice:

- valorificarea și intermedierea profesională a moștenirii culturale;
- implicarea activă a vizitatorilor în didactica de valorificare;
- accese multiple la moștenirea culturală prin prezentări, spectacole, imagini scenice, instalații artistice;
- în măsura în care este posibil, implicarea foștilor angajați, care dispun de cunoștințe despre areale, ca și de experiență personală;
- omul ca oaspete și gazdă se află în centrul interpretării peisajelor culturale industriale;
- culegerea de urme ale istoriei industrializării sub semnul artelor plastice ca și al cotidianului;
- colaborarea cu asociații culturale industriale, muzee și parcuri culturale în vederea largirii calitative a ofertei ;
- orientarea spre trăirea proprie în turismul responsabil față de mediu și față de societate;
- posibilități de cazare alese din punct de vedere tematic și o bucătărie regională.

5.2. Networking, ca filozofie de bază: cooperarea și proiectele exemplificate

Colaborarea în cadrul rețelei are loc îndeosebi prin proiecte la scară europeană. Cu o componentă variabilă, în trecut au fost incluși în proiecte europene 12 - 15 parteneri. Din punct de vedere tematic,

problematica cuprinde atât probleme de didactică muzeală, implicarea tehnicii multimedia, legătura dintre istoria socială și cea a monumentelor până la elaborarea de oferte turistice, probleme de marketing și de management.

Pagina WEB, www.nektar.online.de

La rândul lor, proiectele sunt prezente pe pagină WEB, pe internet, pentru comunicarea internă dar și pentru opinia publică de specialitate (vezi: [//imka.fh-harz.de](http://imka.fh-harz.de)).

Începând cu 1998, NEKTAR are o pagină WEB proprie, care, independent de proiectele europene variabile, își păstrează continuitatea și legăturile cu lumea de specialitate. În momentul de față, munca de informare a paginii WEB este încă limitată la cooperarea de specialitate. Pe termen mediu însă, rețeaua va fi dezvoltată împreună cu alți parteneri de cooperare ca punct de documentare pentru turismul industrial și, în sens mai îngust, în mod corespunzător pentru orientarea clienților.

Ca exemplu de proiecte europene, în continuare vom prezenta un proiect al Direcției Generale XVI, un proiect din ciclul "Continuarea Educației LEONARDO" ca și programul de promovare culturală RAPHAEL.

5.3. Proiecte europene ale lui NEKTAR

5.3.1. Intermedierea de cultură și natură regională-VERENA

În cadrul ciclurilor de programe LEONARDO, în proiectul VERENA s-a realizat calificarea ghizilor pentru peisajele culturale și ansamblurile industriale prin dezvoltarea de module și aplicarea lor în practică. Conținuturi importante ale proiectului VERENA sunt:

- realizarea unui program de formare pentru persoanele care să fie capabile de a transmite conținuturi referitoare la peisajele natu-

rale și culturale;

- realizarea de pregătiri experimentale în regiuni, cu grupuri de persoane concrete și printre grupurile cu orientare precisă;

- combinarea experiențelor celor trei încercări de probă, depistarea posibilităților de folosire a absolvenților și repetarea viitoare a pregătirii.

În 1999, U.E. a aprobat un proiect VERENA, care îi pune pe participanți în situația de a aplica într-o măsură mai mare experiențele conceptuale în regiuni mai extinse, în special în estul european.

5.3.2. Măsuri inovative referitoare la cultura muncii - IMKA

Între 1996 - 1997, prin DG XVI al Comisiei Europene au fost realizate proiecte referitoare la aspecte ale dezvoltării regionale conform articolului 10. La acest proiect au participat 5 parteneri din 4 state europene.

Coordonarea proiectului s-a aflat la proiectul regional Völklinger Hütte din Saarland/Germania. ceilalți parteneri au fost de la muzeul Ironbridge Gorge cu programul "Ironbridge Bicycle", Uniunea Muzeelor ca și Facultatea Tehnică Wernigerode în Harz, mina de cărbune minerale CCSTI din Petite Rosselle din Lotharingia și Camera de Comerț Crotone din provincia Crotone în Calabria, Italia.

Toate proiectele au avut în comun adâncirea cooperării regionale în domeniul cultural, cu obiectivul de a dezvolta o atenție și o acceptanță mai mare pentru actorii privați și asociațiile în cadrul activității culturale. Printr-o înrădăcinare mai adâncă a importanței culturii industriale în domeniul protecției monumentelor și al moștenirii culturale pentru o cultură regională, ca și pentru dezvoltarea regională, au fost convenite temele centrale, care au fost realizate pe parcursul a doi ani.

Alte rezultate ale proiectului au fost:

- cultura industrială ca factor economic și cu contribuție directă poate duce la un management cultural profesional, ca și la efecte privind ocupabilitatea;
- în mod indirect, cultura industrială, ca element de creștere a atractivității într-un peisaj cultural, poate îmbunătăți imaginea regiunii și, prin factori productivi, poate contribui la o continuă dezvoltare economică;
- o mai puternică dotare cu personal și crearea de cel puțin 30-40 de noi locuri de muncă, prin profesionalizarea și diferențierea ofertei existente;
- elaborarea de standarde de calitate pentru călătoriile culturale
- cooperarea cu organizatori de călătorii și cu parteneri IMKA pentru elaborarea de oferte turistice;
- inițiative prin rețea, cum ar fi cooperarea expozițională "Arta în subteran" și "Forum, localități ale culturii industriale", împreună cu publicarea unei monografii;
- elaborarea unei strategii pentru dezvoltarea turismului și implicarea populației locale în obiectivul 1 - regiuni ale Europei, documentarea procesului ca film video;
- realizarea unei cooperări care depășește cu mult timpul de desfășurare al proiectelor IMKA și duce la alte cooperări instituționale;
- achiziționarea de mijloace financiare pentru realizarea de planuri care au fost dezvoltate în timpul desfășurării proiectului.

5.3.3. Drumuri spre cultura industrială europeană - WEIKU

Proiectul "Drumuri spre cultura industrială europeană - WEIKU" a fost aprobat în anul 1999 în cadrul ciclului de programe RAPHAEL. Participă la acest proiect muzeul "Arbeitswelt im Steyr"/Austria, centrele cultural-industriale din sudul Luxemburgului și furnalul din

Völklingen, din Saarland.

Obiectivul activităților lui WEIKU va fi în următorii trei ani: de a dezvolta premisele profesionale în centrele culturii industriale europene, care să permită o planificare comună a rutelor prin Europa pe urmele culturii industriale europene. În acest sens sunt proiectate următoarele componente:

- pregătirea de mediatori ai culturii industriale cu ajutorul tehnicii multimedia;
- dezvoltarea cunoștințelor de bază și un CD-ROM pentru cunoașterea peisajelor culturale în legătură cu obiectivele individuale;
- proiecte-pilot referitoare la tema monumente-peisaj cultural și în special dezvoltarea de segmente ale ofertei turistice și de marketing;
- idei referitoare la ghidarea pe rutele europene ca drumuri tematice;
- acțiuni culturale referitoare la valoarea și trăirea muncii în cazul celor aflați în perioada de formare;
- conceperea de măsuri publicitare și în special a instalării unui container multimedia pentru folosirea lui la târguri, prezentarea de sponsori, etc.

6. Note

1. Vezi site-ul WEB al Muzeului Industrial Virtual, <http://www.industriekultur.de>
2. W.NAHRSTEDT, în DREYER, Axel: *Kulturtourismus*, München, 1996, p. 20 ff.
3. Vezi IMKA, site-ul WEB <http://imka.fh-harz.de>

7. Literatură

DREYER, Axel, *Kulturtourismus*, München, 1996

Zusammenfassung:

In diesem Beitrag wird das 1995 ins Leben gerufene Netzwerk Europäischer Kultur der Arbeit – NEKTAR – vorgestellt. Es umfasst etwa 20 Mitglieder in verschiedenen Ländern Europas und aus verschiedenen Museen, Arealen und Denkmalregionen. NEKTAR setzt im Interferenzbereich zwischen klassischer Kulturtätigkeit im Bereich Industriekultur mit Tourismus, Freizeitbeschäftigung, Hobbyforschung, Weiterbildung etc. an. NEKTAR setzt sich zum Ziel, die Kooperation zwischen Regionen und Kulturträgern, zwischen Anbietern im Bereich Industriekultur und -tourismus und den Nachfragern und Tourismusbetreibern jeder Art zu verbessern, indem ein europäumfassendes Netzwerk der Industriekultur entstehen soll, das u.a. auch durch EU-Gelder zu fördern wäre. Weitere Zielsetzungen: Schaffung stabiler partnerschaftlicher Beziehungen zwischen Museen, Denkmalpflegern, sonstigen Interessenten, Vertretung der Interessen des Schutzes von Industriedenkmalern und Förderung der Erforschung und Bekanntmachung der Industriekultur, Lobby bei verschiedenen europäischen Institutionen für diese Interessenbereiche, Networking, Kontaktseminare, Fortbildung und Ausflüge. Der Autor klärt anschliessend den in Deutschland üblichen Begriff der „Industriekultur“ und zeigt im Weiteren einige Verknüpfungsmöglichkeiten von Industriekultur und Tourismus auf. Desgleichen wird der Sinnwandel des Begriffes und der Praxis aufgezeigt, die sich hinter „Kulturtourismus“ verbergen, dem er vier Dimensionen abgewinnt: Kulturreise, auf Kultur ausgerichtete Reise, Kultur im Tourismus und Reisekultur. Nicht zuletzt ist von „effizienter Nutzung von Kulturregionen mit industriellem Spezifikum“ die Rede. Abschliessend bringt der Autor einige Beispiele aus NEKTAR, die erfolgreich einen Teil der Konzepte des Industriekultur integrierenden Tourismus umsetzen.

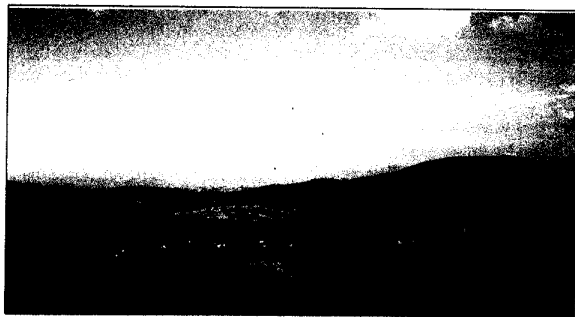
Ester Golibrzuch

Șanse și probleme ale dezvoltării turistice la Gărbăna/Wolfsberg

Tema seminarului de astăzi este „Calea Fierului din Banat - turism integrat într-un peisaj muzeistic industrial descentralizat”. Se discută noi posibilități de dezvoltare în domeniul „turismului industrial”, pornindu-se de la exemplul regiunii din jurul Reșiței.

Încă înainte de 1989, mulți locuitori ai Gărbănei au lucrat în întreprinderile Reșiței. Pe de altă parte, încă din anii '20 ai secolului al XX-lea, Gărbăna devenise o țintă predilectă pentru drumețiile și concediile orașenilor din regiune, în special din Reșița.

Gărbăna se află la 35 km de Reșița, pe una din culmile masivului Semeinic, la o altitudine de 800-1000 m. Până în 1989, satul avea ca. 850 de locuitori, iar oaspeții și turiștii locuiau la țărani, unde de regulă luau și masa.

Gărbăna - privire de ansamblu

Pe la sfârșitul anilor '20, Jakob Weinfurther a preluat problemele gastronomice ale turiștilor și drumeților, invitându-i în marea sală a hanului său. El a fost acela care a început să organizeze cazarea turiștilor și drumeților, inițiind așa zisele "liste de oaspeți". Aceste liste cuprindeau atât capacitatea de preluare a fiecărei gospodării țărănești în parte, dar consemna și locurile libere, într-o evidență ținută la zi. Astfel, oricine venea la Gărâna și se adresa lui Weinfurther putea fi foarte repede cazat. Turismul, care se rezuma inițial la închirierea unor camere de locuit și la vânzarea de legume, fructe, dar în special de produse lactate - care au făcut renumele localității și a locuitorilor Gărânei - a devenit o foarte importantă sursă de venit (respectiv de venit suplimentar) pentru locuitorii satului. În afara familiei Weinfurther, nici o altă familie din sat nu a făcut însă din turism o sursă principală de venit. Până în 1989, în afara extinderii unui motel aparținător în ultima vreme Cooperăției de Consum, în domeniul turismului nu s-au petrecut schimbări semnificative la Gărâna.

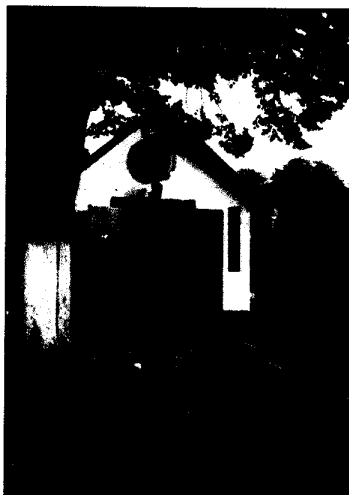
S-a construit pe la mijlocul anilor '30 un motel denumit "Cabana Gărâna", dar acesta nu a fost niciodată o concurență pentru cazările private practicate în localitate.

Tot pe la mijlocul anilor '30 s-a construit și așa-zisul "Lehrerheim" al școlii pedagogice Banatia din Timișoara, destinat adăpostirii unor clase școlare aflate în excursie și provenind din regiunea din jurul Timișoarei. Căminul pentru dascăli și școlari a fost construit în partea superioară a satului, în afara localității Gărâna, creând câteva locuri de muncă, dar neîntrând nici el vreodată în concurență cu cazarea privată. Este folosit și azi drept cabană pentru elevi și sportivi.

Pe la mijlocul anilor '80, lângă școală, o casă particulară (ai cărei locuitori emigraseră în Germania) a fost transformată într-un Cămin de Vacanță pentru pensionari, unde aceștia puteau să-și petreacă - asigurându-și ei singuri alimentația - o parte a concediului.

Pe la sfârșitul anului '60, în Valea Lupului, la intrarea în sat, s-a construit un bazin de înot în aer liber, alimentat de apa pârâului din vale. Amenajările au fost distruse de o viitură, nemaifiind refăcute din anii '80, când se întâmplase distrugerea.

Imediat după Revoluția din 1989 s-a declanșat un fel de emigrare

Motelul - restaurant "La răscruce"

colectivă a locuitorilor Gărânei în Germania, fapt care a schimbat atât viața satului cât și activitatea turistică, dintr-o dată și din temelii. Iată evoluția populației în ultimul deceniu, pentru a demonstra dimensiunea fenomenului: 1989 - 850 locuitori; sfârșitul 1990 - 412 locuitori; septembrie 1997 - 42 locuitori; septembrie 1999 - 27 locuitori.

Sistemul cazării private a fost practic dizolvat prin această emigrație. A scăzut în mod catastrofal și numărul oaspeților veniți doar pentru

concediu. Multe case au fost vândute orășenilor din regiune sau chiar unor cetățeni ai Germaniei, proveniți sau nu din România. Noii oaspeți ai localității sunt în primul rând noii proprietari de case, care vin la sfârșit de săptămână și/sau în lunile de vară în sat. S-a dezvoltat în ultimii ani în mod succesiv o nouă infrastructură turistică. Noii proprietari de case, precum și câțiva din locuitorii

satului văd în continuare în turism o sursă importantă de venit și își modifică atât casele cât și anexele acestora, transformându-le în pensiuni sau restaurante. Astfel au apărut în ultimii patru ani două restaurante, cel puțin patru pensiuni și un hotel. Câteva familii de români, care trăiesc preponderent sau exclusiv din turism, au devenit locuitori permanenți ai Gărânei, stopând astfel pe termen lung pericolul dispariției localității.

Alte acțiuni, care au fondat renumele Gărânei dincolo de granițele sale, sunt festivalul anual de jazz, inaugurat în anul 1997, coloniile de artiști care s-au ocupat de sculptură în lemn, din anii 1996-97 și care s-au finalizat prin expoziția de sculpturi de pe dealul Prislop, plein-air-urile pictorilor, care se desfășoară an de an, activitățile de perfecționare ale cadrelor didactice. Toate aceste acțiuni au fost inițiate și organizate de către noii proprietari de case.

Până acum, turismul de la Găraña s-a dezvoltat prin propriile sale resurse. Toți cei care locuiesc în sat sau posedă o casă de vacanță la Găraña au contribuit într-o formă sau alta la completarea infrastructurii turistice. Această evoluție, fundamentată în interior și pornită din interior este absolut pozitivă. Pentru evoluția viitoare este însă foarte important să se elaboreze o viziune de ansamblu, care să treacă peste proiectele și acțiunile singulare sau individuale, și să rezolve problemele care privesc tot satul. Iată câteva dintre aceste probleme, care trebuie rezolvate urgent:

- *insuficienta și incompleta rezolvare a problemei deșeurilor*

Începând cu anul 1997 există trei gropi oficiale pentru îndepărtarea gunoaielor. În momentul în care sunt pline, se aruncă pământ deasupra și se sapă noi gropi. În ele ajung orice fel de deșeuri, inclusiv cele care nu se descompun pe cale naturală: cutii de metal și de plastic, diferite plasticuri, sticlă, etc. Privite pe termen mediu și lung, aceste gropi sunt bombe cu efect întârziat, atât pentru ecologie cât și pentru igiena regiunii.

- *precaritatea alimentării cu curent electric*

Rețeaua existentă de alimentare cu curent electric este suprasolicitată. Ca urmare a numărului mare de aparatură electrică și electronică adusă în localitate de noii locatari, în special vara, rețeaua de alimentare cu curent electric nu mai face față, curentul întrerupându-se mult prea des.

Găraña prezintă condiții ideale pentru implementarea unor sisteme de valorificare a energiei eoliene sau solare, care ar putea să creeze în localitate un sistem energetic autarhic, producându-se un curent ecologic, extrem de ieftin. Ar fi locul ideal pentru o îmbinare model dintre turism și ecologie, pentru demonstrarea eficienței energiilor alternative.

- *păstrarea caracterului specific, constructiv și spațial*

Pentru a păstra șarmul Gărânei, cel care a fondat renumele localității, este de o extremă importanță să se păstreze fațadele originale ale caselor, în ciuda necesarelor asanări și modernizări din interior. Trebuie păstrate ferestrele cu două canaturi, culoarea verde cu care sunt vopsite încadramentele și ușile, trebuie eliminate gardurile care încep să apară în fața caselor - pe scurt: trebuie revenit la imaginea originară a Gărânei, un

Casă de pemi transformată în motel

sat de pemi, colonizat într-un loc virgin la sfârșitul anilor '20 din secolul al XIX-lea. În special noii proprietari ai caselor încep să ștergă progresiv imaginea inițială a satului prin modificările și modernizările pe care le fac și care de regulă se fac fără studii și aprobări urbanistice. Noii locuitori strică treptat identitatea constructivă originară a localității, inspirându-se din modele urbane, orașenești, care nu au ce căuta în vârf de munte. Periclitată este de asemenea identitatea spațială a localității, deoarece multe adăugiri la case schimbă configurația inițială a acestora. Noii locuitori se pare că nici nu realizează măsura în care, pe termen lung, distrug tocmai acele valori și structuri care sunt determinante pentru caracterul original al Gârânei, și care au fost acele elemente de atractivitate, care i-au determinat pe noii locuitori să se stabilească aici sau să achiziționeze o casă pentru weekend tocmai la Gârâna.

● crearea unor surse de venit în afara turismului

Este de o mare importanță crearea unor surse de venit și a unor locuri de muncă în afara turismului. Se crează astfel impulsuri pentru o recolonizare de durată a satului, pe de altă parte se îmbunătățește infrastructura localității. Ar fi oportună înființarea unei mici întreprinderi pentru prelucrarea produselor lactate și producerea brânzeturilor, care să dispună eventual de propriile ei turme de vaci și de oi și care ar asigura pe termen lung aprovizionarea oaspeților și a restaurantelor cu lactate proaspete. Lipsește de asemenea o brutărie a satului, care ar putea aproviziona și Brebu Nou.

Lista ar putea fi continuată și îmbogățită cu diverse propuneri de soluții. Cea mai bună soluție se poate găsi în cadrul unei mese rotunde, în jurul căruia să se reunească atât responsabili aleși cât și cei care își desfășoară activitatea în sat, dezvoltând împreună idei și concepții pentru problemele de care chiar ei sunt cei mai conștienți. Sprijinul financiar și material care încă vine din străinătate ar trebui concentrat și focalizat asupra rezolvării problemelor, așa cum sunt ele relevate de oamenii de la fața locului.

M-aș referi aici la cele două ski-lifturi, cu care landul Salzburg a cadorisit Gârâna cu scopul de a atrage mai mulți oaspeți pe timp de iarnă. Cred că în acest caz este o greșeală fundamentală să crezi că din cauza și ca urmare a existenței a două baby-ski-lifturi vor veni mai mulți turiști să-și petreacă un concediu de iarnă la Gârâna. Cei care vin să-și petreacă un concediu de iarnă la Gârâna, aceia nu vin pentru un baby-ski-lift, ei vin pentru alte atracții iematice ale Gârânei. Oricum, ca urmare a condițiilor naturale, pe Semenice se va putea oricând practica mai bine schiul decât la Gârâna, chiar și cu instalații mai precare.

De o importanță primordială pentru coordonarea proiectelor de viitor este masa rotundă amintită anterior, unde să se elaboreze idei și obiective pe termen lung, pentru a dispune de idei și concepții bine fundamentate atunci când se discută cu potențialii actori din străinătate, care sunt dispuși să vină cu ajutoare financiare și materiale, dar și pentru a putea contacta cu argumente forte eventualii finanțatori.

Aș lămuri acest aspect printr-un exemplu izvorât din problema deșeurilor: dacă tot se oferă ajutoare din străinătate pentru Gârâna, de ce nu se solicită o mașină pentru colectarea deșeurilor, care să transporte aceste deșeururi, la intervale regulate, la haldina de gunoi din Reșița (evident că frecvența acestor transporturi va trebui să fie mai mare vara decât iarna)? Costurile acestor transporturi ar putea fi ușor acoperite printr-un fel de taxă locală, "taxa de gunoi", așa cum toate stațiunile balneare din România dispun de o taxă de stațiune. Taxa respectivă ar trebui plătită atât de către oaspeți, cât și de către proprietarii caselor, funcție de lungimea perioadei pe care o petrec la Gârâna (taxă de o zi, taxă de mai multe zile sau săptămâni, taxă pentru proprietarul casei).

Pe această cale a elaborării unei concepții unitare pentru dezvoltarea întregului sat și în favoarea tuturor acelor care locuiesc acolo sau își petrec acolo concediul se poate păstra caracterul deosebit al Gârânei, iar succesele dezvoltării în

continuare a localității vor putea fi mult mai de durată, decât dacă fiecare trage de funie în aceeași direcție.

Taberele de sculptură au îmbogățit oferta culturală a Gărănei

Zusammenfassung:

Nach einer kurzen Analyse der demografischen und historischen Lage von Wolfsberg/Gărăna – vor allem nach den Auswanderungen, die auf den politischen Umbruch 1989 in Rumänien folgten – geht die Autorin auf die „Chancen und Probleme der touristischen Entwicklung in Gărăna/Wolfsberg“ ein. Sie verweist auf die Traditionen des „Pensionstourismus“ der „Luftschnapper“ aus der Schwerindustrieregion des Südbanats, der von Jakob Weinfurter in den 20er Jahren initiiert wurde und der aus Wolfsberg einen Bezugspunkt und die einzige Ortschaft des gesamten Raums machte, wo „Agrartourismus“, „Urlaub am Bauernhof“ u.Ä. betrieben wurde. Die neuen Hausbesitzer von heute bieten nun in Form von Pensionen vielfach Unterkunft und teils auch Restaurationen an, was zu einer starken Zunahme der Besucher und zu allerlei Gefahren für den Ort geführt hat: unzureichende Müllentsorgung, anfälliges Stromnetz, das wegen Überlastung oft zusammenbricht, Tendenzen zur baulichen Überfremdung durch „Modernisierung“ und Unkenntnis des Spezifikums. Notwendig sei die Schaffung von alternativen Einnahmequellen für die alten und neuen Dorfbewohner. Vorgeschlagen wird ein Runder Tisch über die Zukunft des Orts, der zu einem urbanistischen und moralischen Forum werden soll. Ernsthafte Bedenken meldet die Autorin auch hinsichtlich der Montage zweier vom österreichischen Bundesland Salzburg gespendeter Skilifte an. Diese hätten in Wolfsberg nichts zu suchen.

Fritz Schatschneider

Turism, protecția monumentelor și a mediului

Convergența și focalizarea acestora pentru păstrarea moștenirii culturale

Observație preliminară

Cele ce urmează se referă la o discuție în controversă, iscată în timpul seminarului de la Reșița, în cadrul luărilor de cuvânt și atitudine vizavi de referatul doamnei inginer Ester Golibrzuch. Referenta a luat atitudine critică față de schimbările în curs (sau preconizate) la Gărăna și Brebu Nou, pe Muntele Semenic, schimbări care, în opinia dănei, influențează în mod negativ caracterul și specificul localității. Referenta s-a exprimat și împotriva construirii unui ski-lift pe una din pantele dealului Prislop, deasupra Gărănei. Această critică a fost primită de către oamenii politici din Consiliul Județean Caraș-Severin ca o bruscare a muncii și activității lor, ei simțindu-se chiar jigniți prin această critică. Intervenția mea, făcută cu sublinierea că în cadrul unor discuții la un seminar criticile solidare își au justificarea lor, am înțeles-o mai degrabă ca o mijlocire în scopul ducerii la un final productiv al seminarului. Nu am intenționat în nici un moment să adopt o atitudine de frondă față de cei care s-au simțit lezați.

La obiect:

Dacă există intenția de a valorifica și mări potențialul turistic al regiunii Caraș-Severin - în cazul nostru în special al localităților Gărăna/Wolfsberg, Brebu Nou/Weidenthal și a întregii regiuni naturale de pe masivul Semenic - atunci în mod necesar trebuie să rămână recognoscibilă identitatea culturală și istorică a acestor localități, ele trebuie păstrate sau, în măsura în care s-a intervenit

deja negativ, trebuie refăcute. Doar așa (și numai așa) se poate păstra atracția turistică pe care o exercită aceste localități unice în România, dar și masivul Semenice ca ansamblu. Acest lucru înseamnă necesitatea corelării intențiilor Ministerului Culturii (care ba are aceste localități pe Lista localităților care trebuie protejate, ba nu le are), Ministerului Apelor, Pădurilor și a Mediului (care trebuie să se îngrijească mult mai pregnant și de păstrarea mediului cultural) și Ministerul Turismului (Autoritatea Națională pentru Turism poate promova cu fonduri mult mai substanțiale această regiune, unică în România). Trebuie elaborată de asemenea o concepție unitară pentru dezvoltarea acestei regiuni, în cadrul căreia este necesar a se defini foarte clar și concis obiectivele dar și limitele dezvoltării ei. În cadrul acestei concepții trebuie puse în concordanță atât aspectele turismului, cât și aspectele protecției culturale și a satelor-monument, dar și aspectele protecției mediului și promovarea și protecția tradițiilor culturale.

De o foarte mare importanță în vederea atingerii acestui scop este elaborarea și promulgarea unei *legi de protecție a peisajului natural și construit* existent. Totodată este de o stringentă necesitate reglementarea univocă și unitară a protecției monumentelor, în așa fel încât să se creeze o certitudine pentru proiectare și o siguranță legislativă pentru orice intervenție în regiune. Trebuie găsite căi și mijloace - care să fie protejate și delimitate prin lege - pentru a opri activitatea unor "cavaleri jefuitori" și a unor profitori, care folosesc fără scrupule lacunele legislative pentru a deteriora imaginea localităților și natura. Această afirmație nu este gratuită, ci se bazează pe observații la fața locului, observații pe care de altfel le poate face oricine. Localități cu iz istoric unic, Gârâna și Brebu Nou au nevoie de un statut special, de hotărâri ale Consiliului Local și Județean, care să stipuleze limitele intervențiilor permise în habitat, care să stabilească inclusiv felul materialelor de construcție care pot fi folosite pentru reparații și extinderi - acestea nu pot fi decât acelea care corespund tradiției locale - și tot prin statut trebuie să se interzică orice intervenție care încalcă tradițiile

istorice și tehnice locale. Doar așa se vor putea evita pe viitor intervențiile negative din punct de vedere stilistic și estetic, cum sunt montarea unor geamuri și uși cu cadre de aluminiu sau plastic, montarea unor igheaburi din plastic, montarea unor ferestre absolute netipice locului, betonarea excesivă a trotuarelor și curților interioare, eliminându-se stânca, tradiționalul material de construcție pentru curți și trotuare. Schimbarea forțată a imaginii localităților nu este promovată doar de către "noi locuitori" ai localităților - oameni avuți din Timișoara, Arad, București sau Reșița - ci și de foștii locuitori ai Gârânei, emigrați în Germania, care la întoarcere aduc fel și fel de materiale de construcție netipice locului, cu ajutorul căruia vor "să aducă civilizația în sat".

Pomind de la exemplul Gârâna, o focalizare a măsurilor de protecție și restaurare necesare pentru o localitate cu imagine proprie, evoluată organic în decurs de sute de ani, ar putea să arate în felul următor:

Aspect tipic al străzilor Gârânei

1. refacerea pas cu pas a imaginii istorice a localității prin folosirea unor materiale de construcție tradiționale din regiune;

2. amenajarea unei parări centrale, aflată în afara localității, și interdicția circulației mașinilor prin localitate - excepție făcând temporarele necesități de aprovizionare; mașinile să fie înlocuite prin reluarea circulației unor mijloace de transport tradiționale, căruța cu cai sau carul cu boi, prin acestea mărindu-se atât atractivitatea turistică a zonei, dar creându-se și locuri de muncă suplimentare, deci venituri pentru cei rămași la fața locului, care pot să renască și o serie de meserii tradiționale, legate de transporturile tradiționale;

3. o extindere a gamei agroturismului, controlată și orientată după cererea pieței turistice, extindere care trebuie văzută în corelație cu posibilitățile de turism și recreere din jurul localității (lacul de acumulare Trei Ape, muntele și platoul Semenici, sporturile de iarnă, silvoturismul etc.);

4. dezvoltarea posibilităților pentru cicloturism și sprijinirea creării de oferte pentru această formă specială de turism;

5. dezvoltarea în continuare a punctelor de pornire pozitive în domeniul ofertei culturale de vacanță: festivaluri de jazz, tabere de sculptură și pictură - cuplate eventual cu cursuri de inițiere în sculptură și pictură, în artele plastice în general - tabere corale sau cursuri intensive de limbi străine ("Deutsch in Wolfsberg"), tabere de creație pentru scriitori, dar și pentru redactori ai publicațiilor școlare, inițierea unor burse pentru autori (de genul "cronicarul localității"), șederi "de creație" pentru artiști de orice gen în ambientul plăcut (și stimulat pentru meditație) al naturii și peisajului de la fața locului; ar trebui testată și posibilitatea inițierii unor tradiții de târguri pentru vechi meserii și produsele aferente acestora, extinderea ofertelor de cursuri și seminarii în domeniul însușirii limbilor străine și în domeniul creativității;

6. crearea unui sistem modern de colectare și eliminare a deșeurilor rezultate din conviețuirea unui număr mai mare de turiști pe spații relativ mici, introducerea sistemelor de recycling.

Hanul "La răscruce", un reper turistic al Gârânei

atînse decât prin păstrarea tradițiilor culturale, a bogăției naturale și a unui mediu înconjurător intact. De aceea este necesar ca toți responsabilii politici dintr-o regiune cu perspective de dezvoltare, așa cum este Gârâna, să participe la cât mai multe manifestări de acest gen.

Dacă dorim ca o astfel de concepție orientată spre schimbări pozitive pe termen mediu sau lung și care vizează dezvoltarea turismului pe bazele schitate mai sus, să devină realitate, este de o stringentă necesitate identitatea de opinie a responsabililor politici de la fața locului (Consiliul Local și primarul, de exemplu) față de obiectivele de mai sus, dar și față de perspectivele dorite pentru localitate, care nu pot fi

Zusammenfassung:

Ein Plädoyer für die Bewahrung des Kulturerbes am Beispiel Wolfsberg/Gărăna und für Konvergenz und Fokalisierung von Tourismus, Denkmal- und Umweltschutz zu diesem Zweck. Trotz aller Tendenzen zur vermehrten Nutzung des touristischen Potentials des Naturraums am Dach des Banats, dem Semenice-Gebirge, müsse die kulturelle und historische Identität der dortigen Deutschböhmenortschaften Wolfsberg/Gărăna und Brebu Nou/Weidenthal wiedererkennbar bleiben. Ansonsten habe man es mit einem Schnitt ins eigene Fleisch zu tun und man verliere gerade das, was diese Ortschaften so anziehend und einzigartig macht – ihre Identität. Die Absichten des rumänischen Kulturministeriums, des Ministeriums für Forsten, Gewässer und Umwelt und des Tourismusministeriums müssten koordiniert und auf Identitätsbewahrung ausgerichtet werden, wenn man nicht riskieren will, durch Über-Fremdung des Spezifikums in Austauschbarkeit zu verfallen und jede Attraktivität zu verlieren. Es wird an die Kommune und an den Kreisrat appelliert, klare Vorstellungen für alle Ortschaften des Banater Berglands zu entwickeln, die bindend sein müssen für alle, die hier etwas unternehmen möchten. In einem 6-Punkte-Vorschlag wird ein Programm entwickelt, das zur Rekonstruktion des historischen Bildes der Ortschaften führen soll und dabei noch Arbeitsplätze schaffen würde.

Udo B. Wiesinger

Muzeul Lumii Muncii din Steyr și Calea Fierului din Austria Superioară

1. Conceptul Muzeului Lumii Muncii

1.1. Observații preliminare

Muzeul Lumii Muncii (Museum Arbeitswelt - MAW) a fost deschis în aprilie 1987 în cadrul expoziției landului Austria Superioară, "Muncă-Om-Mașină". Conceptul muzeului a pornit de la peisajul muzeal austriac din acel moment. Este adevărat că exista un mare număr de muzee, care se ocupau de diferitele elemente ale lumii muncii, însă aproape în mod exclusiv numai cu domeniul agrar sau cu cel meșteșugăresc. Abia că existau preocupări pentru condițiile în care se desfășurase activitatea industrială. Inițiativa umplerii acestui gol a pornit de la cercurile sindicale din Austria Superioară (Oberösterreich) și a fost realizată cu ajutorul posibilităților oferite de către landul Austria Superioară de a porni acest nou muzeu sub forma unei expoziții a landului, sub titlul de "Muncă-Om-Mașină".

Inițiatorii lui MAW au încercat în mai multe sensuri să meargă pe drumuri noi. Tema era nouă pentru Austria. A fost aleasă o veche clădire de fabrică în cartierul muncitoresc Wehrgraben din Steyr, un cartier mai degrabă neglijat. Astăzi, MAW nu este un muzeu în sens clasic, el dispune de elementele individuale ale unei expoziții de bază. Activitatea principală constă în realizarea de mari expoziții temporare speciale, care de fiecare dată ocupă întreaga clădire. O altă caracteristică specială o reprezintă grija intensă pentru diferite grupuri-țintă specifice și anume printr-o activitate de transmitere cuprinzătoare. În acest sens se face deosebit de mult

pentru a veni în întâmpinarea cererilor claselor de elevi.

1.2. Conceptul

Expoziția landului s-a adresat temei "lumea muncii" în special din punctul de vedere al celor "afecțați", al oamenilor care activează în industrie. Ea nu s-a limitat însă la prezentarea unei singure perioade industriale, ci a dedicat părți importante evoluțiilor în domeniul meseriilor/meșteșugurilor, al manufacturii și premizelor pentru industrializare. Deja la expoziția landului, ca punct de pornire al activității muzeale, au putut fi abordate în mod intensiv ultimele evoluții și aspectele futurologice în industrie. Cu această ocazie au fost arătate cu o notă critică și problemele și pericolele acestor evoluții. Acest început în vederea legării unor informații referitoare la conexiuni istorice de situația socială din contemporaneitate și aspectele evoluțiilor viitoare, a fost continuat și cu ocazia expozițiilor ulterioare.

1.3. Muzeul Lumea Muncii - centru expozițional și cultural

După expoziția landului "Muncă-Om-Mașină", care în anul 1987 a consemnat cu 400.000 vizitatori un succes cantitativ impresionant, cu numeroase reacții pozitive în țară și în străinătate, dar și un mare succes profesional, expoziția a fost prelungită fără a fi schimbată timp de un an. S-a pus întrebarea, în ce fel să fie organizată existența pe termen lung a muzeului. Nici populația orașului Steyr și a regiunilor înconjurătoare, nici numărul de turiști nu a furnizat pe termen lung un număr de vizitatori care să corespundă așteptărilor organizatorilor. Prin urmare trebuia găsită o cale prin care, pe de o parte să se ajungă la aceiași interesați cu noi oferte, pe de altă parte să fie posibilă abordarea anumitor grupuri-țintă - în special clase de elevi - cu nevoile lor specifice.

O altă caracteristică specială constă în atenția intensivă acordată grupurilor-țintă specifice, printr-o activitate de comunicare cuprinzătoare, făcându-se deosebit de mult în special pentru cerințele claselor de elevi.

S-a dezvoltat conceptul transpunerii în viață a temei generale a muzeului cu aspectele sale diverse, în forma expozițiilor mari cu o durată, în majoritatea cazurilor, de doi ani de zile.

Expozițiile mari organizate până acum în Muzeul "Arbeitswelt":

- "Cei Roșii la țară" - o istorie a social-democrației în spațiul rural, îndeosebi în Austria de Vest

- "Experimentarea metalului" - o expoziție organizată cu ocazia jubileului Sindicatului Metal - Minerit - Energie

- "În concordanță și în pas cu timpul" - o istorie a învățături social-catolice

- "Info" - o istorie a computerului

- "Rețeaua" - din lumea îngustă a satului spre satul deschis.

În anul 1997, Muzeul Arbeitswelt a aniversat 10 ani de existență. Cu această ocazie au existat o serie întreagă de manifestări, de la sesiunea științifică până la sărbătoarea jubiliară. O singură expoziție temporară, prezentată doar în acest an, s-a confruntat, sub titlul "Imagini de oameni", cu munca și timpul liber din perioada/epoca industrială.

În acest moment este deschisă o expoziție "Roșu aprins - Palid de criză" care se ocupă, ca parte a prezentării Căii de Fier descentralizate, cu rolul orașului Steyr în siderurgia fierului din regiune.

Unele exponate, care au fost prezentate deja în expoziția landului, formează cadrul expozițiilor ulterioare. Dintre acestea fac parte simbolurile orientative ale roții hidraulice, ale mașinii cu aburi și ale uzinei electrice, de asemenea o forjă complet instalată, cu ciocan cu mâner și o hală de mașini de transmisie.

1.4. Grupurile-țintă

În publicitate și în ofertele concrete, MAW se adresează atât populației regiunii, la care se poate ajunge prin cele mai diferite manifestări culturale organizate în muzeu, cât și turiștilor. Pe lângă acestea, MAW se adresează în special la două grupuri-țintă:

- Grupuri speciale de adulți, care manifestă un interes deosebit față de tema expoziției respective. O agendă cuprinzătoare de adrese și contacte ale unor întreprinderi de transport și ale altor organizatori de călătorii permit abordarea unor asemenea grupuri de vizitatori.

- Clasele de elevi. Grupurile-țintă de elevi, clasele acestora, au putut fi abordate foarte bine printr-o intensivă muncă de pedagogie muzeală și o colaborare constructivă cu autoritățile școlare. Astfel se poate ajunge nu numai la școlile din regiunea aflată în imediata apropiere a orașului Steyr. Deoarece vizitarea Muzeului Arbeitswelt poate fi organizată într-o formă care să nu reprezinte doar "programul pentru vremea rea în cazul unei excursii școlare", ci este planificat în mod conștient în procesul de învățământ, el este interesant pentru clasele din întreaga Austrie. Posibilitățile unui învățământ orientat spre proiecte îndeamnă la vizite repetate. Grupul-țintă elevi a devenit în acest mod și din punct de vedere cantitativ cea mai importantă grupare de vizitatori.

1.5. Pedagogia muzeală și proiectele

Deja la expoziția landului a existat o grijă pedagogică care depășea măsura obișnuită pentru aceea vreme. Pentru existența pe termen lung a muzeului a fost organizată o secție de pedagogie muzeală, care, la ora actuală, cu cei trei colaboratori permanenți și mai mulți colaboratori temporari, este un caz special pentru Austria. Activitatea de mediere începe deja în faza de planificare a unei noi expoziții. Secțiunea pedagogică este implicată de la început în discuțiile despre concepte. Necesitățile muncii de intermediere sunt

incluse în didactica expoziției. Paralel cu conceptele de conținut sunt dezvoltate conceptele de transmitere a cunoștințelor, care fac posibilă o muncă specifică pentru anumite grupuri-țintă. Programele de transmitere pentru toate categoriile de vârstă urmează principiile învățatului social, exemplar procesual și orientat spre proiecte. Oferta cuprinde atât modele mai degrabă de joacă, cât și modele orientate mai ales spre cunoaștere.

În sprijinul transmiterii personale, pentru toate expozițiile sunt realizate mici broșuri orientative, care se adresează în special învățătorilor și elevilor.

Vizitarea muzeului de către clase de elevi doar în puține cazuri are loc sub forma unui ghidaj clasic, atunci când există o dorință specială exprimată în acest sens din cauza lipsei de timp. De obicei, elevii "cercetează" expoziția sau părți ale acesteia în cadrul unor modele, care pot fi adaptate la situația concretă a materiei predate. În felul acesta devine posibil ca vizitarea muzeului să fie o parte a procesului de învățământ. Munca elevilor rămâne astfel în mare măsură determinată de ei înșiși. Educatorii le dau doar cadrul de conținut brut. Aceasta corespunde învățământului pe bază de proiect și poate fi aplicat și în cadrul unor vizite mai scurte în muzeu, care să dureze însă cel puțin două ore.

În felul acesta, școlilor li se oferă posibilitatea organizării unui învățământ de proiect cuprinzător în cadrul muzeului. Pot fi zile individuale de proiecte, dar și proiecte care se întind de-a lungul unei perioade mai mari. Asemenea proiecte sunt realizate în majoritatea cazurilor cu clase de elevi din Steyr sau din împrejurimile apropiate, deoarece ele necesită vizite mai numeroase la muzeu. De obicei, ele sunt încheiate sub forma unei prezentări publice. Temele, perioada de desfășurare, participanții și participantele ca și modulele de muncă în cadrul diferitelor proiecte pentru școli sunt diferite în întreaga Austrie. Creativității și inventivității tuturor participanților nu li se pune în principiu (aproape) nici o limită.

1.6. Efectele muzeului asupra mediului său înconjurător

De la început, muzeul Arbeitswelt a fost conceput ca o instituție care să acționeze dincolo de zidurile sale, ca și dincolo de obiectivele muzeale. Reiese de aici, de exemplu, încercarea de a influența prin activitate de consultanță mediul expozițional și muzeal. Aceasta se întâmplă prin cooperarea în cadrul diferitelor organizații naționale și internaționale. Împreună cu muzee și regiuni din Anglia, Germania, Franța, Belgia și Luxemburg, muzeul Arbeitswelt participă la o "rețea a culturii muncii" cu caracter internațional, care este orientată în special spre valorificarea turistică a monumentelor culturii industriale. Sesiunea anuală a acestor organizații a avut loc în anul 1997 în Steyr.

Pentru Steyr, spațiile MAW au devenit unul dintre cele mai importante locuri de organizare de sesiuni, congrese, dar și seri de cabaret și concerte rock, astfel găsindu-și locul o paletă largă de activități culturale. În ultimele săptămâni, spațiul de manifestări al muzeului, care dispune de trei săli de mărime diferită, a fost extins și adus la ultimul standard al tehnicii. Numeroase manifestări de anvergură (care sunt deja fixate) confirmă că instituția se află pe drumul cel bun.

În anul 1998, muzeul a participat în măsură esențială la organizarea expoziției descentralizate a landului: "Țara forjelor", care, pentru prima dată, a prezentat amplu regiunea Căii de Fier din Austria Superioară.

1.7. Finanțarea și funcționarea

Multiplele sarcini ale muzeului sunt condiționate de o înzestrare corespunzătoare cu personal. Îngrijirea, îngrijirea muzeografică-pedagogică și serviciul tehnic de casierii sunt acoperite de colaboratorii/colaboratoarele permanenți/permanente. Alături de aceștia, colaboratori voluntari efectuează și ei ghidaje și parțial se ocupă de îngrijirea unor grupuri de copii și clase de elevi. Pentru realizarea de mari expoziții speciale apelăm la colaborarea unor experți externi.

Finanțarea este asigurată parțial de către vizitatori și din închirierea spațiilor unor organizatori externi. În cea mai mare parte însă, ea este asigurată din mijloace publice de către orașul Steyr, landul Austria Superioară/Oberösterreich și de federație. Susținătorul muzeului este o asociație de folos public privat.

2. Calea Fierului din Austria Superioară ca exemplu pentru conectarea sistemului muzeal la rețeaua regională

2.1. Preistorie

Deja din anii '80 exista Calea Fierului din Stiria în landul Steiermark, ca ofertă turistică. Pentru început a fost publicat un ghid al monumentelor montanistice ale regiunii. Asociația Calea de Fier din Stiria și-a propus renovarea a numeroase obiecte-monument din regiune. Era vorba și de un cuprinzător proiect social într-o regiune cu probleme economice considerabile. La renovare au fost folosiți oameni care erau de mult timp șomeri. Proiectul mai are și o importantă componentă turistică - directorul (sau unul dintre cei doi directori) ai Asociației Căii de Fier răspundea și de valorificarea turistică. În sfârșit urma să fie realizată și dezvoltarea oftelor. Complexitatea sarcinilor a dat naștere în permanență unor noi probleme. Când, la începutul anilor '90, a apărut, la

inițiativa Cancelariei Federale, în forma unei comenzi către ÖAR și cu participarea unor oameni de partid și activiști, ideea de a crea o instituție asemănătoare în Austria de Sus, s-a încercat folosirea experiențelor din Steiermark și pe cât posibil evitarea greșelilor. Aproape concomitent a apărut și la Călea de Fier a Austriei de Jos o inițiativă asemănătoare, cu centre de greutate doar cu puțin diferite.

2.2. Ideea

Dar să ne întoarcem la Austria de Sus. În faza de început au fost formulate două deziderate. În primul rând s-a urmărit trezirea în regiune, mai exact în rândul populației regiunii, a conștiinței pentru istoria acestei regiuni, deci o contribuție la dezvoltarea unei "identități regionale" noi. Necesitatea acesteia a reieșit din schimbările economice și regionale apărute ca urmare a pierderilor de locuri de muncă în ramurile economice tradiționale ale regiunii. Numeroase localități au cunoscut un regres economic, care a dus la migrarea populației.

Alături de acest obiectiv principal al conștiinței regionale s-au urmărit și impulsuri economice concrete. Acestea urmau să fie incluse prin judecățile fundamentale referitoare la politica regională din districtele Steyr și Kirchdorf. Regiunea Căii de Fier din Austria Superioară include și Parcul Național Kalkalpen=Alpii Calcaroși. În legătură cu orientarea vizitatorilor în și în jurul Parcului Național, ca și datorită intereselor economice ale comunelor, ofertele Căii de Fier urmau să aibe efecte în dezvoltarea turistică a regiunii.

Ideile de bază ale proiectului, care la început au fost mai degrabă vagi, s-au concentrat în sfârșit în formularea unei "**filozofii**" a **proiectului**, care urma să devină linia orientativă pentru alte activități.

Deci:

Prima premiză pentru o rețea regională funcțională:
Existența unei conștiințe regionale, cel puțin într-o formă incipientă.

Baza regională a conceptului este siderurgia, care timp de secole a determinat structura regiunii Austriei Superioare de Sud-Est, a Austriei Inferioare de Sud-Est și a Stiriei de Nord. Fierul, care provenea din zăcămintele din Stiria (Erzberg), nu a fost doar baza dezvoltării economice și sociale a regiunii, ci și determinant pentru schimbările în spațiul natural, deoarece apa și pădurea reprezentau surse de neînlocuit pentru transport și producție. Prin urmare, prin conceptul Căii de Fier se îngemănează evoluția prelucrării istorice a fierului cu efectele ei în întreprinderi, în arhitectură și în peisajul cultural.

A doua premiză:

Paranteză de conținut

Asociația înființată în vederea realizării conceptului, asociație din care au făcut parte repede aproape toate comunele regiunii, și-a propus pentru început să cerceteze care sunt obiectele, clădirile, atelierele, colecțiile ș.a.m.d. din regiune, care stau la dispoziție pentru o prezentare exhaustivă și unitară a istoriei exploatarei și prelucrării fierului, cu toate aspectele sale. S-a acordat o atenție deosebită atragerii populației în dezvoltarea conceptului descentralizat al Căii Fierului. Pentru realizarea acestui obiectiv au fost finanțate la început contracte de muncă temporare pe baza proiectului. În faza realizării propriu-zise al acestuia a devenit necesară o structură cu angajați permanenți.

A treia premiză:

Condiții-cadru organizatorice și financiare

Pentru început a fost definit obiectivul unei expoziții comune a trei landuri, deci prin includerea Stiriei și a Austriei de Jos. Acest concept transregional a eșuat în final datorită lipsei de participare la nivelul politicianilor din landuri și a secțiunilor culturale respective. Dar și la nivelul Austriei de Sus a trebuit să se țină cont de elementele despărțitoare, au trebuit înlăturate "granițe". La proiect participă aproximativ treizeci de comune din două districte (Kirchdorf și Steyr-Land), ca și orașul Steyr. Au existat doar puține legături între Ennstal (Valea Enns - n.tr.) pe de o parte și Steyr- și Kremstal (Valea Steyr și Krems - n.tr.) pe de altă parte. De asemenea existau premise turistice diferite, de la regiuni bine dezvoltate, cum a fost Hinterboden, până la așezări din Ennstal, care abia că dispuneau de locuri de cazare.

Din acest motiv, ca și din cauze de conținut s-a hotărât deja într-o fază timpurie a elaborării conceptului formarea de microregiuni tematice, care să cuprindă localitățile învecinate, și să structureze întreaga temă în funcție de punctele centrale de conținut. În special în cazul expoziției landului nu a putut fi respectat cu strictețe acest concept. Au reieșit o serie de ambivalențe și deficiențe de conținut.

Premiza a patra:

Analiza și depășirea factorilor limitativi și despărțitori

2.3. Expoziția de land "Țara forjelor"

A devenit limpede cu rapiditate, că pentru realizarea serioasă și atractivă a ideii sunt necesare importante mijloace de investiții, care nu se aflau la dispoziția realizatorilor proiectului și nici la aceea

a comunelor. Prin urmare a fost necesară căutarea unei soluții supraregionale. Astfel s-a născut ideea realizării conceptului în forma unei expoziții de land descentralizată. Conceptul elaborat în regiune cu participarea a sute de interesați în cadrul a numeroase manifestări moderate, a fost în sfârșit înmănat de către primar Căpitanului landului ("Landeshauptmann"), după care landul s-a decis pentru expoziția de land descentralizată. Tuturor participanților le-a fost limpede că expoziția de land nu va fi decât începutul pentru un proiect general cu efecte pe termen lung. În caz contrar, nici mijloacele de personal și nici cele financiare, necesare realizării, nu ar fi fost justificate.

Premiza a cincea:

Definirea unui obiectiv realizabil pe termen mijlociu

Odată cu decizia de realizare a expoziției landului, multe dintre atribuții au trecut în competența secțiunilor culturale ale landului. În felul acesta, unele planuri ale celor implicați din regiune nu mai puteau fi realizate. Astfel, împotriva înțelegerilor stabilite, a fost concepută o expoziție centrală la Weyer, asupra căreia au fost concentrate părți esențiale ale publicității. După încheierea expoziției landului, această prezentare a fost demontată, prin urmare nu a îndeplinit cerința eficacității pe termen lung (este aproape unica parte a expoziției de bază a landului care s-a aflat în această situație).

O urmare importantă a realizării expoziției de bază în competența landului s-a arătat însă după încheierea prezentării. Continuitatea a fost întreruptă, nu s-au făcut planificări pentru perioada de după expoziția de bază. Euforia datorată succesului cantitativ a pus în umbră conștientizarea faptului că în anii următori numărul vizitatorilor se va reduce mult.

Premiza a șasea:

Planificarea la timp a activității pe termen lung, dincolo de primul obiectiv pe termen mediu

2.4. Succes sau insucces?

Cum se prezintă însă acum îndeplinirea obiectivelor inițiale?

Într-adevăr, în regiune s-a reușit crearea unei anumite atmosfere optimiste. Efectul așteptat de noi, că începutul odată făcut, comunele ni se vor alătura în număr crescând, s-a produs cu adevărat. Pentru expoziția de bază a landului din anul 1998 au fost prezentate în 25 de localități 28 de expoziții, 10 manifestări expoziționale și 14 căi tematice pentru drumeții. Ca investiții s-au primit aproximativ 300 milioane de șilingi. Aproximativ 2000 de persoane au participat în mod activ la pregătirea și realizarea prezentării descentralizate. A fost deci un proiect destul de mare. Esențial este însă faptul că alături de prezentarea muzeală au fost lansate și alte activități regionale. Astfel, cele mai importante întreprinderi gastronomice ale regiunii s-au unit într-un grup al ospătarilor Căii de Fier, care respectă un standard calitativ obligatoriu.

Proiectele individuale sunt susținute de inițiative locale. În felul acesta s-a reușit o anumită identificare a populației cu proiectul ei. Numeroase inițiative încearcă să consolideze această evoluție, sunt organizate întâlniri periodice în restaurante sau ale muzicienilor. Și în domeniul bisericii s-a încercat o participare însoțitoare printr-o inițiativă ecumenică. Activități deosebite au avut loc în domeniul desfacerii directe a produselor țărănești.

Premiza a șaptea:

**Implicarea tuturor grupurilor interesate
Participarea largă**

Împotriva tuturor prognozelor, expoziția de bază a landului a fost un mare succes calitativ și cantitativ. În total, expozițiile individuale au fost vizitate de aproximativ 700 de mii de vizitatori. Însă acum vine marele "dar" în legătură cu tema noastră: limitele cooperării. Odată cu încheierea expoziției landului, guvernul landului respectiv, secțiunea culturală, a renunțat la orice răspundere pentru alte evoluții. Totuși, în ultimii ani, el, guvernul, preluase multe funcțiuni, care acum nu mai puteau fi îndeplinite. Nici măcar finanțarea birourilor Asociației Căii de Fier nu a mai putut fi realizată.

În anul 1999, numeroase proiecte individuale au fost nevoite să-și reducă timpii de vizitare, nemaifiind în măsură să asigure la același nivel însoțirea grupurilor de vizitatori. Astfel, apare pericolul ca efectele expoziției landului, în special în domeniul turismului, să dispară repede. La acestea se adaugă faptul că Asociația Regională a Turismului, din motive neclare, a adoptat pentru anul 1999 o linie publicitară cu totul nouă, care nu ține cont de succesele anului precedent.

O parte din vină o poartă chiar realizatorii proiectului, care în cadrul planurilor lor au acordat o atenție prea mică funcționării pe termen lung, fără subvenție. Euforia expoziției landului a acoperit anumite probleme, care au redus cerința durabilității.

În ultima vreme a fost în sfârșit posibilă crearea premizelor pentru continuarea unei activități cu sens. Structura de bază, angajată permanent, a Asociației Căii de Fier este asigurată în continuare, chiar dacă într-o formă limitată; proiectele existente sunt interesate de continuarea cooperării, un anumit impuls de motivare a putut fi obținut. Vom vedea cum vor evolua lucrurile în continuare. În orice caz, greutățile încă nu au fost depășite.

2.5. Tema: intermedierea

De acum istoria devine tristă, tema se numește "limitele cooperării", limite care se află înainte de toate în capetele oamenilor. Experiențele din domeniul muzeal al ultimilor ani au arătat, că munca în muzee, expoziții și prezentări asemănătoare este posibilă doar dacă se face intermedierea corespunzătoare. În acest cerc nu cred că este nevoie să subliniez acest lucru.

În timpul funcționării au existat următoarele oferte de intermediere:

- Pentru Weyer, gruparea "Perspektiva" a dezvoltat modele de mediere din însărcinarea guvernului landului Austriei Superioare.
- În muzeul Arbeitswelt, ca și în cazul tuturor expozițiilor sale, au fost oferite modele de intermediere. Dincolo de acestea au existat diferite proiecte școlare mai mari sau mai mici referitoare la teme speciale (de exemplu "Patrie - și ce dacă?").

- Muzeul Arbeitswelt a elaborat împreună cu Institutul pentru Educația Aplicată a Mediului (IFAU) și cu doamna dr. Eva Kreissl, Ternberg, un model de modul de intermediere pentru localitatea Trattenbach, "satul producătorilor de bricege", unul dintre cele mai atractive ale expoziției descentralizate.

- Dr. Huber, șeful ARGE (=Comunitate de lucru) - Asociația Profesorilor de Istorie, a elaborat o serie de modalități de lucru pentru proiecte individuale.

Propunerea făcută în repetate rânduri de a elabora și pentru alte proiecte ale expoziției de bază oferte de intermediere și îndeosebi modele combinatorii, a eșuat.

Într-una din discuțiile purtate de reprezentanții proiectului cu reprezentanții secțiunii culturale a landului a fost făcută propunerea dezvoltării unor modele de intermediere care să depășească limitele unui proiect, în special pentru prezentări mai mici. Ea nu a trezit nici un fel de interes, cu toate că cheltuielile, comparativ cu mărirea generală a investițiilor, ar fi fost neglijabile. Nu existau bani pentru aceasta. Prin urmare mai este valabil ceea ce a spus

Dieter Schrage înainte de înființarea Asociației mediatorilor/mediatoarelor culturali cu mulți ani în urmă: ce este pedagogia muzeografică? Pedagogia muzeografică este ceea ce se șterge de la început de pe lista de finanțare. În pofida eforturilor intense ale mediatorilor/mediatoarelor culturali, se pare că valoarea unei activități de intermediere profesională încă nu și-a găsit locul în capetele autorităților. În mod evident încă mai este suficient ca succesul expozițiilor, în special cel al expozițiilor landurilor, să fie măsurat doar prin statistica vizitatorilor. Va depinde de muzee și de inițiativele particulare ca lucrurile să se schimbe, în special în plan regional.

2.6. U.E. - proiectul de intermediere VERENA

În Austria există numeroase forme și curricule pentru pregătirea mediatorilor/mediatoarelor cunoștințelor despre natură. De asemenea există mai multe forme pentru pregătirea mediatorilor culturali. Pe de altă parte nu există o imagine profesională unitară a mediatorilor. Așa cum am arătat mai sus, nu există nici un consens referitor la importanța centrală a intermedierei. Și nu există nici o legătură dintre cele două domenii de mediere, cu toate că în realitate există numeroase puncte de contact, de conținut.

Noi, adică Asociația Căii de Fier și Muzeul Arbeitswelt, am cerut împreună cu parteneri din Franța și Germania, prin programul Leonardo al U.E., finanțarea unui proiect-pilot cu obiectivul formării unor mediatori de cunoștințe culturale și în domeniul științelor naturii. Punctul de plecare a fost strânsa legătură a conținuturilor economico-culturale într-o regiune cu evoluțiile spațial-naturale, mai concret pentru regiunea noastră: Calea de Fier și Parcul Natural Kalkalpen (respectiv spațiul natural, în ansamblul său, al regiunii noastre), se află într-o strânsă interdependență istorică și causală. Pentru transmiterea inteligibilă a acestor legături spre grupurile de vizitatori, ar trebui pregătite persoane capabile să acopere ambele domenii, din punct de vedere metodologic și al conținutului.

În timpul fazei de pregătire a proiectului VERENA, participanții/participantele la acest proiect al U.E. au elaborat module-model pentru diferitele expoziții, respectiv pentru localități individuale. De asemenea, ei au dezvoltat oferte deja elaborate pentru grupuri care însă încă nu ajunseseră să fie aplicate. Cu excepția unei oferte valorificate prin Asociația Turistică Steyr, organizatorii de turism nu au arătat un interes deosebit - ofertele nu se potriveau în mod evident cu conceptele existente. Limitele din capete.

2.7. Calea de Fier a Austriei

Revenim cu încă câteva cuvinte referitoare la aspectele care depășesc granițele landurilor. Oricum, centrul istoric al regiunii, cu Erzberg, se află în Stiria. De-a lungul secolelor, regiunea a fost din multe puncte de vedere o unitate economică și socială. Proiectul Căii de Fier a fost conceput ca o ofertă transregională, care urma să fie compusă din trei asociații ale Căii de Fier din landurile Austria de Jos, Stiria și Austria de Sus, ca și din mai bine de 60 de comune. Urma să se nască un proiect a trei landuri, lansat poate cu trei expoziții de land în același an în întreaga regiune. Granițele landurilor s-au dovedit însă a fi mai impenetrabile decât am sperat noi să fie. În anul 1998, în Austria de Sus a fost realizată o expoziție descentralizată a landului. Stiria organizează deja în 1997 o expoziție de land în regiune, respectiv la Leoben, care însă s-a ocupat doar într-un mod foarte periferic cu dimensiunile istorice interdependente ale cheștiunii. În Austria de Jos, Calea de Fier a fost declarată Parc Cultural, unul dintre cele trei parcuri culturale, alături de Kampftal și Carnuntum. Expoziția landului a avut loc în anul 1998 într-o altă parte al acestuia. În regiunea Căii de Fier au existat în schimb numeroase manifestări, care parțial au și folosit publicitar apropierea spațială de expoziția landului Austriei Superioare.

N-a reușit nici folosirea unui logo unitar, nici a unei imagini publicitare unice în cele trei landuri. Stiria și-a folosit propriul blazon. Nu s-a reușit, cel puțin pentru startul activității Căii de Fier,

dezvoltarea unei strategii de marketing comune. Chiar și editarea unei ziar comun, care a funcționat mai tot timpul fără plângeri, s-a lovit în final de greutăți considerabile, atunci când s-a pus problema unei poziționări pentru 1998. Limite în capetei.

În concluzie și într-un mod ceva mai simplificator trebuie spus că: atâta timp cât dezvoltarea formelor de cooperare a avut loc în regiune, participând în mod activ îndeosebi cei interesați, s-a reușit depășirea multor granițe. Nu au fost depășite însă granițele puse de instanțele supraregionale. Acestea erau atât granițe concrete, existente, ale landurilor, cât și granițele din capetele indivizilor care acționau, care sub motto-ul "asta încă nu am făcut-o" au mult de-a face cu tradițiile, atât cu responsabilități adevărate, dar în special cu lipsa de voință pentru găsirea de noi drumuri.

Nu vreau să închei acest raport referitor la experiențele făcute cu Calea de Fier doar în mod negativ. Vreau să vă trezesc și speranțe pentru cooperare.

În acești ani, în regiunea noastră s-au întâmplat foarte multe. Au apărut legături, s-au realizat idei, chiar dacă nu totul funcționa. Însă în cazul multor colaboratori din regiune - și aceasta a ieșit în evidență la ultima întâlnire, cu claritate - există disponibilitatea de a deveni din nou activ în viitor.

3. Rolul rețelelor regionale, ale Parcurilor Culturale

3.1. Avantajele

- "Identitatea regională" - înțelegerea din partea populației a propriei istorii, recunoașterea conexiunilor. În cazul nostru, legăturile dintre Calea de Fier și Parcul Național Kalkalpen.

- Păstrarea moștenirii culturale. Unele obiecte au putut fi salvate de la degradare, fapt imposibil dacă nu ar fi existat legăturile

interregionale.

- Păstrarea peisajului cultural ca și prezentarea lui, de exemplu în forma căilor tematice.
- Impulsuri pentru economia locală sub forma contractelor nemijlocite în cazul proiectelor, sau mijlocit, prin îmbunătățirea premizelor economice de la fața locului.
- Efecte pe piața muncii, de exemplu prin aplicarea de proiecte sociale în cazul lucrărilor de renovare etc.
- Dezvoltarea regională: posibilitatea unor proiecte suplimentare pentru agricultură și turism, cum ar fi desfacerea directă, drumuri pentru mountainbike etc.
- Impulsuri pentru îmbunătățirea suprastructurii turistice, a gastronomiei etc.
- Posibilități suplimentare pentru publicitatea în turism prin îmbunătățirea ofertelor.
- Intensificarea activităților culturale de masă. De exemplu tobele de la Mölln, organizarea de întâlniri internaționale.
- Turismul orientat spre grupe-țintă - cultură, cultură industrială, excursii, etc.
- Combinarea tuturor activităților reprezintă mai mult decât suma tuturor activităților individuale izolate.
- Crearea rețelei, transfer de know-how.

3.2. Probleme

- Sunt necesare considerabile mijloace financiare - ele sunt puse ușor la dispoziție ca mijloace de investiții unice. Dificultatea finanțării curente.
- Acceptanța din partea populației presupune multe eforturi și poate fi pierdută ușor.
- Eforturi de oordonare/overhead intensive.
- Necesitatea acceptării de către organismele regionale, de land și de federație.
- Dificultățile în colaborarea actorilor locali, invidia, orgoliile,

partinismul etc.

- Un mod de gândire "din turla bisericii" al responsabililor, gândire concurențială în locul parteneriatului.
- Linii orientative, criterii, standarde - sancțiuni în cazul nerespectării acestora.

3.3. Întrebări de bază ale realizării rețelei muzeale

- ** cine vrea rețeaua?
- ** cui îi folosește rețeaua?
- ** cine participă la rețea?

3.4. Posibili parteneri de cooperare

- proprietari de restaurante și de locuri de cazare;
- mediatori regionali autentici, experți în practică;
- asociații alpine (printre alte ONG);
- organizatori de grupuri, asociații ș.a. (ca și consumatori);
- Întreprinderi, consilieri de întreprinderi - excursii ale instituțiilor;
- ordonatori de credite (programe publice Hand, Leader ș.a.);
- sponsori regionali;
- asociații turistice;
- administrații culturale;
- întreprinderi de transport;
- muzee, uniuni muzeale;
- protecția mediului (de exemplu "Natura 2000" cu regiunile: Lacul Altaussee, regiunea mlăștinoasă Pürgschachen, Dachstein, Munții Morți, regiunea Wörschach etc.);
- agricultura;
- organizații cum ar fi: "concediu la curtea țăranelor"
- medii - medii scrise, medii electronice la toate nivelele regionale;
- purtători ai dezvoltării regionale, manageri.

4. Câteva exemple internaționale de rețele

În continuare dăm **câteva exemple** de includere în rețea în domeniul muzeal, cu premise organizatorice și de conținut diferite:

Muzeului mineritului și local din Oberharz

Regiunea Harz din Germania prezintă câteva asemănări cu regiunea Căii de Fier. Pe de o parte este vorba de o regiune cu o îndelungată tradiție industrială, mai precis, în cazul nostru, cu tradiție în domeniul mineritului. Pe de altă parte, ea este un spațiu natural atractiv, cu două parcuri naționale. Ca și la noi, în Austria, aceste două elemente sunt strâns legate între ele.

Minele individuale și muzeele sunt organizate în mod independent unele de altele. De mai mult timp însă ele dispun de o asociație și cooperează strâns în domeniul publicității și al muncii cu publicul, de o vreme și în cel al medierii și transmiterii informațiilor.

Sub denumirea de Turismul Cultural, în Oberharz sunt oferite programe mediatice care depășesc limitele unui proiect ca "packages" turistice. Elaborarea programelor a putut fi realizată prin finanțarea proiectelor, în schimb transpunerea lor în viață trebuie susținută de contribuția participanților. Ajungem aici la o problemă centrală. Este adevărat că între timp pot fi cerute măsuri pentru dezvoltarea proiectelor la fel cum și în cazul înființării muzeelor se pot obține mijloace pentru investiții. Existența pe termen lung însă trebuie finanțată apoi din venituri într-un mod cvasi-comercial. Aceasta are ca urmare, ca în special în domeniul comunicării să rămână puțin timp pentru modelele creative de durată.

În Harz funcționează foarte bine unele dintre aceste oferte cooperative, dar și acolo sunt atinse în permanență limite. Astfel că a durat foarte mult până când a fost realizată o cooperare funcțională între muzee pe de o parte și Parcul Național pe de alta. Mai există

granițele landurilor federale care trec prin Harz și care acum 10 ani mai reprezentau granița dintre Germania Federală și R.D.G. Instituții diferite, începuturi turistice diferite, moduri diferite de a trata moștenirea culturală îngreunează cooperarea. Se găsesc din nou limite în capete.

Alte forme de cooperare

- Muzeele industriale descentralizate din Renania de Nord - Westfalia

Cu totul altfel s-a procedat în cazul Muzeului Industrial Renan și în cel al Westfaliei. Este vorba despre muzee descentralizate cu o organizare unitară. Dincolo de administrație însă nu există decât o cooperare redusă. Până acum nu au fost realizate oferte de intermediere comune.

- Serviciul muzeal din Hamburg

Muzeele de stat din Hamburg, care între timp sunt parțial privatizate, dispun de un serviciu de pedagogie muzeală comun. Acesta nu numai că organizează toate ghidajele și toate programele de intermediere a informațiilor în muzeele participante, dar este și partenerul de discuție în cazul în care sunt cerute informații și sunt făcute rezervări. El organizează programe cuprinzătoare, ca și programe sociale care pot fi transpuse în viață în muzee diferite.

Zusammenfassung:

Das Museum Arbeitswelt (MAW) aus Steyr in Oberösterreich wurde 1987 im Rahmen der oberösterreichischen Landesausstellung „Arbeit-Mensch-Maschine“ eröffnet. Das Museumskonzept ging von der damaligen österreichischen Museumslandschaft aus, wo ein Museum fehlte, das sich mit der Industriekultur und der industriellen Beschäftigung der Menschen auseinandersetzt. Die Initiative zum Museum ging von der oberösterreichischen Gewerkschaftsbewegung aus. Ein altes Industriegebäude im Arbeiterviertel Wehrgraben von Steyr wurde zur Verwirklichung des neuen Themas aussersehen. MAW ist heute kein klassisches Museum, obwohl über die Individualelemente einer Basisausstellung verfügt wird. Hauptziel ist die Zusammenstellung grosser, zeitlich

begrenzter Sonderausstellungen zu verschiedenen Themata. Ausserdem richtet sich die Museumspolitik auf bestimmte, klar umrissene Zielgruppen aus, denen etwas geboten werden soll. Hauptsächlich auf Schulklassen. Das Hauptthema „Welt der Arbeit“ wird aus der Sicht der „Betroffenen“ dargestellt. Die zeitliche Spannweite des Themas geht von den handwerklichen Anfängen bis in die Futurologie. Kritisch werden Probleme und Gefahren dieser Entwicklung aufgezeigt. Der Autor geht auch auf die Probleme des Museums als Institution ein, zeigt auch jene Aspekte, die generell bei Vorstellungen verschwiegen werden: Unverwirklichtes, Reibungspotentiale, Gefahren fürs Konzept. Diese aufgezeigten Erfahrungswerte (einschliesslich der konkreten Aspekte der Besucherwerbung und der Museumspädagogik sowie Fragen der alltäglichen Finanzierung und Funktionierung des Museums) machen den Beitrag besonders lesenswert. Der Autor geht sodann auf die Oberösterreichische Eisenstrasse ein – ein mögliches Modell für die Banater Eisenstrasse – und macht auf Friktionsfragen und –probleme aufmerksam. Solche Projekte setzen ein Regionalbewusstsein – zumindest im Ansatz – voraus, sagt der Autor. Die Ratschläge und Schritte zur Verwirklichung, die der Autor anführt, dürften dem Leser/Nutzer aus Südwest-Rumänien ein guter Leitfaden sein. Auch das Projekt VERENA und die Kulturparks, die vorgestellt werden, liefern dem rumänischen Interessenten eine Fülle von Ideen. Abschliessend bringt der Autor einige internationale Beispiele von Netzwerken der Industrie- und Arbeitskultur, die funktionieren.

Jean Reitz

Centrul Național pentru Cultura Industriei din Esch/Belval și rețeaua muzeelor industriale din Luxemburg

Luxemburg este cunoscut pentru rezervele sale de cărbune și industrie sa siderurgică. Din anii '70, această industrie este în regres. Minele de fier și topitoriile au fost închise. Focul din furnale s-a stins. Era necesară păstrarea anumitor martori ai culturii industriale din Luxemburg și de a lega între ele diferitele inițiative individuale apărute de-a lungul timpului. În acest context trebuie înțelese cele două proiecte pe care le voi prezenta.

Menționez că ambele proiecte se mai află în faza de început. Prin urmare mă voi referi în special la modul de elaborare, la problemele ivite, la judecățile și la modul nostru de acțiune.

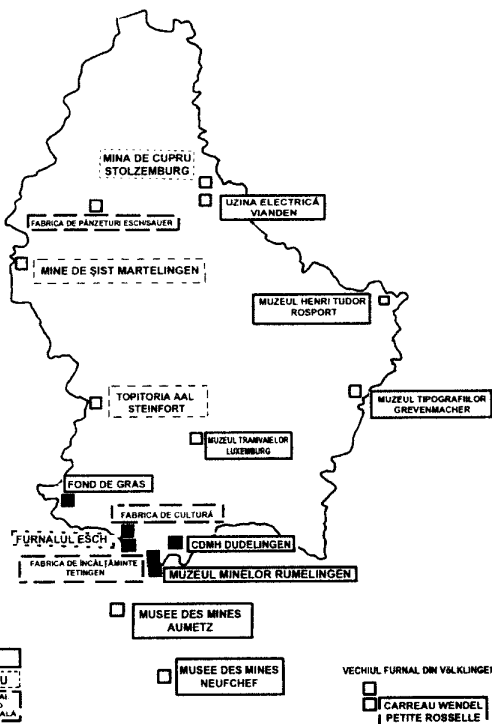
Centru Național pentru Cultura Industriei din Esch/Belval

Impulsul pentru proiect l-a dat furnalul B al uzinei Esch/Belval. El a fost construit în anul 1969, iar în anul 1979 a fost scos din funcțiune, fiind în acel moment ultimul furnal funcțional dintre cele trei de la Esch. Furnalul A a fost oprit la începutul anilor '80, mai servea însă ca rezervă. Furnalul C, dat în funcțiune în 1979 și oprit în 1987, a fost demontat cu câțiva ani înainte și exportat în China.

Doi membri ai Camerei Deputaților au vrut să păstreze acest furnal ca monument, dar și ca avertizare. Camera Deputaților a aprobat în unanimitate acest lucru (17.12.96).

În februarie 1998, Ministerul Culturii a însărcinat un grup de lucru al fundației "Cultură Industrială", (experți din domeniile istoriei, sociologiei, muzeologiei, industriei fierului, etc.) cu următoarele

Luxemburg: Rețeaua Națională a Culturii Industriale; conexiuni transfrontaliere

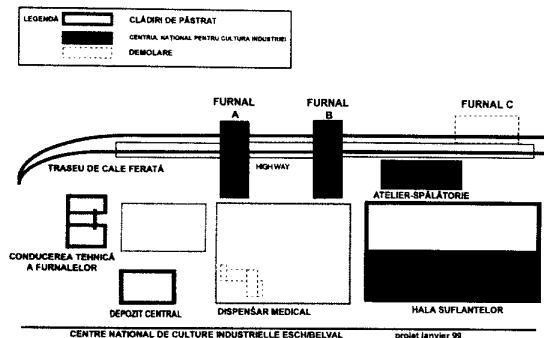

misuni:

1. Strângerea de idei pentru construirea unei rețele naționale a culturii industriale.
2. Planificarea păstrării și refolosirii furnalelor în vederea valorificării contextului istoric, tehnic, social și cultural.

În octombrie 1999, la propunerea Oficiului pentru Protecția Monumentelor și a grupului de lucru, Consiliul de Miniștri pune cele două furnale rămase, A și B, sub protecția legii monumentelor. La aceasta, proprietarul complexului (Concernul ARBED), reacționează și donează statului furnalul A.

Zona industrială abandonată Esch/Belval

Conceptul

Prin oprirea furnalelor a apărut un spațiu industrial de 122 ha. O parte a acestuia, cea din jurul furnalului, va fi transformată în centru cultural unde, la inițiativa guvernului, vor apărea următoarele

proiecte:

- un Centru Național pentru Cultura Industriei, cu cele două furnale, atelierele și spălătorile ca și o parte a halei suflantelor.
- o sală de concerte rock pentru 4500 de persoane în cealaltă parte a halei suflantelor și
- la inițiativă privată, un complex cinematografic cu șase săli, aflate pe fundamentul furnalului C.

În rest urmează să fie înființate noi stabilimente industriale. Îmbinarea dintre cultură, timp liber și economie va duce la o îmbogățire reciprocă, permite o modelare vie a regiunii și justifică investițiile.

Conceptul Centrului Național pentru Cultura Industriei se bazează pe două elemente:

1. Ansamblul furnalului

Cu ajutorul instalațiilor industriale existente, vizitatorului i se prezintă procese de producție. El urmărește drumul minereului de fier și al cărbunelui până la transformarea lui în fier, respectiv în fontă. Trebuie să iasă în evidență dimensiunile și monumentalitatea acestei instalații, care sunt neobișnuite și demne de observat pentru public.

2. Tehnologiile noi

Deoarece pentru vizitatori este dificil să înțeleagă procesele de producție doar cu ajutorul instalațiilor industriale, cu ajutorul noilor tehnologii (tehnici informatizate, filme de scurt metraj, simulări pe computere, etc.) se urmărește o prezentare de ansamblu a procesului productiv, ca și a condițiilor de muncă. Toate simțurile vizitatorului trebuie trezite, el trebuie să vadă, simtă, audă și să miroase procesul productiv.

În totalitate vor fi prelucrate diferite arii tematice care au ca punct de plecare furnalul: evoluția socială a muncitorului și a familiei sale, condițiile de muncă în uzina siderurgică, istoria industriei și a

Furnalul din Esch/Belval

industrii fierului, mediul financiar, dezvoltarea tehnicii, dezvoltarea regională ș.a.

Domeniile de activitate

1. Centrul de Documentare

Centrul va documenta evoluția industrială și tehnică a industriei fierului. Muzeul se află cu un picior în trecut și cu altul în viitor. Furnalele sunt stinse, dar producția de oțel continuă în cuptoare electrice (în alte centre). Trebuie create și posibilități de prezentare a unor tehnologii viitoare.

Omul se află în centrul atenției. Prin urmare nu va fi un muzeu al furnalului, ci un muzeu al muncitorului de la furnal. Munca și viața bărbaților și a femeilor în acest mediu tehnic și industrial va trebui documentată și ilustrată.

2. Centrul de Animare

Tehnici de prezentare a obiectelor orientate spre trăirea unor evenimente prin "Hands-on-Modelle", imagini scenice, tehnici animative culturale și implicarea vizitatorilor vor trebui să facă din vizitarea muzeului un eveniment.

Expoziții tematice, limitate în timp, de exemplu despre viața și rolul soției de muncitor, mișcările sindicale, viața culturală, ca și diferite conferințe, întâlniri, work-shopuri, călătorii de studiu și excursii vor da viață centrului și îl vor îmbogăți. Ele vor menține interesul vizitatorului dincolo de nivelul unei singure vizite.

3. Punct de Întâlnire

Muzeul trebuie să transmită o atmosferă deschisă și îmbietoare. Spațiile libere stau și la dispoziția altor grupuri de utilizatori, de exemplu asociații, institute din industrie, cultură, etc. Va fi loc pentru sărbători, manifestații și evenimente cu caracter popular.

4. Centrul de Cercetare

Multe descoperiri, progrese tehnice, inovații cu urmări mari au fost făcute în topitoriile din Luxemburg în perioada de trecere de la secolul al XIX-lea la cel de-al XX-lea. Este necesară documentarea și dovedirea acestui fapt. Se tinde spre o activitate de cercetare și dezvoltare interdisciplinară. În special în domeniul "sociologiei muncitorilor" mai poate fi desfășurată o vastă muncă de cercetare.

Modul de acțiune

Distingem trei faze în modul de acțiune:

1. Faza de planificare

În prima fază (ianuarie - decembrie 1999) un grup de lucru al fundației de cultură industrială, pornind de la ideea unui muzeu industrial, a dezvoltat un concept brut. A avut loc un intens schimb de păreri. Au fost vizitate alte proiecte existente, ascultați experții. S-a născut un proces de învățare și o dinamică proprie, caracteristică fiecărui proiect, care permite contopirea părerilor membrilor grupului de lucru într-un concept comun. Alte idei și proiecte trebuie să inspire, fără a fi preluate însă necritic.

2. Faza de realizare

În ceea de-a doua fază, conceptul brut este dezvoltat și finisat. Pentru aceasta este necesar apelul la serviciile unei echipe profesionale. Înainte de toate însă trebuie să existe mijloacele financiare suficiente, care să permită ajutorul experților pentru munca publică, pentru organizarea unui program preliminar și pentru a orienta publicul viitor asupra ideii unui Centru Național pentru Cultura Industriei.

În acest sens, pentru anul 2000 sunt planificate diferite manifestări, de exemplu un seminar pe tema culturii industriale sau evenimente

culturale, cum ar fi concerte rock, concerte clasice, iluminarea provizorie a stabilimentului industrial.

3. Faza operativă

În ceea de-a treia fază, conceptul este transpus în practică, fiind deschis Centrul pentru Cultura Industriei. Structura organizatorică a Centrului încă nu este stabilită. Se intenționează crearea unui fel de institut public. Este prevăzută și de dorit o administrație comună a centrului și a halei rock.

Efortul financiar în vederea realizării proiectului încă nu poate fi evaluat. Asanarea și restaurarea complexului industrial ascunde prea multe dimensiuni necunoscute. Prin urmare, finanțarea poate fi asigurată doar printr-o sumă fixă stabilită în bugetul statului, defalcată anual, pe o perioadă nedeterminată.

Rețeaua muzeelor industriale din Luxemburg

Ideea unei Rețele Naționale a Culturii Industriei se bazează pe analiza situației existente și a discuțiilor cu organizatorii muzeelor individuale.

Starea actuală

În momentul de față, muzeele individuale se concep ca fiind concurente. Ele sunt convinse că fiecare vrea să-i ia celuilalt vizitatorii. Orice nouă inițiativă este privită ca o concurență directă, fiind tratată în consecință cu desconsiderare.

Muzeele plătesc, în calitate de luptători individuali, cu un efort foarte mare pentru a avea rezultate demne de remarcat. Din păcate, rezultatele nu corespund întotdeauna efortului făcut, fie în domeniul muncii publice, fie la căutarea sponsorilor sau a sprijinului financiar public.

Munca în muzee se bazează în mod exclusiv pe sprijinitorii/ajutoarele voluntare. Institutelor individuale sunt prea mici pentru a-și putea permite angajarea unui personal scump (cu școală). Construcția, desfacerea, ghidajele sunt prin urmare la un nivel neprofesional și nu corespund pretențiilor actuale ale vizitatorilor.

Starea dorită

Pentru ca în viitor muzeele să fie mai bine organizate, concurenții trebuie să devină aliați. Doar împreună, în aceste muzee mici pot fi oferite servicii care sunt inabordabile în mod individual: o muncă publică mai largă, prezența la târguri naționale și internaționale, secțiune pedagogică, cercetare etc.

Împreună, muzeele și asociațiile, ca și alți actori din domeniul culturii industriale formează un lobby puternic. Forța comună va avea

succes în fața instanțelor politice ale țării.

Cele trei fumale de la Esch / Belval în faza inițială

Drumul = ținta
- o Rețea Națională a Culturii Industriei

Fundația Cultural-Industrială "Fondation Bassin Minier" există deja din 1990 și reunește reprezentanți ai comunelor din bazinul minier. Fundația a primit sarcina de a edifica o rețea națională definită în felul următor:

Ideea de bază este cea a unui muzeu industrial descentralizat. Muzeele individuale se specializează pe un domeniu parțial și pentru vizitatori se formulează o ofertă de ansamblu, interesantă prin complementaritatea acestora (completare reciprocă). Muzeele trebuie să-și propună singure obiectivele și să hotărească asupra colaborării lor viitoare. Ministerul Culturii și Fundația vor acorda sprijin logistic și financiar.

Modul de acțiune

Ținând cont de situația existentă (starea actuală), modul de acțiune trebuie să fie foarte diplomatic, fiecare pas - deschis și transparent. Colaborarea nu trebuie să fie forțată, ci orientată spre bază și voluntariat, fiecare contribuind la definirea și realizarea comună a obiectivului (strategia bottom-up).

Pentru a-i obișnui pe toți interesații cu ideea, Fundația Cultural Industrială a elaborat, din însărcinarea Ministerului Culturii, un program de conferințe pentru iarna 1998-1999:

1. O primă întâlnire a servit cunoașterii reciproce. Fiecare muzeu s-a prezentat cu obiectivele sale, planurile de viitor și problemele sale. Deja la această primă întâlnire, toți participanții au semnalizat o atitudine pozitivă, favorabilă colaborării.

2. Trei referate ale unor experți despre sensul și scopul rețelelor, exemplul Muzeului Descentralizat din Westfalia și cultura industrială generală întăresc argumentele în favoarea unei colaborări focalizate.

După vacanța de vară, în iarna anului 1999-2000, am trecut la transpunerea în practică a acestei rețele.

Partenerii

Partenerii din toate domeniile culturii industriale pot fi împărțiți pe trei grupe:

- muzeele industriale din bazinul minier al fierului: parcurile industriale și parcul căilor ferate Fond-de-Gras, Muzeul Național al Fierului din Rümelingen, Centrul de Documentare pentru Migrație din Düdelingen, și Centrul pentru Cultura Industrială din Esch/Beival.

- centrele culturale, care sunt adăpostite în foste clădiri industriale: "Fabrica de Cultură" din vechiul abator din Esch, fabrica de pantofi din Tetingen și Centrul Cultural, ca și "Topitoria Aal", din vechea topitorie Steinfort.

- o a treia grupă este formată din asociațiile de istorie și din grupuri de interes, locale.

În cea de-a doua fază, colaborarea va fi extinsă și asupra altor centre industriale din Luxemburg, de exemplu minele de cupru din Stolzenburg, exploatările de șist din Martelingen, fabrica de postav din Esch/Sauer, hidrocentrala din Vianden și muzeul tramvaielor din Luxemburg/oraș.

Colaborarea pe plan internațional

Pe plan european există o colaborare concretă între cele trei muzee industriale: "Alte Völklinger Hütte" din Saarland, mina de cărbune Carreau Wendel din Petite-Rosselle din Lotharingia și mina de fier Fond-de-Gras din Luxemburg. Colaborarea celor trei muzee va trebui să întruchieze colaborarea transfrontalieră a *magnaților*

industriali.

Pentru o țară mică cum este Luxemburg sunt importante și contactele internaționale cu proiecte și structuri asemănătoare din spațiul extraeuropean. Această colaborare este căutată sub forma unor rețele și a sprijinului de proiecte.

Zusammenfassung:

Das Nationale Zentrum für Industriekultur in Esch/Belval und das Netzwerk der Industriemuseen aus Luxemburg, die der Autor vorstellt, sind Projekte, die sich in der Anfangsphase befinden und die in den kommenden Jahren erst vollendet werden. In diesem Sinn sind sie interessant für den rumänischen Leser, denn der Autor präsentiert verschiedene Überlegungen – zum Teil auch noch nicht ausgereifte Ideen bzw. noch zu Überprüfendes – die gleichzeitig Ideen für die Rehabilitation des alten europäischen Industriestandorts Südwest-Rumänien sein können. Denn es gibt einige frappierende Ähnlichkeiten etwa zwischen den Hochöfen von Esch/Belval und Reschitz/Resita, die technisch aus derselben Zeit stammen, aber aus verschiedenen technischen Einflussphären – West und Ost – kommen, Ähnlichkeiten aber auch im Ansatz zu ihrer touristischen Verwertung: das Seminar von Reschitz, dessen Arbeiten hier veröffentlicht werden, entstand ebenfalls aus der Idee einiger Enthusiasten, die einen Abriss der Hochöfen für kulturell bedenklich hielten. In Luxemburg ist man weitergegangen und Jean Reitz beschreibt die dortigen Vorgehensweisen, die auch auf Rumänien übertragbar wären oder Rumänien zumindest als Inspirationsquellen dienen könnten. Dass der Kultur-Park rund um den Hochofen von Esch/Belval auch die Kultur der Arbeit am Hochofen, die Kultur der Eisengewinnung mit beinhalten wird, aber darüber hinaus auch Events Raum bieten soll, die zumindest UE-, wenn nicht gar europaweite Resonanz haben können, das macht das Projekt aus Luxemburg anziehend. Und beispielhaft. Reitz beschreibt die Umsetzungsphasen des Projekts (man befindet sich 2000 in Phase 2, der Realisierungsphase - von 3 geplanten Phasen) und geht dann zum Netzwerk der Industriemuseen Luxemburgs über. Er beschreibt die Ist- und die Wunsch-Lage sowie Strategien der Umsetzung. Auffällt dabei die starke Implizierung des Kulturministeriums von Luxemburg. Letztlich verweist er auf die Bedeutung internationaler Kontakte auf diesem Fachgebiet, die vor allem einem kleinen Land wie Luxemburg viel bringen.

Helmut Bönnighausen

Muzeul Industriei din Westfalia - Westfälisches Industriemuseum

În Germania, Legea Protecției Monumentelor a fost promulgată în iulie 1980. Astfel au fost preluate în tradiționalul cerc al monumentelor arhitectonice și de artă un alt soi de monumente, cele care de mai bine de un deceniu au fost cunoscute sub denumirea de "Monumente ale Culturii Tehnice", dezvoltând o foarte pregnantă revigorare. Un impuls decisiv pentru preluarea acestor monumente în rândul "monumentelor consacrate" a fost dat de discuțiile contradictorii referitoare la păstrarea halei mașinilor de la mina "Zollern II" din Dortmund, care, datorită decorului în stilul fin-de-siècle/Jugendstil - un stil care devenise din nou foarte la modă pe la mijlocul anilor '60 - a atras atenția, reușindu-se salvarea monumentului de la demolare. Inițial se planificase construirea traseului unei căi turistice care urma să includă hala. S-a atras astfel atenția asupra unor monumente de cultură a muncii și din lumea muncii, inițial tatonând, mai târziu accentuându-se întâi latura valorii arhitectonice, mai târziu, pas cu pas, relevându-se dimensiunea de istorie socială a monumentului industrial.

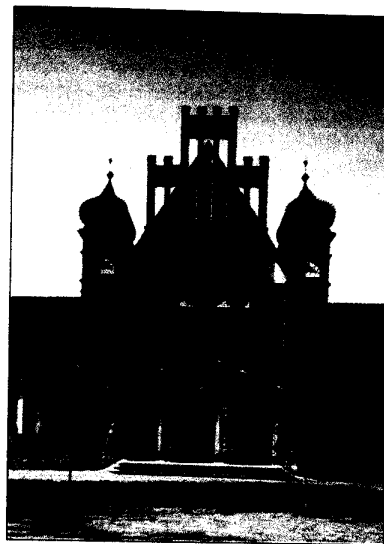
Au putut fi constatate trei comportamente diferite ale specialiștilor față de noua tematică:

- a) scepticismul majorității acelor care aveau obligația să se îngrijească de vechile monumente, cei care mai erau și chinuți de temerea că noul copil al protecției monumentelor va înghiți foarte mulți bani;
- b) o mică minoritate, care pornise cu mare zel și angajament o primă inventariere a monumentelor industriale și care s-a opus pretutindeni distrugerii valorilor culturii industriale, o distrugere pornită deja la acea vreme;

c) cei de inspirație științifică, a căror angajament s-a rezumat la definiții an de an mai lungi și mai complicate, exprimate în cadrul unor sesiuni și congrese științifice, având ca temă definirea monumentelor industriale și întrebarea, dacă arheologia industrială va putea deveni vreodată o ramură științifică de sine-stătătoare.

Astăzi știm că nou-născutul a fost puternic și viabil, deoarece corespundea în mai multe privințe nevoilor sociale. Revelația cutremurătoare despre volumul și dimensiunea pierderilor înregistrate în urma războiului în rândul monumentelor industriale și arhitectonice precum și nou-trezitul interes pentru istoria cotidianului și a muncii omului de rând au impus atât oamenilor de știință cât și cetățenilor un tratament mult mai sensibil al mediului construit. În 1973 conservatorii-șefi ai landurilor Renania și Westfalia au inaugurat pentru prima dată servicii specializate pentru protecția monumentelor industriale, care au inițiat o activitate sistematică în vederea inventarierii, documentării și păstrării acestora. Fondurile financiare au fost întâi puține și au curs cu intermitență, devenind însă încurajatoare și apoi îndestulătoare; atât landul federal cât și asociațiile de protecție peisagistică și de mediu (Landschaftsverbände) au recunoscut urgența nevoii de acțiune în cadrul unui proces rapid de restructurare economică.

În domeniul monumentelor industriale au apărut și probleme care au fost de fapt probleme generale ale protecției monumentelor, cunoscute până atunci, dar acutizate în domeniul industrial: necunoașterea și lipsa de acceptanță în rândul proprietarilor și oficialităților, problema dimensiunilor foarte mari ale obiectivelor, legat de aceasta foarte proasta stare de conservare/păstrare a lor, prin urmare mari costuri de restaurare și de întreținere ulterioară, rezultând din acestea dificultatea de a găsi proprietarii adecvați, destul de avuți, care să administreze obiectivele în timp. Cea mai dificilă problemă de rezolvat era însă pentru fiecare obiectiv în parte problema utilizării ulterioare, după principiul "păstrare prin utilizare".

Mina Zollem 2 / 4 - hala pentru plata salariilor

Există câteva cazuri fericite, în care monumentul industrial a supraviețuit în folosința originală. Este cazul utilizării în continuare a depoului de locomotive, aparținător Căilor Federale Germane (Deutsche Bundesbahn) de la Bochum-Dahlhausen, un depou folosit azi ca Muzeu al Căilor Ferate. Este însă una din fericitele excepții. Și se întâmplă mult prea rar ca vechile monumente industriale să fie refolosite

tot în scopuri industriale. Dacă se întâmplă însă așa, atunci de regulă se impun foarte mari schimbări în arhitectura clădirilor, care reduc sau chiar anihilează valoarea de monument istoric și arhitectonic a clădirii.

În mod excepțional s-a remarcat landul federal Renania de Nord-Westfalia (N.R.W.) prin felul cum a utilizat fondurile de înnoire urbană în vederea noii utilizări a monumentelor industriale. Mai bine de 40 de obiective din N.R.W. au fost transformate în centre de întâlnire, centre culturale, școli, primării, etc., dar și în muzee.

Există monumente tehnice care nu permit decât o folosire ulterioară ca muzeu, de exemplu ecluzele de la Henrichenburg sau Fabrica de Pânzeturi Müller din Kuchenheim, păstrată integral, cu dotările originale. În astfel de cazuri nu are nici un sens să cheltuiești mari sume de bani pentru restaurare și apoi să te aștepti ca eventualii vizitatori să rămână într-o stare de admirație mută. Nici un monument nu se explică prin sine și prin simpla sa existență. Este nevoie de o continuare consecventă a păstării monumentului printr-o instituție, care face ca monumentul "să grăiască", care să demonstreze relațiile, conexiunile și interrelaționările monumentului respectiv în context istoric, tehnic și social. Din aceste considerente s-a născut în N.R.W. ideea unui nou tip de muzeu.

Trei au fost motivele care au determinat, în 1979, înființarea Muzeului Industriei din Westfalia:

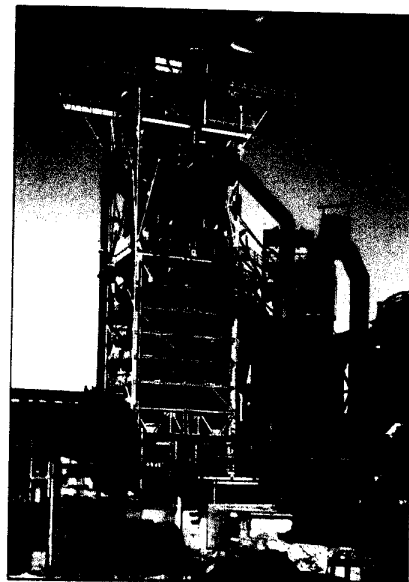
1. Constrângerea exercitată de faptul că trebuia găsită o nouă funcționalitate pentru o serie de monumente industriale care nu mai puteau fi folosite în scopuri economice;
2. Nevoia de a folosi aceste monumente industriale dincolo de restaurare și ulterior acesteia ca "purători de informații valoroase".
3. Concluzia că în întregul angrenaj cultural existent au lipsit până în acel moment elementele de cultură a muncii, cele referitoare la relațiile de muncă și elementele istoriei muncitorești. (Asociația pentru Păstrarea Peisajului și Mediului din Renania a înființat la scurt timp, în mod similar, Muzeul Industriei din Renania.) Reprezentanța parlamentară a Asociației Peisagistice din Westfalen-Lippe, utilizatorul și finanțatorul muzeului, a formulat sensul și sarcinile noii instituții:

"Muzeul Industriei din Westfalia urmează să prezinte și să cerceteze în mod exemplar cultura erei industriale și evoluția acesteia în Westfalia începând de la mijlocul secolului al XIX-lea și până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Trebuie să fie prezentate, ca fiind în centrul cercetării și documentării, condițiile de muncă

ale oamenilor (munca, locuința, timpul liber). Muzeul trebuie să prezinte multiplele rețele de relații dintre evoluția tehnică, economică, politică, juridică și socială precum și efectele acestora asupra vieții fiecărui individ în parte.

A doua sarcină importantă a muzeului constă în inventarierea și documentarea, ulterior restaurarea numeroaselor monumente existente ca martore ale epocii respective în Westfalia și să le

facă accesibile largului public vizitator. Muzeul Industriei din Westfalia are obligația de a elabora concepții pentru prezentarea pedagogică a acestor monumente, pentru prezentarea lor în mass-media și pentru strânsa colaborare cu domeniul protecției monumentelor și cu factorii publici (administrații locale, asociații care au ca scop păstrarea intactă a mediului și ambientului local etc.). Pe prim-plan trebuie să fie stră-

Fumul nr. 3 al uzinei siderurgice Henrichshütte

dania de a trezi la fața locului inițiative și disponibilități de a se îngriji, pe proprie răspundere, de monumentele existente."

lată un program clar și concis, care însă, la o privire mai exactă, și care încearcă să descifreze termeni de genul "cultura erei industriale" sau "interrelaționări dintre evoluția socială și efectul acesteia asupra vieții fiecărui individ în parte" îi conferă unui muzeu de acest gen o paletă de sarcini de o complexitate și de un volum care exclud, din start, crearea unei instituții omogene, cu o prezentare uniformă și generalizată. Metoda de lucru de bază nu poate fi în cadrul unui astfel de muzeu o rezumare a unor evoluții istorice, ci doar permanenta formulare și reformulare a unor probleme. Un muzeu deci, care din punct de vedere al concepției sale nu este terminat niciodată.

Din problematica de bază creionată de finanțatori reies cu pregnanță două sarcini clare:

- a) cercetarea și prezentarea nivelului de trai și al relațiilor de viață, cercetarea și prezentarea condițiilor de muncă în mediul industrial de la începutul industrializării și până la începutul epocii post-industriale;
- b) restaurarea, utilizarea și păstrarea unui număr cât mai mare de monumente industriale importante.

Cele două muzee ale industriei din N.R.W. se remarcă deci printr-o foarte accentuată relație cu protecția monumentelor, fapt care le individualizează față de alte muzee sau proiecte muzeale din Germania. Fie și numai din acest motiv, concepția muzeului trebuia elaborată descentralizat, trebuia deci renunțat la translocările obișnuite în cazul altor muzee în aer liber, din simplul motiv că din cauza dimensiunii lor, monumentele industriale nici nu pot fi dislocate, abstracție făcându-se de faptul că o dislocare a lor și translocările nici nu sunt dezirabile. Un monument industrial nu își poate îndeplini funcția de document istoric decât în împrejurimile autentice în care a fost folosit: doar în relație cu uneltele, mașinile, halele mașinilor, fabrica, colonia muncitorească aferentă, orașul și întregul mediu ambiant se poate releva și documenta strânsa relaționare a tuturor elementelor unui monument industrial cu

Mina Zollern 2 / 4 - Administrația

oamenii "săi".

În Renania și în Westfalia există două instituții care îndeplinesc funcția centrală de administrare, cercetare și de servicii științifice (arhivă, bibliotecă, etc.), de colecționare a exponatelor și de organizare a atelierelor de restaurare și întreținere. Există apoi în fiecare dintre zone câte șapte amplasamente diferite, care, împreună cu centrala, formează o uniune muzeistică, prin care se documentează, cu ajutorul fondului de

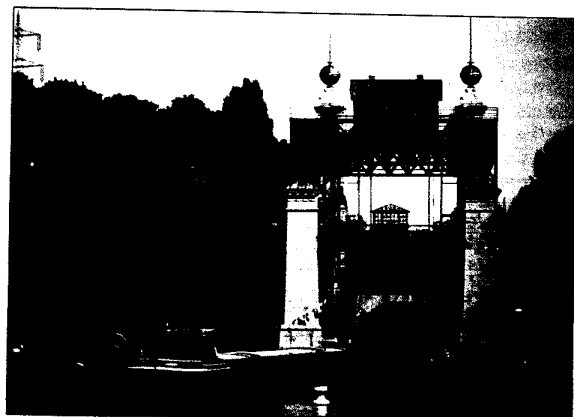
monumente și a modului de expunere a exponatelor, diferite aspecte ale epocii și branșelor. Nu s-a căutat realizarea unei prezentări exhaustive a tuturor branșelor, nici măcar a unei branșe în parte, tot așa cum nu s-a urmărit ca obiectiv realizarea unei acoperiri integrale a tuturor suprafețelor industrializate. Am considerat ca acest lucru nu poate fi realizat din cauza volumului mare de obiective. Dar credem că nici n-ar fi necesar. Fiecare din amplasamentele noastre încearcă să acopere "pars pro toto" cele mai importante aspecte ale unui moment anume din istoria industrială, iar lucrurile care lipsesc trebuie compensate prin

mijloace muzeografice, în special în expoziții și publicații. Vor rămâne desigur aspecte și domenii neacoperite - dar acestea sunt sarcini ale generațiilor ce vin.

În faza de înființare s-a putut crea iluzia unei simbioze dintre protecția monumentelor și utilizarea acestora. Iluzia a fost posibilă din cauza apropierii spațiale a muzeelor față de protecția monumentelor. În practică însă s-a dovedit că aproape niciodată (sau doar foarte rar) se poate rezolva câmpul tensionar dintre o conservare foarte migăloasă a obiectului tehnic cu valoare istorică și o utilizare ulterioară, contemporană, de orice gen ar fi aceasta. Protecția monumentelor dorește să păstreze un monument fără să-l altereze. Un muzeu dorește să utilizeze un monument și să facă din monument obiect de demonstrație. Sunt două obiective de activitate care nu pot fi armonizate în orice situație. În acest câmp tensionar există permanent potențialul unor conflicte care nu pot fi dezamorsate decât printr-un grad înalt de înțelegere reciprocă. Problemele ridicate de protecția monumentelor trebuie respectate. Este prima obligație pe care o are un muzeograf față de monumentul istoric - document cu care are de-a face. Dar muzeul are la rândul său pretenția legitimă de a nu fi considerat un partener peste a cărui părere se poate trece. Existând obligativitatea de a mijloci interrelaționările existente, de a documenta evoluțiile trecute și de a pune problemele în mod pregnant, muzeul este obligat să ia măsuri de genul unor reconstrucții, esențializări, adăugiri, schimbări, etc., care trec cu mult peste strădaniile de păstrare a existentului, așa cum apar ca obiective ale protecției monumentelor. Acolo unde cei care se ocupă de protecția monumentelor pot fi mulțumiți de o restaurare perfectă a substanței clădirilor, pentru un muzeu devine vital să doteze o hală de mașini cu o mașină pentru puțul de extracție, să prevadă la intrarea într-o mină restaurată și scheletul puțului de extracție. Sunt lucruri, care în discuțiile controversate își găsesc de regulă soluții mulțumitoare. Adevărata problemă apare atunci când pretențiile muzeistice nu sunt calculabile și previzibile până în ultimele lor amănunte,

când apar probleme cu statica clădirii, cu protecția împotriva incendiilor, cu protecția climatică, cu tehnica instalațiilor casei respective, cu controlul și protecția consumatorilor, cu siguranța și protecția vizitatorilor, cu diferitele aspecte legislative referitoare la masa de oameni care se poate aduna la un loc, etc. Acestea sunt problemele care apar în cazul utilizării monumentelor istorice, nu numai tehnice, atunci când urmează să preia structuri muzeistice. Nu rareori, atât protecția monumentelor cât și conducerea muzeelor, scrâșnând din dinți, se văd puse în fața unor piedici legislative, în fața "constrângerii faptelor" și multe din compromisurile la care se ajunge își lasă un gust amar.

Vreau să spun că și în cazul muzeelor industriale, în ciuda unor premize favorabile, tensiunile față de protecția monumentelor nu se elimină de la sine. Și trebuie să ne exprimăm un punct de vedere

Vechea ecluză Henrichenburg - bazinul inferior, cu nave istorice

critic față de acea lipsă de fantezie a proiectanților care, în toate cazurile în care nu găsesc o soluție de utilizare adecvată pentru un monument arhitectonic scot, așa cum o face scamatorul cu iepurașul din cilindru, ca singură soluție posibilă ideea "să facem un muzeu din asta". Acolo unde nu există premisele adecvate, acolo nu va putea ieși decât un muzeu prost sau un monument arhitectural stricat. "Muzeizările" forțate nu pot declanșa decât vizuini oribile.

Ce face muzeul nostru industrial, dacă i se oferă un monument cu ambientul intact? Diferitele amplasamente ale muzeelor noastre sunt atât de diferite din punct de vedere al stării de păstrare a lor și a posibilităților de utilizare ulterioară, încât o soluție general-valabilă nu poate exista. Fiecare caz în parte trebuie văzut și analizat ca un caz singular. În Westfalia, monumentele și amplasamentele care ni s-au oferit au avut un singur element comun: starea lor dezastruoasă.

Starea de fapt a unei fabrici care urma să fie transformată în monument și muzeu nu era principalul criteriu de selecție. Criterii de selecție erau importanța obiectivului, istoricul său și implementarea acestui istoric în istoria epocii și a regiunii. Era deci nevoie din start de două proceduri: restaurarea migăloasă a clădirii ca ansamblu și a dotărilor păstrate, precum și căutarea unor elemente și subansamble pierdute, reconstruirea acestora, ele fiind indispensabile îndeplinirii sarcinilor muzeistice. Restaurarea nu este o problemă în sine pentru protecția monumentelor, în schimb o mare problemă este restituirea sau găsirea elementelor sau subansamblelor pierdute. Din punct de vedere muzeologic este foarte important să te concentrezi asupra unei perioade anume, pe care dorești să o ilustrezi prin monumentul tehnic respectiv: faza de înființare, faza de maxim avânt, faza de oprire a producției sau întreaga perioadă a funcționării întreprinderii respective. Apar sute de probleme în cazul fiecărei măsuri în parte, probleme care trec peste purul moment de restaurare. Acestea nu pot fi rezolvate

decât în contextul și în relație cu concepția generală, căreia trebuie să-i fie subordonată concepția unui amplasament în parte. Din motive de spațiu nu vom intra aici în alte amănunte. În mod cert, unele din probleme și unele întrebări rămân nerezolvate. Trebuie să ne obișnuim și cu inerentele greșeli, deoarece dezvoltarea concepțiilor muzeistice pentru amplasamentele în cauză sunt niște procese care arată, că unele decizii luate ieri referitor la obiectivul respectiv se dovedesc astăzi a fi nule. Și totuși există câteva linii directe care trebuie respectate în demersul nostru de valorificare a monumentelor tehnice:

- a) stricta respectare a principiilor conservării și păstrării monumentelor;
- b) cercetările științifice de bază: cercetarea arheologică a subsolului, (turnul de sticlă din Gernheim, mina Nachtigall), inventarierea clădirii, cercetarea stării clădirii, stabilizarea clădirii;
- c) primatul importanței clădirii față de valorificarea ei muzeografică (în unele dintre clădiri se impune de exemplu renunțarea la încălzire și chiar la izolarea termică - de exemplu hala de mașini Zollern);
- d) documentarea fotografică a fiecărei trepte de restaurare, etc.

Dortmund - Mina Zollern 2 / 4 - hala mașinilor

Măsura intervențiilor în favoarea unei utilizări muzeografice poate să oscileze între două limite extreme: ruina, distrusă prin foc, a minei Nachtigall, unde deja cu 100 de ani în urmă a fost oprită

producția, ne permite mult mai mari libertăți de utilizare decât fabrica de cărămizi Sylbach, a cărei clădiri și mașini ne-au fost predate în aceeași stare în care se aflau în momentul opririi producției, necesitând deci în mod clar măsuri de conservare și păstrare a stării de fapt.

În general, în cazul refacerii unor instalații, se caută realizarea unei stări de fapt care să corespundă fabricii respective în momentul în care a produs, pe cât posibil până în faza în care să se poată relua producția în scopuri demonstrative (fabrica de cărămizi Lage, fabrica de sticlă Petershagen, fabrica de textile din Bocholt). Obiectivul nostru este deci realizarea celei mai înalte autenticități a unei uzine sau fabrici, conștienți fiind însă că naturalismul are niște limite foarte restrânse: o mină restaurată nu poate să țină în nici un caz locul documentării lumii muncii. Condițiile și relațiile de muncă nu pot fi reconstruite în mod credibil, ci pot doar să fie sugerate prin monumentul respectiv și prin prezentarea sa. Problematika "realității" și "autenticității" este multiplă și trebuie să rămână vizibilă pentru orice vizitator conștient. Muzeul nu poate "să se facă de parcă..." .

Oricum, un muzeu de acest fel este mult mai aproape de posibilitățile mijlocirii unor condiții de muncă și producție decât mult utilizata metodă de prezentare a unor relicve închise în sarcofage de sticlă, așa cum le prezintă muzeele de rând, încercând să provoace admirație muzeistică. Deoarece exponatele rămân în contextul lor spațial și logic de origine, întrucât ele rămân funcționale, mașinile rămân în halele lor, halele rămân ca parte a fabricii respective, uzina apare ca un reper optic în amintirea localității respective și joacă în continuare un anume rol în conștiința și în folosința oamenilor care trăiesc în jur, se păstrează deci într-o anumită măsură apropierea de viață a obiectivului respectiv. Dacă includem în munca muzeografică și ambientul mai apropiat sau mai îndepărtat al monumentului respectiv, localitățile, coloniile, satele și orașele, șoselele, bisericile, haldinele de deșeuri, atunci

se sparge și se frânge izolarea muzeului, realizându-se o punte de la documentul istoric spre azi și aici.

Un aspect al acestei munci este și activitatea asociațiilor promoționale, de gen "prieteniile muzeelor" sau "prieteniile monumentelor" industriale, a căror sarcină principală constă nu atât într-un sprijin financiar pentru acestea ci mai mult în crearea unor relații viabile între muzee și populație. Dacă această relație duce și la cercetarea vieții oamenilor care au trăit și au muncit în trecut în această zonă, dacă se cercetează și se prelucrează experiența generațiilor trecute, acumulată atât la locul de muncă cât și acasă, atunci se reușește în mare măsură evitarea pericolului "romantismului social documentat prin bucătăria muncii", atunci

Bazinul inferior al ecluzei
Henrichenburg

se evită pericolul "realismului mizeriei", care foarte ușor poate degenera într-un kitsch dulce-acrișor. Muzeul industriei nu poate servi niciodată răspunsuri prefabricate referitoare la istoria industriei. Muzeul industriei este un proces permanent de gândire și dezvoltare, care lucrează cu principiile amintirii și care operează cu întrebări - care nu poate fi deci niciodată considerat ca fiind "încheiat". Monumentele, mașinile

și aparatele pe care le păstrează și le îngrijește și cu care lucrează sunt baza fixă și capitalul muzeelor industriei din Renania și din Westfalia. Concepțiile muzeografice pot fi și chiar trebuie să fie schimbate. Monumentele ferite de distrugere ne permit însă să ilustrăm problemele și întrebările din diferite unghiuri de vedere, să căutăm noi răspunsuri la noi întrebări.

Amplasamentele Muzeului Industriei din Westfalia

Mina Zollern II/IV din Dortmund-Bövinghausen.

Documentează starea minei între 1898 - 1904, așa cum a fost exploatată de Gelsenkirchener Bergwerks Aktiengesellschaft (Societatea pe Acțiuni pentru Minerit din Gelsenkirchen), care a dotat mina ca o mină model. Mina nu a mai fost modernizată ulterior aproape deloc, producția fiind oprită în 1966. Ansamblul s-a păstrat integral. Dotarea tehnică a ansamblului, incluzând casele și grădinile coloniei miniere, documentează condițiile de viață și de muncă în mineritul carbonifer din prima jumătate a secolului XX. Muzeul a fost deschis în toamna anului 1999.

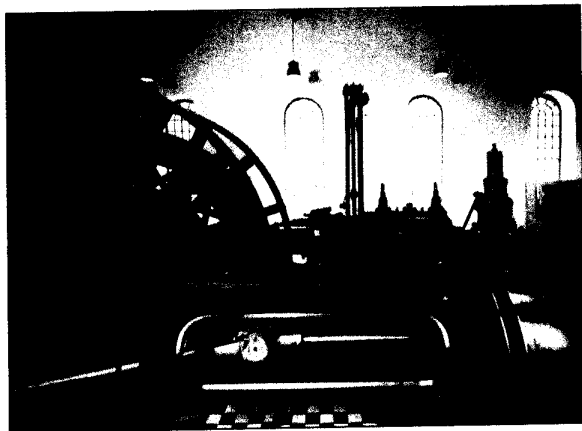
Mina Zollern II/IV are totodată rolul de centrală a întregului muzeu al industriei Westfaliei, adăpostind printre altele administrația, serviciile științifice, biblioteca, arhiva foto, depozitele centrale și atelierelor de restaurare.

Mina Hannover I/III/V din Bochum-Hordel

A fost construită în 1856 după moda timpului și nivelul tehnic al epocii respective ca o instalație cu un dublu turn de extracție, simetric. Krupp a preluat mina în 1872, această mină devenind, în timp, de mai multe ori locul de implementare al unor inovații tehnice din minerit. Activitatea a fost oprită în 1973. Dintre clădirile vechi s-a păstrat un turn Malakoff și casa mașinilor cu mașina de extracție propulsată cu aburi, construită în 1893. Tema principală a viitoarelor prezentări muzeografice va fi schimbarea rapidă a regiunii rurale prin pătrunderea marii industrii, tensiunile și conflictele sociale rezultate.

Dortmund: hala mașinilor de la mina Zollern 2/4

Hala mașinilor și mașina de extracție propulsată cu abur, mina Nachtigall

Mina Nachtigall din Witten-Bommern

Amplasamentul fostei mine Nachtigall din Witten-Bommern se află la sud de râul Ruhr, la începutul unei Căi de Documentare a Istoriei Mineritului, realizată în valea râului Mutten. Istoria minei Nachtigall, a cărei activitate de minerit carbonifer a fost oprită în 1892, este tipică pentru mineritul din zona Ruhr, în prima generație. Pentru a se ajunge la zăcămintele din straturile mai adânci, la începutul secolului al XIX-lea minele au trecut de la construcția puțurilor orizontale la construirea unor puțuri verticale, de la care au pornit puțuri orizontale. Tema expozițiilor din Muzeul Minei Nachtigall este tocmai această fază de trecere a mineritului de pe Ruhr în faza preindustrială, ilustrându-se efectele acestei treceri asupra muncii minerului. Într-una din clădiri se ilustrează aspecte ale vieții familiilor de mineri.

Topitoriile Henrichshütte din Hattingen

Henrichshütte din Hattingen a fost înființată în 1853. După conflicte dure pentru păstrarea locurilor de muncă, în 1987 s-a decis asupra opririi furnalelor. Uzina siderurgică cu cuptorul nr. III și hala suflantelor a fost inclusă în 1989, ca cel de al VIII-lea amplasament, în rândul Muzeelor Industriei din Westfalia. S-a păstrat astfel un foarte important document al industriei montanistice. Muzeul va documenta producerea fierului și condițiile de muncă ale siderurgiștilor. El va fi deschis în toamna lui 2000.

Vechele ecluze Henrichenburg din Waltrop

Vechea ecluză Henrichenburg din Waltrop este cea mai mare și cea mai spectaculoasă construcție de pe canalul Dortmund-Ems. A fost inaugurată în 1899 de însuși împăratul Wilhelm al II-lea. Activitatea ecluzei a fost oprită în 1970. Ecluza devenise rapid o ruină. După restaurare și reconstrucție, fără a se reveni la funcția inițială, vechea ecluză a fost deschisă în 1992 ca muzeu, devenind accesibilă publicului. Muzeul dispune de un larg spectru de colecții, oferă o largă paletă de programe de pedagogie muzeistică și a publicat numeroase lucrări. Aici se documentează aspecte ale istoriei industriei, ale lumii tehnicii și ale utilizării aburului, de asemenea aspecte ale vieții și activității navigatorilor de pe canalele interioare ale Germaniei. În toamna lui 1999 s-au inaugurat, în bazinul superior al ecluzei, o colecție de nave istorice și de instalații de muncă plutitoare, de instalații de chei, o dotare pentru reparația navelor, macarale portuare istorice, vechiul pod rabatabil.

Fabrica de sticlă Gernheim din Petershagen-Ovenstädt

În fabrica de sticlă Gernheim din Petershagen-Ovenstädt s-a păstrat turnul conic, construit din cărămidă roșie pe malul râului Weser. Fabrica avea în secolul XIX locuri de muncă pentru 200 de

Interiorul Turnului și cuptorul de topit sticlă, Germheim

familiei. Din localitatea Germheim, cunoscută pentru industria ei de sticlă, s-au păstrat două rânduri de case muncitorești și locuința fabricantului, administrația fabricii, birtul, o fostă împletitură de răchită și școala fabricii. În turnul de sticlă s-a reconstruit cuptorul de topit sticlă. Acest cuptor a fost făcut funcțional prin tehnică modernă, ascunsă în construcția cuptorului, creând iluzia producției în epocă. Expoziția informează printre altele despre timpii extrem de lungi de lucru, despre periclitarea sănătății muncitorilor și despre faptul că foarte mulți copii, angajați și ei la fabrica de sticlă, au fost expuși

acelorași pericole ca și muncitorii. Expoziția de la Germheim a fost deschisă în toamna lui 1998.

Fabrica de cărămizi, acționată cu aburi, din Sylbach

Fabrica de cărămizi, acționată cu aburi, din Sylbach lângă Lage, a început producția în 1908, dobândindu-și aspectul de astăzi în 1922. Activitatea productivă a fost oprită în 1979. În 1982, Muzeul Industriei din Westfalia a preluat atât clădirile cât și întregul inventar al fabricii, toate mașinile, toate aparatele, toate documentele contabilicești și de altă natură existente în fabrică. La ora actuală lucrăm la documentarea evoluției producției cărămizilor începând de la producerea lor manuală până la producția industrială, utilizând mijloacele producției demonstrative, dar și documentând variantele locale și regionale ale meseriei de cărămidar și a meseriei tipice pentru ducatul Lippe, a cărămidarilor ambulanți. Muzeul va fi deschis în primăvara lui 2001.

LAGE: munca pe cuptorul circular de la cărămidărie

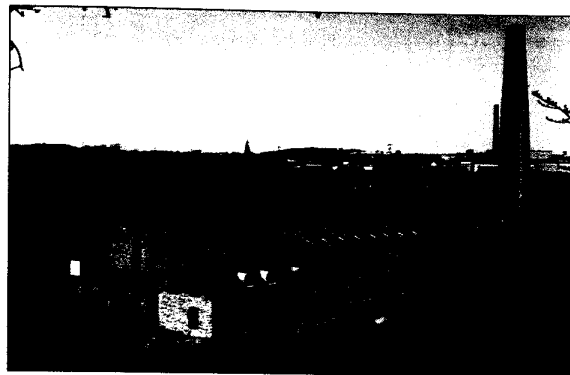
Muzeul textilelor din Bocholt

Cel mai important oraș specializat în producerea textilelor din Westfalia este Bocholt. De aceea aici a fost amenajat Muzeul Industriei Textile. A fost deschis în 1989. Vizitatorii pot vedea aici o fabrică-muzeu, unde se produc textile după vechi modele, dar tot aici este documentată și sfera muncii și vieții textiliștilor. Mașinile restaurate și perfect funcționale dau o impresie despre munca țesătorilor din Münsterland între 1880-1950.

În următorii doi ani vor fi deschise deci mai multe amplasamente noi ale Muzeelor Industriei din Renania și Westfalia. Spun "deschise", dar nu pot spune că vor fi "gata". Trecând peste faptul că un muzeu de acest fel niciodată nu este "gata", aflându-se permanent într-un proces evolutiv viu, fiind obligat să accepte un astfel de proces, și în următorii ani va fi nevoie de multe și voluminoase activități de restaurare.

Hala războaielor de țesut din Muzeul textilelor, Bocholt

Witten: Mina Nachtigall, clădirea minei și fabrica de cărămizi cu cuptor circular

Uzina Henrichshütte din Hattingen: hala suflantelor, cu mașina mare pentru gaz de fumal și diverse agregate muzeale

Zusammenfassung:

Das Westfälische Industriemuseum diene dem im Aufbau befindlichen Netzwerk der luxemburgischen Industriemuseen im Anfangsstadium als Modell. Helmut Bönninghausen beschreibt den Ausgangspunkt für die Schaffung des Netzwerks des dezentralisierten Industriemuseums Westfalens mit seinen zahlreichen Standorten: das Denkmalschutzgesetz, das erstmals neben Architektur- und Kunstdenkmälern auch „Denkmäler der technischen Kultur“ als erhaltenswürdig anerkennt. Der reich illustrierte Beitrag des Autors bringt viele praktische Beispiele der Umsetzung des juristischen Rahmens, den das besagte Gesetz geschaffen hat, aber auch die ursprüngliche psychologische Einstellung gegenüber der Problematik, die in ihren drei Stufen von der in Rumänien so weit entfernt nicht war: Skepsis, zupackendes Engagement und „wissenschaftlich begründete“ Distanz. Die Rehabilitation alter Denkmäler der technischen Kultur entsprach einer sozialen Notwendigkeit – gerade in der Umbruchsphase der Technik und Wirtschaft und in Zeiten, wo das Bundesland Nordrhein-Westfalen grossräumig umstrukturiert werden musste. Die Finanzierung beschreibt Bönninghausen mit „anfangs gering und mit Unterbrechungen, dann ermutigend und letztlich ausreichend“. Der Autor plädiert für den glücklichsten Fall des Denkmalschutzes, die Erhaltung durch Nutzung. Das 1979 gegründete und inzwischen immer wieder ausgebaut Westfälische Industriemuseum verfügt inzwischen über 16 Standorte. Einen Teil davon beschreibt der Autor. Dabei verschweigt er nicht, dass viele der „Zwänge der Fakten“ und viele Kompromisse trotz Erfolgs einen bitteren Nachgeschmack haben. Bönninghausen beschreibt als Insider auch die Praxis der Übernahme und Rehabilitation von Industriedenkmälern, deren einzige gemeinsame Eigenschaft „ihr beklagenswerter Zustand“ ist. Und er rät, sich immer genau auf Details und Zeitspannen festzulegen, wenn es um das technische Erbe geht, das man der Nachwelt erklärend näherbringen will.

Dr. Rudolf Gräf

Județul Caraș-Severin, o regiune industrială veche cu un potențial industrial-cultural și turistic care așteaptă să fie valorificat

Județul Caraș-Severin, care se află în partea de sud a Banatului, formând partea de sud-vest a graniței României, include în teritoriul său, în mare măsură, fostul Domeniu al Coroanei austriece de după 1718, apoi fostele comitate, respectiv județele Caraș și Severin ale fostei Ungarii, respectiv ale României Mari, ca și teritoriul fostului Regiment de graniță român nr. 13 (imperial austriac), care și-a avut sediul la Caransebeș.¹ A fost dintotdeauna o regiune de graniță, de interferențe dintre apus și răsărit. Ceea ce i-a adus atât avantaje cât și dezavantaje. În orice caz i-a particularizat istoria, contribuind la modelarea unui destin cu multe specificități. În cele ce urmează vrem să schițăm pe scurt evoluția istorică a acestei regiuni în ultimele secole, cele care i-au determinat evoluția și i-au schimbat destinul, marcându-l până în zilele noastre, după care vom încerca o clasificare a monumentelor de factură industrială ca o primă atenționare asupra importanței acestora și a posibilităților economice și culturale pe care acestea încă le mai au.

După o stăpânire turcă de 164 de ani, Banatul întreg (regiunea cuprinsă între Mureș-Tisa-Dunăre și Carpați) este ocupat în timpul războiului austro-turc din 1716-1718 de către trupele imperiale austriece. Noua stăpânire capătă recunoaștere internațională odată cu semnarea tratatului de pace de la Passarowitz (21 iulie 1718).² Banatul devine pentru început un domeniu al Coroanei și Camerei imperiale, administrat nemijlocit de forurile aulice de la Viena, prin intermediul administrației aulice a provinciei.³ După mai bine de jumătate de secol, Banatul, cu excepția graniței militare, este încorporat Ungariei (1778)⁴. Pentru o scurtă perioadă, între 1849

și 1860, Banatul împreună cu Bacica formează Voivodina sârbă și Banatul Timișan⁵, pentru a fi reîncorporat apoi la Ungaria, din care va face parte până la încheierea primului război mondial, după care cea mai mare parte a Banatului revine României, fapt recunoscut prin tratatele de pace încheiate în localitățile din jurul Parisului din anul 1920.⁶ Din acest moment, județele Caraș și Severin, și mai târziu județul Caraș-Severin, fac parte integrantă din România. Întregul Banat, deci și județul Caraș-Severin, a fost în ultima jumătate de mileniu o regiune de graniță, iar din ultimii 282 de ani a format, timp de 202 ani, granița Imperiului Habsburgic cu Imperiul Otoman și 82 ani granița Regatului României, apoi a României (Populare, apoi Socialiste până în 1989) cu Regatul Sârbilor Croaților și Slovenilor, apoi cu Iugoslavia. Acest lucru avea să-și spună cu prisosință cuvântul asupra evoluției economice, dar și sociale și culturale, a provinciei.

Bogat în resurse minerale foarte necesare economiilor secolului al XVIII-lea, al XIX-lea și chiar și celor din secolul al XX-lea, Banatul este obiect de studiu pentru oamenii de știință din cele mai variate domenii, dar îndeosebi pentru mineralogi, geologi, naturaliști, istorici și economiști, însă și funcționari imperiali.⁷ Aceștia străbat provincia studiindu-i relieful, apele, pădurile, resursele naturale, dar și umane, ei fiind și primii care observă, acolo unde sunt, monumentele istorice, arhitectonice, "industriale"⁸ etc. ale Banatului. Astfel că, imediat după 1718, aici în Banatul de Sud (montan) ia naștere o industrie care folosește ca materie primă cuprul, plumbul, argintul, aurul și fierul și ca sursă de energie apa, și lemnul transformat în cărbune de lemn (mangal). Centrul acestei industrii este Oravița, unde pentru multă vreme se află și Direcția Minieră Bănățeană. Alte așezări industriale sunt Moldova Nouă, Sasca Germană/Montană, Ciclova, Bocșa, Dognecea, Ocna de Fier și altele. Statul habsburgic este cel care investește în această industrie, concesionând însă unor particulari exploatarea și amenajări industriale, în funcție de necesitățile sale. Odată cu creșterea rolului fierului în economia imperiului și cu descoperirea resurselor de

cărbune mineral de la Steierdorf, dar și în măsura în care resursele nemetalifere scad și posibilitățile tehnice de folosire a cărbunelui mineral cresc, crește și rolul așezărilor industriale care exploatează cărbunele și fierul și le prelucreează. Astfel crește rolul localităților Steierdorf-Anina și Reșița (1771), care, odată cu trecerea timpului, devin cele mai importante centre industriale din Banatul de sud. Cresc investițiile făcute aici, îndeosebi după 1855, când întregul Banat Montan este practic cumpărat de societatea multinațională STEG⁹ (Societatea Austriacă c.c. de Căi Ferate de Stat) – din acest complex industrial nu au făcut parte teritoriul Regimentului de graniță român nr.13 și zona văii Bistrei cu Ferdinand/Oțelu Roșu, ca și zona Ruschița-Rusca Montană - al cărei loc este luat, după 1920, de către societatea românească Uzinele și Domeniile Reșița (UDR), care la rândul ei va fi preluată de către stat după cel de al doilea război mondial și după naționalizarea mijloacelor de producție făcută de către autoritățile comuniste.

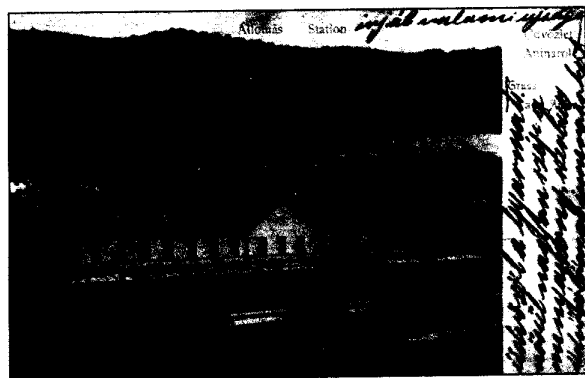
Această industrie a lăsat **urme**. Deja primii călători și cărturari care descriu Banatul de sud acordă o atenție deosebită vestigiilor istorice.¹⁰ La jumătatea secolului al XIX-lea, în perioada vânzării-cumpărării minelor, uzinelor, pădurilor și domeniilor bănățene de către STEG, funcționarii imperiali elaborează, sprijiniți de către intelectualitatea locală, micromonografii ale localităților montanistice, așa numitele *Ortsgeschichte*¹¹. Din aceeași perioadă datează și descrierile istorice, topografice sau istorico-etnografice ale diferitelor localități și regiuni ale Banatului, care toate cuprind un capitol separat, dedicat consemnării vestigiilor istorice.¹²

Preocuparea pentru istoria tehnicii și a industriei și implicit pentru arheologia industrială și consemnarea monumentelor industriale este mai nouă, cum este și firesc și cum s-a întâmplat și în alte părți, ea apărând abia atunci, când o anumită ramură industrială se află în declin sau spre sfârșitul perioadei ei de funcționare, primii pași în această direcție fiind făcuți în Banat de către Volker Wollmann, într-un timp directorul muzeului din Reșița.¹³

Unele dintre obiectivele industriale vechi se mai află și astăzi în stare de funcționare, altele sunt ruine, toate însă pot constitui un patrimoniu cultural-industrial, care, după modelul a ceea ce s-a întâmplat în alte regiuni industriale vechi, poate fi valorificat cu succes, dacă există interesul necesar.

Ne propunem în continuare o clasificare a acestor vestigii ale industriei vechi din Banatul Montan.

Patrimoniul cultural-industrial din județul Caraș-Severin poate fi clasificat în mai multe feluri, în funcție de criteriul folosit. Unul dintre criterii ar putea fi cel cronologic, altul cel tematic.

Anina. Gara în anul 1907.¹⁴

În funcție de criteriul cronologic, obiectivele cultural-industriale pot fi împărțite după cum urmează:

- monumente din perioada Erariului (1718-1855) (perioada metalelor neferoase);
- monumente din perioada StEG (1855-1920) (perioada fierului și

a cărbunelui);

- monumente din perioada UDR (1920-1948).

Aplicând criteriul tematic, putem vorbi despre următoarele tipuri de monumente industriale:

Monumente ale industriei extractive, care pot fi subîmpărțite în felul următor:

- monumente ale industriei extractive (mineritului) nemetalifere;
- monumente ale industriei extractive feroase;
- monumente ale industriei cărbunelui.

Monumente ale industriei prelucrătoare - neferoase, respectiv feroase: uzine metalurgice, topitorii, ateliere și hale de producție împreună cu instalațiile industriale aflate în dotarea lor.

Monumente ale infrastructurii:

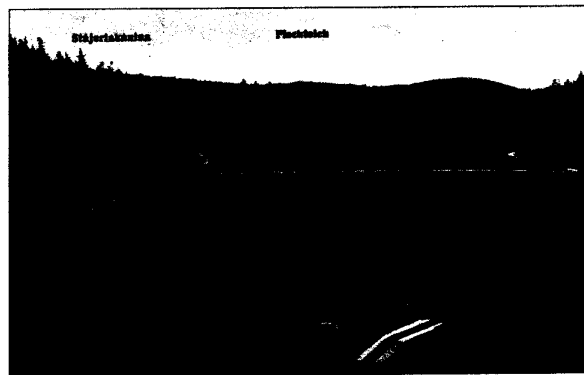
- monumente ale căilor și mijloacelor de transport: căi ferate, gări, halte, turnuri de alimentare cu apă, depozite de cărbune, hangare și ateliere de reparat; de asemenea canale de aducțiune și de transport/plutărit, spații de depozitare etc.;
- monumente ale industriei producătoare de energie electrică (din această categorie fac parte atât canalele amintite mai sus cât și uzinele electrice-hidrocentralele, care de la sfârșitul secolului trecut au asigurat nevoia de energie electrică a industriei și a populației bănățene);
- monumente ale habitatului (cartiere de locuit, spitale, cluburi etc.);
- școli și biserici cu specific montanistic.

La clasificarea monumentelor industriale pot fi folosite și ambele criterii în mod concomitent.

Luând în considerare primul element de clasificare, avem prea puține monumente de remarcat, dar cele care mai există sunt de primă importanță. În această categorie trebuie integrate lacurile de acumulare de la Dognecea și de la Oravița, lacuri construite în secolul al XVIII-lea pentru nevoile mineritului din regiune. Lacurile de la Dognecea sunt menționate pe o hartă a localității din anul 1765¹⁵. Nu ne propunem aici o descriere detaliată a lacurilor de la

Dognecea și Oravița¹⁶. Menționăm doar că barajele lor au o înălțime cuprinsă între 7,65 m (Lacul Mic de la Oravița) și 14 m (Lacul Mare de la Dognecea) și un volum de 450 000 m³ și respectiv de 500 000 m³. Împreună cu lacul barajului de la Văliug (construit în anul 1907-1908) și cu lacul de la Buhui/Anina (baraj construit în 1887 și refăcut în 1904), aceste lacuri se pot constitui într-un traseu turistic de o mare frumusețe: Reșița-Bocșa-Ocna de Fier (colecția Gruescu)-Dognecea, Secășeni-Oravița-Anina/Steierdorf/Buhui-Reșița-Văliug). În categoria monumentelor industriale din secolul al XVIII-lea pot fi amintite și hambarele de la Sasca și Bocșa, ultimul fiind într-un avansat stadiu de degradare și în permanent pericol de a fi demolat.

Mai bine reprezentate și într-un stadiu de conservare mai bun, sunt vestigiile industriei grele bănățene din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea.

Anina. Lacul de acumulare Buhui la începutul secolului

Reșița. Centrala hidroelectrică Grebla, 1906

Amintim pentru început lucrarea monumentală de canale, poduri și apeducte din Munții Semenic, lucrare care își are punctul final la Reșița, la Centrala Hidroelectrică Grebla. Sistemul, construit alături de cursul principal al râului Bârzava, "formează o rețea de zece canale care conduc apa pe o lungime de 78 km, înzestrată cu baraje deversoare, baraje rezervoare, tuneluri, apeducte, castele de apă și conducte forțate",¹⁷ se mai află încă într-o bună stare, fiind și astăzi în funcțiune. El a fost construit pe parcursul a mai multor ani ai primului deceniu al secolului nostru în legătură cu amenajarea uzinei hidroelectrice Grebla de la Reșița și a barajului de la Văliug, amintit mai sus.¹⁸

Pe același traseu se află încă două clădiri-monument, aflate în folosință: centrala hidroelectrică de la Văliug, dată în folosință în anul 1916 și Centrala hidroelectrică Grebla-Reșița. Întregul traseu de-a lungul canalului principal poate fi străbătut cu piciorul, fiind deosebit de propice pentru drumeții. Dintre acestea, alături de barajele datând din secolul trecut (Buhui, și Văliug) cele mai

Oravița. Viaductul pe linia Oravița-Anina în anul 1907

importante ni se par calea ferată monumentală Oravița-Anina, clădirile fostei uzine de fier din Anina și fumalele de la Dognecea și Bocșa.

Linia ferată montană Oravița-Lișava-Anina, cu o lungime de 33,4 km, a fost construită între anii 1861 și 1863, fiind dată în funcțiune la data de 15 decembrie 1863. A fost necesară construirea unor lucrări de artă remarcabile: 14 tunele cu o lungime totală de 2084 m și 10 viaducte cu o lungime de 843 m. Tunelele de pe această linie sunt cele mai vechi tunele de pe teritoriul României.¹⁹ Legată de ceea ce a mai rămas de la linia Oravița-Bazias (dată în funcțiune în 1854), această linie reprezintă unul din punctele forte ale unui eventual turism european legat de Calea Cărbunelui și a Fierului din Banat. Pe lângă gările de la Anina și Oravița, de-a lungul liniei pot fi văzute micile gări ale localităților prin care trece linia, ca și ruinele (aproape de nesalvat) ale hotelului de la Bazias, care pot reconstitui atmosfera secolului trecut.

Uzina siderurgică de la Anina este un exemplu de organizare

modernă a activității miniere și metalurgice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Construită între anii 1858 și 1861 (când a fost dată în funcțiune) pentru valorificarea atât a cărbunelui, exploatat prin puțurile existente, cât și a sferosideritei, ea a format un complex mare pentru Banatul acelor vremuri: două furnale, spălătoria de cărbune, clădirea cântarului, 30 de cuptoare de cocs, clădirea pompelor, tumătoria, atelierul mecanic, instalația de pudraj, distileria de șisturi bituminoase, clădiri administrative, dar și locuințe pentru muncitori. Din acest complex industrial se mai păstrează astăzi o serie de clădiri, inclusiv casele ridicate pentru muncitori.

La acelaș capitol trebuie amintit furnalul de la Dognecea, construit între 1857-1858. Ruinele acestuia mai pot fi văzute și astăzi. La fel, mai poate fi văzut și turnul de alimentare al furnalului de la

Bocșa. Furnalul

Bocșa, în gara Bocșa Montană. Acesta fusese construit în anul 1869 și conceput pentru a funcționa cu cărbune de lemn. Cele trei uzine siderurgice ar putea constitui puncte de atracție pentru un eventual traseu Reșița-Bocșa-Dognecea-Anina-Reșița.

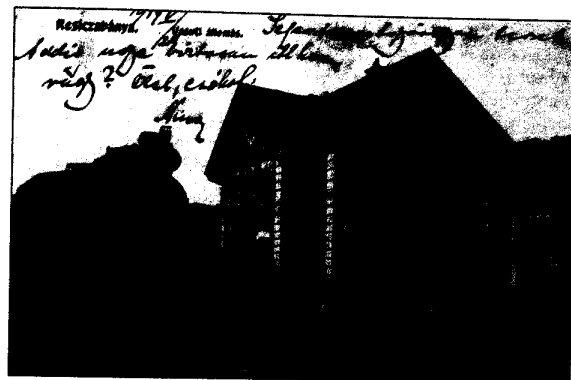

Oravița. Fabrica de uleiuri minerale și de parafină

Reșița, centrul industriei siderurgice bănățene de mai bine de două secole, a păstrat relativ puține obiective datând din secolul al XIX-lea, tocmai datorită importanței sale, fiind mereu modernizată și adaptată la cerințele momentului. Totuși, am aminti turnul de la fabrica de cărămidă, existent și astăzi, și mai ales - semnificativ pentru importanța activității depuse aici în prima jumătate a secolului nostru - fabrica de locomotive și hala nouă, de asemenea cele trei poduri de peste râul Bârzava, și ele realizări importante în domeniu.

Dintre construcțiile religioase datând din perioada montanistică

amintim bisericile catolice de la Oravița, Dognecea, Bocșa, Steierdorf și Reșița, care toate au în interior decoruri și simboluri miniere (Sf. Barbara, însemnele mineritului-cele două ciocane de miner etc.), la care se adaugă capela de la Dognecea cu cei doi mineri reprezentați în gips.

Reșița. Gara de Sud în 1914

Cele mai reprezentative clădiri destinate activității culturale ale locuitorilor regiunii montanistice sunt vechiul teatru din Oravița (1817), Casa Muncitorească de la Reșița (1936) și Palatul Cultural de la Reșița (1933). Dacă prima clădire a fost destinată în special elitei din Banatul Montan, cea de a doua a avut ca destinatar în special muncitorimea, care a și finanțat-o, iar cea de a treia este o dovadă a puterii financiare a locuitorilor din Reșița Română într-o perioadă când regiunea prospera din punct de vedere economic. Nu putem încheia această succintă prezentare a celor mai importante monumente industriale fără a aminti cartierele de locuințe ale muncitorilor de la Reșița (străzile Rândul 1-3, aflate

astăzi într-un vizibil proces de degradare) și de la Anina, datând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Aceste vestigii ale unei regiuni industriale vechi, dovezi ale unei industrii de un nivel considerabil, necesită într-o primă fază o inventariere făcută după o metodologie științifică și susținută financiar. Pasul odată făcut (care în alte regiuni industriale, cum este exemplul regiunii Ruhr, a durat aproape zece ani și a fost făcut cu un efort material și financiar considerabil) și după publicarea rezultatelor inventarierii, s-ar putea trece la elaborarea proiectelor de restaurare și de amenajare în scopuri culturale și economice, deci și turistice, care ar putea contribui la crearea de noi locuri de muncă. De altfel inventarierea vestigiilor industriale din Caraș-Severin ar avea nevoie de o perioadă mult mai redusă, deoarece noi dispunem deja de evidența lor, fiind necesară doar prelucrarea științifică a materialului existent. Asemenea abordare a problemei ar avea cu atât mai mult succes, cu cât vestigiile industriale bănățene se află așezate în regiuni deosebit de pitorești, în mijlocul munților, de-a lungul unor căi de apă sau în mijlocul pădurilor, cea ce ar face posibilă exploatarea, în mod concomitent, a elementului natural cu creația omului în această parte a țării. Așa cum s-a întâmplat în alte regiuni industriale europene cu un specific economic asemănător Banatului de Munte, care au reușit printr-o politică culturală înțeleaptă să contribuie, alături de modernizarea și reorientarea economică practicate, la relansarea economică și culturală a lor, după cum se vede și din majoritatea contribuțiilor din acest volum.

¹ V. Sencu, I. Băcănar, *Județul Caraș-Severin*, Edit. Academiei R.S.R., București, 1976;
² Imperiul Habsburgic obține recunoașterea stăpânirii sale asupra Banatului, nordului Serbiei cu cetatea Belgradului, Bosniei de Nord și a Olteniei (Valahiei Mici). Cf. *Istoria lumii în date*, red. Acad.Prof. Andrei Otetea, Edit. Enciclopedică Română, București, 1972. p. 185.

³ Costin Feneșan, *Administrație și fiscalitate în Banatul imperial 1716-1776*, Editura de Vest, Timișoara, 1997, p.19.

⁴ *Die Donauschwaben. Deutsche Siedlung in Südosteuropa*, Ausstellungskatalog, Hrsg. vom Innenministerium Baden-Württemberg, Bearbeitet von Immo Eberl u.a., Jan Thorbecke Verlag, Sigmaringen, ed. a II-a, 1989. p.91. (Articolul lui Josef Wolf).

⁵ Leonhard Böhm, *Geschichte des Temeser Banats*, I, Leipzig, 1861, p.394.

⁶ Banatul istoric avea o suprafață de 28 523 km², el fiind împărțit în 1918-1919 după cum urmează: România: 18 715 km², Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor: 9307 km²; Ungaria: 271 km². Cf. *Handwörterbuch des Grenz- und Auslandsdeutschtums*, Carl Petersen, Otto Scheel, Paul Hermann Ruth și Hans Schwalm, Breslau, 1933, p. 208.

⁷ Francesco Grsellini, *Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei*, Prefață, traducere și note de Costin Feneșan, Editura Facla, Timișoara, 1984; Ignaz von Born, *Briefe über Mineralogische Gegenstände auf seiner Reise durch das Temeswarer Banat, Siebenbürgen, Ober-und Nieder-Hungarn, Frankfurt und Leipzig 1774*; J. Esmark, *Kurze Beschreibung einer mineralogischen Reise durch Ungarn, Siebenbürgen und Banat*, Freiburg, 1798; Beudant, F.S., *Mineralogische und geognostische Reise durch Ungarn im Jahre 1818*, Deutsch im Auszuge bearbeitet von C.Th. Kleinschrod, Leipzig, 1825 bei Carl Cnobloch; J.J. Ehrler, *Banatul de la origini acum-1774*, Prefață, traducere și note de Costin Feneșan, Editura Facla, 1982.

⁸ Vezi descrierea lui Grsellini făcută urmelor mineritului roman sau turc din Banat. Grsellini, p.204-228., 274.290 .

⁹ Vezi R. Gräf, *Domeniul bănățean al SIEG 1855-1920*, Edit. Banatica, Reșița, 1997.

¹⁰ Vezi Grsellini, *op.cit.*, p. 204-228; L. Böhm, *op.cit.*, p. 204-228, mai mult la p.272 Grsellini spune referindu-se la lucrarea sa: "nu voi uita niciodată să remarc locurile în care se mai văd urmele mineritului roman". Și se ține de cuvânt.

¹¹ Vezi Direcția Județului Caraș-Severin a Arhivelor Naționale, *Colecția de documente SIEG*

¹² Vezi *Historisch topographische Beschreibung...* aflate în colecția ing. Dan Gh. Perianu.

¹³ Volker Wollmann, *Dezvoltarea tehnicii miniere din Munții Cărașeni în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în "Banatica" I, p.197-217, R. Gräf, *Amenajări hidro tehnice din județul Caraș-Severin în secolele XVIII-XIX*, în "Banatica", vol. VIII, Reșița, 1985, p.283-303.

¹⁴ Imaginile reproduce sunt făcute după cărți poștale și vedeni de epocă. Ele ne-au fost puse la dispoziție de domnul Zeno Boar, căruia îi mulțumim.

¹⁵ ANFCS, Colecția de planuri, nr. 442. Ele sunt amintite și de Grsellini, *op.cit.*, p.285

¹⁶ Vezi R. Gräf, *Amenajări hidro tehnice din județul Caraș-Severin în secolele XVIII-XX*, în "Banatica" 8, Reșița, 1985, p.282-303.

¹⁷ Ing. Ion Pășărică, *Monografia Uzinelor de Fier și Domeniilor din Reșița și frumusețea naturală a împrejurărilor*, ed. a 2-a, București, 1935, p.54.

¹⁸ Vezi detalii la Ing. D. Germani, *Amenajările hidro electrice de la Reșița*, București, f.a.; R. Gräf, *Amenajări hidro tehnice din județul Caraș-Severin*, în "Banatica" VIII, p.290-292.

¹⁹ Vezi I.Popescu, 125 de ani de la inaugurarea liniei de munte Oravița-Anina, în "Modelism", Supliment Tehnium, 1988, (18), p.24; *Bergeist. Orawitzaer Wochenblatt*, nr.1, anul 1, 6 sept. 1868.

Zusammenfassung:

In diesem Beitrag wird die alte Industrieregion des Banater Berglands - des Kreises Caraș-Severin - mit ihrem industriell-kulturellen und touristischen Potential vorgestellt, die „drauf warten, genutzt zu werden“. Einleitend wird ein geschichtlicher Abriss der Region gemacht, mit dem Zweck, gewisse Eigenheiten und Eigentümlichkeiten der Region zu erklären. Es folgt dann ein historischer Abriss der Wirtschaftsentwicklung des Gebiets, und mit der Bemerkung, dass diese Industrie **Spuren** hinterlassen habe, übergeht der Beitrag zu den industrietouristischen und touristischen Potentialen des Raums. Die Industriedenkmäler werden nach chronologischen und thematischen Kriterien eingeteilt. Anschliessend werden mögliche Wander- und Kennenlernwege durch die alte Industrielandschaft des Banater Berglands angedeutet, die sowohl die alten Stauseen und -teiche umfassen als auch die gesamte hydrografische Ausstattung des Bergstocks, die alten Industriegebäude, die Kolonistensiedlungen und die Häuserzeilen, die für Industriearbeiter aus der ganzen Donaumonarchie gebaut worden sind, die alte „Banater Semmeringbahn“ Orawitz-Anina/Steierdorf usw. Die Auflistung der bedeutendsten unter den Industriedenkmälern des Banater Berglands, mit knappen Angaben zu ihrer Entstehung und dem Baujahr, sowie die Illustrierung des Beitrags mit alten Postkarten runden das Bild vom Banater Bergland als urwüchsig erhalten gebliebene europäische Industrieregion ab, die darauf wartet, (selbst von ihren eigenen Bewohnern) entdeckt zu werden.

Dr. Sergie Morariu

EnduRoMania – a utiliza slăbiciunile unei regiuni ca puncte forte ale ei

Landul german NRW (Renania de Nord-Westfalia) a sprijinit prin **Societatea ei de Promovare Economică** (GfW-NRW) crearea a patru **Societăți de Promovare Economică județene**: ADAR, ADECS, ADEH și ADETIM. Ideea inițială a fost crearea unei **Societăți de Promovare Economică Regională (ACT)**, dar guvernul de atunci al României (1994) s-a opus. Între timp, ideea regionalizării este acceptată în România și chiar legiferată. **Regiunea Economică V Vest** este unul din rezultatele Legii regionalizării. Structurile de promovare economică create cu ajutorul NRW au derulat un șir întreg de proiecte (crearea instituțiilor corespunzătoare, dotarea

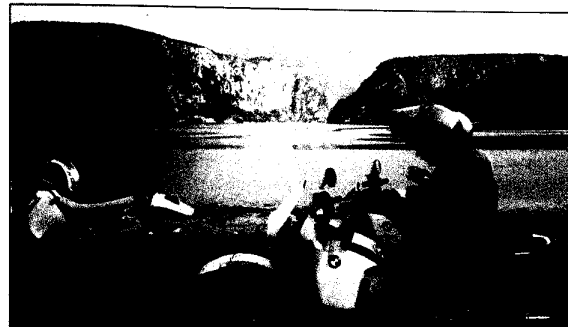

Starea proastă a căilor de comunicație = atracție pentru enduriști

birourilor acestora, training de personal, broșura de prezentare a Banatului, Ghid turistic pentru Banat, Manual al investitorului, Concepția de dezvoltare economică a Banatului etc. Proiectul de cel mai mare succes, început cu ajutor din NRW, apoi cu sprijin din partea UE și care, de mai bine de patru ani se autofinanțează, este EnduRoMania, o întâlnire internațională a motocicliștilor enduriști. Proiectul a pornit de la punctele slabe ale regiunii: lipsa de infrastructură și mijloace comunicaționale; întinse zone rămase în urma din punct de vedere economic, dar deosebit de pitorești, în puternic contrast cu regiunile puternic industrializate, cu care se învecinează; puternicul decalaj de dezvoltare dintre zona de șes și zona montană a Banatului. **Din aceste puncte slabe, EnduRoMania a făcut niște puncte forte.**

Nașterea proiectului

Hobby-ul meu este călătoria cu motocicletă enduro. În 1993 mi-am adus motocicletă Suzuki DR350 în România și am început să cutreier țara/munții pe ea. Am luat legătura cu FRM (Federația Română pentru Motociclism) și am conceput împreună – după regulile FIM (Federation Internationale de Motocyclisme) – o manifestare motociclistă off-road. NRW a găsit ideea ca fiind excelentă și a pus la dispoziție 50 000 DM pentru organizarea ei. Politicienii din regiune, sprijiniți de către factorii de răspundere de pe planul central au sprijinit proiectul din plin. Primele două manifestări – în ciuda unei participări din străinătate care era destul de modestă – au fost considerate ca fiind un succes. În 1996 am avut acces la un program PHARE Ecos-Ouverture al UE, în cooperare cu Valencia, NRW și județul Arad (45 000 ECU=Euro). Am organizat trei întâlniri, care au avut un mare succes. În 1997 și 1998 am organizat câte 4 întâlniri internaționale EnduRoMania, din 1999 câte cinci pe an. **Finanțarea lor se face din venituri.**

Clisura Dunării - un obiectiv
care nu poate lipsi din lista traseelor recomandate în Banatul Montan

Mănăstirea Feredu jud. Arad
- oferă locuri de cazare

Rezultate obținute

Au fost descoperite potențiale remarcabile ale regiunii, în special în domeniile agroturismului, ale turismului sportiv și de aventură-descoperire. În mai multe localități, țărani și proprietari de restaurante au început să se gândească serios la investiții în casele lor proprii, transformându-le în pensiuni, oferind camere de închiriat. Prin sistematicele relatări ale participanților și prin invitarea permanentă a reprezentanților mass-media la manifestări s-a contribuit la o imagine pozitivă a României, mult diferită de cea vehiculată cu stereotipie de presă apuseană. **Numărul participanților s-a dublat an de an.**

Care este secretul succesului concepției EnduRoMania?

În primul rând, este o concepție inovativă pentru turismul activ: nu se face nici un fel de cronometrare, nu se organizează raliiuri,

Interiorul Pensiunii Julița jud. Arad

regulamentul este foarte generos și permisibil, se dă prioritate drumeției enduristice: **a călători de dragul călătoriei.** Se punctează în mod deosebit observațiile asupra problemelor ecologice găsite pe traseu, propunerile de îmbunătățire a situației ecologice. A contribuit la succes firește și finanțarea inițială din partea NRW și UE. Publicitatea în presa de specialitate a fost gratuită, dar s-a făcut și o foarte eficientă propagandă de la om la om. Prezența foarte masivă în Internet (www.dntm.ro/enduro), cu peste 50 000 de accesări, a contribuit de asemenea la succesul manifestării. S-a creat cu timpul o rețea de pensiuni foarte bune, care reușesc să-și acopere carențele printr-o atitudine extrem de pozitivă a populației, a cărei ospitalitate este copleșitoare. Poliția, forțele armate, personalul medical au contribuit și ele, prin atitudinea lor pozitivă, mult la succes. În plus, legislația turistică este favorabilă în România dezvoltării unor astfel de inițiative. Natura virgină, lipsa unei infrastructuri sofisticate, prețurile accesibile, taxa de participare relativ modestă, know-how-ul organizatorului și îmbinarea acestuia cu hobby-ul său personal sunt alți **factori favorizanți pentru EnduRoMania.**

Activități clădite pe EnduRoMania

Grupul austro-ungar de enduro **Sasvári-Handl** participă de la început la EnduRoMania și alcătuiește programe concrete pentru drumeții de gen enduro în condiții extreme. EnduRoMania este inclusă în activitățile comunității de interese Endurosport e.V. (IGE), ca parte integrantă a așa-numitului "**IGE EnduroRally Raid Cup**" – www.ige-online.de. S-a dezvoltat în Ardeal, în zona Sibiu-Brașov, în paralel cu EnduRoMania, o manifestare competițională, **EnduRoMania Competition.** Walter Born, un întreprinzător german stabilit la Bistrița, organizează **călătorii de afaceri** în legătura cu EnduRoMania, oferind destindere activă pe motocicletă în plină natură. Enduro-maniaci Jan Buss și Ștefan Albrecht din Hanovra organizează pentru Asociația Germană de Automobilism

și Motociclism ADAC **drumeții enduristice prin România**. Cei doi sunt antrenori de siguranța circulației ale ADAC. ADFC, Asociația Generală a Bicicliștilor Germani, a început din 1998 să organizeze **tururi cicloturistice** paralele EnduRomaniei – vezi: www.bikeromania.de.

Slăbiciuni/pericole ale EnduRoMania

Atractivitatea materială este relativ scăzută, deoarece nu se urmărește, în faza de edificare în care ne aflăm, câștigul material. Există pericolul de a fi sacrificat pe altarul ecoterorismului. Interesul din străinătate este relativ scăzut, atâta timp cât imaginea României este una descurajantă. Mediul de afaceri este încă mult prea ostil față de cei care doresc să întreprindă ceva. Neclaritățile legislative nasc multe interpretări samavolnice ale legilor. Instabilitatea din Balcani este un factor limitativ pentru numărul participanților. România suferă de o lipsă acută de hărți bune, detaliate, iar factorii de răspundere încă sunt captați de vechile suspiciuni față de o cartografiere profesionistă (pe care NASA a făcut-o de mult și poate fi oricând cumpărată de acolo). Lipsește o organizație care să preia manifestarea în mod competent și profesional, pentru a continua ceea ce a inițiat Morariu.

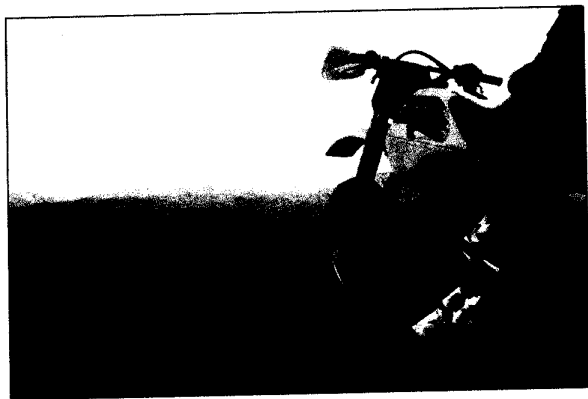
Ce este important pentru continuarea EnduRoManiei?

În primul rând asigurarea independenței financiare. Trebuie lucrat cu consecvență la dezvoltarea potențialelor turistice de care dispune regiunea. Ar trebui inițiat un proiect de cooperare româno-german pe tema "Îmbunătățirea standardului de viață de la țară prin promovarea turismului activ". Colateral, dar cu prioritate, ar trebui extinsă rețeaua CEC și a Cooperativelor de Credit în spațiul rural. Atragerea unor importante întreprinderi din branșa turismului în vederea extinderii turismului activ în România de Vest și în Ardeal,

Cicloturismul s-a dezvoltat inițial ca urmare a EnduRoMania

iată o altă premiză pentru continuare. Extinderea conceptului pentru alte forme de turism activ: drumeții, cicloturism, călărie, drumeție cu căruța cu coviltir, călătorii cu mașini off-road, river-rafting, cățărări/alpinism, speologie, turism silvic, observare a animalelor etc. Trebuie îmbunătățită în România oferta de motociclete și biciclete, iama de snowmobile. România ar dispune de o bună piață pentru o producție proprie de motociclete, biciclete și chiar snowmobile. Nu în ultimul rând trebuie create mai multe parcuri de petrecere a timpului liber: densitatea populației din România fiind mai degrabă comparabilă celei din Statele Unite decât celei din Europa de Vest, ar putea fi căutate modele americane de petrecere a timpului liber, integrând natura ca parte a petrecerii timpului liber. Pe Internet se găsesc o mulțime de modele adaptabile din spațiul american, de gen off-highway vehicle recreation.

Zusammenfassung

Der Initiator von EnduRomania, der internationalen Motorrad-Sternfahrt, deren Internet-Seite weit mehr Zugriffe hat als die Tourismus-Werbeseiten aller baltischen Staaten zusammengekommen, beschreibt das verblüffend einfache Rezept seines Erfolgs: die Schwächen der Region in Stärken umbiegen! Schlechte Strassenverhältnisse, rudimentäre Unterkunftsbedingungen, prekäre Kommunikationsmöglichkeiten stehen auf der einen Seite – auf der anderen eine offene und herzliche Bevölkerung, der Gastfreundschaft heilig ist, Autoritäten, die Wege zu ebnen verstehen, auch dort, wo es keine Aus-Wege mehr zu geben scheint, weitgehend unberührte Landschaften – wo man aber auf die Ansätze von ökologischer Zerstörung aufmerksam zu machen hat und dafür Bonuspunkte kassiert! – und vernünftige Freiheiten für Natur- und Fahrtgeniesser nach dem Prinzip: Geniessen statt Rasen! Dass sich die Zahl der Teilnehmer an EnduRoMania von Jahr zu Jahr verdoppelt hat und dass man allmählich dran denkt, gar keine Werbung mehr zu machen, um der Veranstaltung die Überschaulichkeit und Menschennähe zu lassen – das spricht für die Erfindung von Dr. Sergio Morariu. In seinem Beitrag zählt er im Detail Stärken und Schwächen der Region und der Veranstaltung auf und zitiert auch eine ganze Reihe von verbesserungswürdigen gegebenheiten Rumäniens, die das Land für Aktivtouristen noch attraktiver machen könnten.

Dr. Hans-Heinrich Rieser

Concluzii ale manifestării și ale volumului

„Calea Fierului din Banat – turism integrat într-un peisaj muzeistic descentralizat“

21 – 25 octombrie 1999, Reșița, România

Volumul care cuprinde contribuțiile la seminarul „Calea Fierului din Banat“ își propune pe de o parte să adune referatele prezentate cu ocazia Reuniunii din 21 – 25 octombrie 1999 de la Reșița în formă scrisă și, cu completarea concluziilor unor discuții purtate, să le facă accesibile unui cerc mai larg de oameni interesați. Deoarece acest cerc se găsește preponderent în România, contribuțiile la seminar se tipăresc în limba română. Pentru cercurile celor interesați din afara țării se prezintă, la sfârșitul fiecărui referat, rezumate în limba germană, care asigură o privire de ansamblu asupra conținutului acestora.

Obiectivele reuniunii „Calea Fierului din Banat“ sunt fundamentate de trei puncte de plecare. Odată certitudinea că Banatul Montan – până în 1989 o regiune economică preferată, cu o veche industrie montanistică, care acum alunecă tot mai puternic într-o criză economică - are neapărat nevoie de ajutor. Pe de altă parte certitudinea că această regiune prezintă pentru o serie întreagă de noi ramuri economice, în special pentru turism, un potențial enogen extraordinar de mare, care însă nu este aproape deloc sau abia că este utilizat. În centrul acestui potențial se află (pe lângă spațiul natural) moștenirea industriei grele, care în Banat reprezintă o „rețea de economie montanistică“ încă foarte bine păstrată și chiar funcțională, ilustrând mediul de viață și economic al unei întregi epoci. Este un factor care și în vestul Europei se bucură abia de puțini ani de o atenție mărită. La acestea se adaugă vechea concluzie a celor care se ocupă de dezvoltarea regională,

anume că o îmbunătățire a situației din regiune poate fi impulsionată, însoțită și sprijinită de afară, dar că succesele adevărate, de durată, nu pot fi reputele decât atunci, când sunt inițiate, elaborate și susținute pe termen lung din interiorul regiunii.

La toate aceste trei puncte de pornire, reuniunea a dorit să aducă o contribuție pozitivă. Obiectivul ei principal este, de aceea, o inventariere a potențialului existent al „rețelei economiei montanistice”, să releve importanța acestui potențial și să atragă atenția responsabililor politici, economici și administrativi ai regiunii și a multiplicatorilor interesați din regiune asupra acestui potențial – deci asupra acestor posibilități utilizabile spre binele regiunii. Ni s-a părut că acest obiectiv va putea fi atins cel mai sigur printr-un schimb de experiență dintre cunosătorii acestui potențial din regiune și experții străini, care dispun deja de experiență în utilizarea unor astfel de potențiale, fie că au acumulat această experiență în cadrul protecției monumentelor industriale, în elaborarea de concepții pentru un turism integrat sau în transpunerea în viață a unor planuri de dezvoltare regională în regiuni dezavantajate economic.

De aici a reieșit un al doilea obiectiv al reuniunii. Experții străini au avut ocazia să cunoască o regiune care le era până acum necunoscută, dar care prezenta posibilități extrem de interesante pentru domeniile lor de interes. Regiunea a intrat dintr-o dată în atenția lor iar în cadrul unor viitoare activități această regiune își va găsi locul în raționamentele lor, măcar sub formă de obiect demn de atenție.

Acesta este domeniul obiectivelor pe termen lung vizate de reuniune. S-a dorit a declanșa în regiune, dar și de cei interesați din străinătate, a acțiunii de elaborare a unor proiecte care să încerce să aducă o contribuție la inițierea unei îmbunătățiri generale a situației din regiune pornind de la sursele de producție industrială, protecția monumentelor industriale și turismul integrat. Pe această

cale se va continua, întâi prin editarea acestei cărți, apoi prin manifestări mai specializate, care vor continua ceea ce s-a inițiat în cadrul primei reuniuni.

Corespunzător acestor obiective am conceput reuniunea. Deoarece avea drept conținut date și fapte reale, spațiale, pe lângă partea prelegerilor teoretice s-a aflat – dispunând de o valoare egală – partea de excursii de studiu. În prima zi s-au vizitat întâi elementele centrale ale „rețelei de economie montanistică” de la locul reuniunii, Reșița, apoi, după-amiază, din împrejurimile localității. După această cuprinzătoare impresie vizuală asupra potențialului existent a urmat partea de prelegeri/discuții, împărțită în două părți. Cu ceea ce s-a aflat în această parte, au fost apoi vizitate câteva obiective concrete: Muzeul locomotivelor, Uzina Constructoare de Mașini, Combinatul Siderurgic. Au reieșit din aceste vizite primele puncte, de pornire, pentru planuri de realizare ulterioară, care au fost articulate și parțial formulate în cadrul reuniunii finale.

Partea de conferințe a fost împărțită în două blocuri: „Banatul Montan și posibilitățile sale turistice” și „Peisaje de muzeu industrial din Europa de vest”. Aceasta este în mare și subîmpărțirea respectată de volumul de față.

ȚEICU și GRĂF, director și muzeograf al „Muzeului Banatului Montan” din Reșița, furnizează prin conferința lor „Instalațiile și relictetele de economie montanistică din zona Banatului Montan – o inventariere” nu doar o introducere geografică și istoriografică în tematica manifestării ci, în primul rând, o prima inventariere a potențialului culturii industriale din zonă. Din discuțiile pe marginea materialelor prezentate, GRĂF dezvoltă vechea sa idee despre „Câi”, face deci propuneri concrete de rute care vizează o deschidere spațială a obiectelor prezente, pentru turism și pentru protecția monumentelor.

Doamna GOLIBRZUCH de la Universitatea din Göttingen prezintă „posibilitățile turistice ale Gă rânei”. Autoarea consideră că s-a frânt tradiția turismului integrat, edificată în acest sat de munte de pe Semenic populat inițial cu oameni din ținuturile Boemiei apusene în perioada imediat următoare primului război mondial, deoarece locuitorii inițiali au emigrat aproape toți după 1989. Dar pe baza unor noi începuturi de colonizare, ea consideră că este posibil un nou început în domeniul acestui turism, în cazul în care puținii locuitori permanenți și proprietari ai unor case de vacanță („a doua locuință”) se angajează pentru așa ceva și dezvoltă o concepție comună, la care să subscrie toți.

SCHATTSCHNEIDER, consilier CIM la Reșița, subliniază necesitatea respectării datelor ecologice și sociale inițiale într-o localitate ca Gă râna, care trebuie să devină bazele unei dezvoltări de durată pe scara regională, în special în privința turismului integrat și a efectelor sale. Aceste aspecte au fost definitorii în discuțiile pe marginea a mai multor conferințe.

RIESER de la Institutul Geografic al Universității din Tübingen prezintă împreună cu ZIMMER, director executiv al Societății pentru Mediu, Turism și Dezvoltare Regională „Futour” ideea unui proiect „Calea Fierului din Banat”. Ea este lătmotiv și linie directoare, totodată însă și un proiect-cadru pentru dezvoltarea regională a Banatului Montan prin utilizarea în special a potențialelor turistice ale regiunii. ZIMMER contribuie cu partea teoretică și deja verificată în alte locuri a concepției unui turism integrat, RIESER relevă o multitudine de posibilități de aplicare a acestora în Banatul Montan, care pot servi drept puncte de plecare pentru unele proiecte parțiale de mai târziu.

MORARIU, fost consilier CIM în Banat, prezintă câteva proiecte în domeniul turismului care au avut ceva succes, în special „EnduRoMania”, dezvoltată de dănsul, dar și scout-camp-urile cu mountain-bikes și începuturile creării de pensiuni private în spațiu

rural. Amintește și de concepția turistică promovată de dănsul pentru Regiunea V Vest.

Potențialul Banatului Montan văzut întâi la fața locului și explicat apoi în prezentările teoretice din primul bloc seminaristic este apoi nuanțat în blocul seminaristic numărul doi de cinci expuneri ale experților străini, care lucrează deja în Europa de vest cu potențiale comparabile.

WILHELM, director executiv la NEKTAR e.V. prezintă „Rețeaua Europeană a Culturii Muncii” cu sediul la Saarbrücken. El prezintă în special modelul „Ecomusee”, deci o rețea de obiective descentralizate, reunite într-un muzeu tematic și regional, așa cum este ideal în peisajele industriale, cum poate deci servi drept model pentru Banatul de Munte. Parțial, aceste Muzee fac și protecția monumentelor industriale prin principiul „protecție prin folosință”, fapt care, pe lângă păstrarea obiectivelor mai și creează locuri de muncă. În domeniul conținuturilor, în cazul muzeelor industriale, pe lângă aspectele inevitabile și de profil ale tehnicii pure trebuie să transpară și structura interrelaționărilor sociale, economice și spațiale, în așa fel, încât în final să se creeze o imagine apropiată de realitate a lumii muncii industriale. Rețeaua NEKTAR, creată în 1995, oferă unei largi game de muzee din Europa apuseană o platformă pentru colaborare, pentru schimb de idei și experiență. Pe termen lung ar trebui vizată o includere a Banatului Montan în această rețea.

BÖNNINGHAUSEN, director al „Muzeului Industriei Westfaliei”, descentralizat, având opt amplasamente, povestește evoluția, munca și conținuturile muzeului său. Până prin 1975, în zona Ruhr-ului, toate obiectivele industriale abandonate erau radiate de pe hartă după metoda tăierii rase. Abia ulterior s-a produs o schimbare în gândire iar muzeele trebuie să fie reconstruite din ruine. În Banat în schimb, există încă foarte multe clădiri intacte, dar și structuri și capacități preluate din epoca industriei grele. Ar trebui luate măsuri

urgente măcar pentru conservarea acestora, pentru ca mai târziu să poată fi folosite ca muzee, contribuind la păstrarea dar și cercetarea epocii industriale, nu în ultimul rând însă putând fi utilizate în scopuri multiple, non-muzeistice. Acești trei factori sunt indispensabili, deoarece „un monument fără istorie și fără oameni este mort”.

WIESINGER, colaborator al „Muzeul muncii lumii industriei” din Steyr, relevă în prezentarea muzeului său și a proiectului „Calea de Fier a Austriei Superioare” avantajele Banatului Montan cu clădirile și obiectivele sale bine păstrate. Dintre toți experții prezenți, WIESINGER subliniază cu cea mai mare pregnanță necesitatea includerii mediului istoric și social, dar și a societății prezente și a nevoilor acesteia în munca muzeistică, în așa fel încât muzeul să rămână viabil. În acest scop este necesară pe de o parte căutarea unor grupuri țintă care acceptă muzeul, pe de altă parte este nevoie de o organizare proprie intensă, pe termen lung, pornită din cadrul regiunii înconjurătoare amplasamentului muzeal. Înființarea muzeului prezentat de WIESINGER a condus la revigorarea unui întreg cartier al orașului Steyr, aflat anterior în derivă, și a și revigorat turismul și economia în general. Ca un aspect deosebit autorul subliniază interrelaționarea efectivă dintre „Calea Fierului din Austria Superioară” și „Parcul Natural Alpii Calcaroși de Nord”, relevând deci un peisaj muzeistic implementat într-un spațiu cultural și într-o zonă de protecție a naturii, aflate ambele în aceeași regiune. Iată un model potrivit și adaptabil posibilităților din Banatul de Munte.

REITZ, care răspunde în cadrul Ministerului Culturii din Luxemburg de rețeaua monumentelor industriale din țara sa, subliniază două aspecte generale, explicate în baza a două proiecte concrete, cu valoare de exemplu. Pe de o parte subliniază necesitatea, dar și posibilitatea utilizării multiple a monumentelor industriale, cu scopul de a atrage „o masă critică” de investiții și mijloace promoționale din surse multiple. Pe de altă parte subliniază extrem

de marea importanță a colaborării în cadrul unor rețele, prin care se fac economii financiare, dar se realizează totodată completări de conținut și se face publicitate reciprocă.

În discuția finală s-au concluzionat rezultatele conferințelor și ale discuțiilor acestora, încercându-se focalizarea lor spre impulsuri concrete pentru acțiuni. În acest sens, orice demers viitor trebuie pornit în baza a trei aspecte:

Toți cei interesați în evoluția turistică a regiunii trebuie să devină activi. Trebuie să se îngrijească de o inventariere (texte, fotografii, hărți) a potențialelor existente, trebuie să lupte pentru păstrarea lor și trebuie să activeze în sensul utilizării lor turistice, protejând monumentele. Trebuie să se îngrijească să facă cunoscută în regiune valoarea ideatică și materială a moștenirii industriale în cercuri cât mai largi, dar în special în rândul elitelor. Altfel spus: ei trebuie să ancoreze în mințile locuitorilor Banatului Montan efectul creator de identitate a valorii moștenirii comune.

Experții străini trebuie să sprijine aceste activități prin cunoștințele lor, prin experiență și prin relațiile de care dispun. Trebuie să recunoască în această parte „uitată” a culturii europene o completare, o îmbogățire și o întregire a propriilor lor demersuri, incluzând această parte a Europei în strădaniile lor.

Ambele părți trebuie să caute colaborarea, prin care, pas cu pas, trebuie obținută o îmbunătățire a situației din Banatul Montan, de exemplu prin proiecte singulare, finanțate promoțional sau sprijinite prin consultanță, fapt care cât mai curând va fi recunoscut ca fiind de un avantaj reciproc.

Încheind trebuie să exprimăm mulțumirile cuvenite. Acestea se îndreaptă în primul rând spre toți referenții și spre toți participanții la seminar. Mulțumirile se cuvin în special

domnului KREMM, redactor responsabil la Banater Zeitung și redactor al ADZ, care, împreună cu domnul GRÄF au rezolvat sarcina principală a traducerii și translației în cadrul seminarului, dar și pentru volumul de față, care împreună cu domnul SCHATSCHEIDER și Muzeul Banatului Montan au rezolvat munca dificilă a organizării la fața locului, și care a venit cu multe sugestii de conținut referitoare la seminar. Mulțumim de asemenea celor care au preluat costurile seminarului și ale cărții de față. La fața locului, Consiliul Județean Caraș-Severin a preluat prin Muzeul Banatului Montan toate finanțările. Costurile de călătorie și alte cheltuieli necesare au fost preluate de către Fundația Friedrich Ebert. Acesteia, concret în persoana reprezentantei ei pentru România, doamna SABIEL, trebuie nu doar să-i mulțumim, ci să ne exprimăm gratitudinea pentru interesul pe termen lung de care a dat și dă dovadă, promovând activități în cadrul acestei munci de dezvoltare regională centrată pe conceptul turismului integrat. Astfel de consultanță și promovare pe termen lung a unor ajutoare care să ducă la autoajutorare sunt stringent necesare în România, dar nu sunt totdeauna de la sine înțelese.

Dr. Hans-Heinrich Rieser

Zusammenfassung der Tagung und des Tagungsbandes

**"Banater Eisenstraße"- integrierter Tourismus
in einer dezentralen Industriemuseumslandschaft
vom 21.-25.10.1999 in Reschitza (Reșița/Rumänien)**

Ziel des Tagungsbandes „Banater Eisenstraße“ ist es, die Beiträge der gleichnamigen internationalen Tagung vom 21. - 25.10.1999 in Reschitza schriftlich festzuhalten und - ergänzt durch die Diskussionsergebnisse - einem breiteren Interessentenkreis zugänglich zu machen. Da dieser vornehmlich in Rumänien zu finden ist, sind die Beiträge in Rumänisch abgedruckt. Für die auswärtigen Interessenten wurden deutsche Zusammenfassungen aufgenommen, die einen Überblick über den Inhalt gewährleisten.

Den Zielen der Tagung „Banater Eisenstraße“ lagen drei Ausgangspunkte zugrunde. Einerseits die Tatsache, dass dem Banater Bergland, bis 1989 bevorzugte, altindustrialisierte Montanwirtschaftsregion, die seit Jahren immer tiefer in die Wirtschaftskrise rutscht, unbedingt geholfen werden muß. Andererseits die Tatsache, dass diese Region für eine Reihe neuer Wirtschaftszweige, insbesondere für den Tourismus, ein außerordentlich großes endogenes Potential aufweisen kann, das aber kaum oder gar nicht genutzt wird. Im Zentrum dieses Potentials steht neben dem Naturraum das - auch im Westen erst seit wenigen Jahren verstärkt beachtete Erbe der Schwerindustrie, das im Banat als noch weitgehend erhaltenes und funktionsfähiges „montanwirtschaftliches Geflecht“ die Wirtschafts- und Lebensumstände einer ganzen Epoche repräsentiert. Hinzu kam die alte Erkenntnis aller Regionalentwickler, dass eine Verbesserung der Situation in einer Region zwar von außen

angestoßen, begleitet und unterstützt werden kann, dass aber echte, nachhaltige Erfolge nur zu erzielen sind, wenn sie aus der Region heraus initiiert, erarbeitet und langfristig getragen werden.

Zu allen drei Gesichtspunkten wollte die Tagung einen positiven Betrag leisten. Daher war ihr Hauptziel, das vorhandene Potential des „montanwirtschaftlichen Geflechts“ zu erfassen, aufzuzeigen und als Potential, also als nutzbare Möglichkeit in das Blickfeld der Verantwortungsträger und interessierten Multiplikatoren der Region zu rücken. Am besten erreichbar erschien dieses Ziel durch den Austausch zwischen Kennern dieses Potentials aus der Region und ausländischen Experten, die mit der Nutzung ähnlicher Potentiale bereits Erfahrungen gesammelt haben; sei es in der Industriedenkmalpflege, im Erarbeiten von Konzepten des integrierten Tourismus oder in der Durchführung von Regionalentwicklungsvorhaben in wirtschaftlich benachteiligten Regionen.

Hieraus ergab sich ein zweites Ziel der Tagung. Die auswärtigen Experten lernten eine ihnen bisher unbekannte Region mit außerordentlich interessanten Möglichkeiten für ihr jeweiliges Interessengebiet kennen. Sie rückte damit in deren Blickfeld und wird so bei Aktivitäten zumindest als eines der denkbaren Objekte in die Überlegungen Eingang finden.

Langfristige Ziele der Tagung lagen in diesem Bereich. Sie sollte Anlaß geben, in der Region, aber auch bei Interessierten im Ausland, Projekte in Gang zu bringen, die aus den Quellen Industrieproduktion, Industriedenkmalerschutz und integriertem Tourismus Beiträge zur Verbesserung der Gesamtsituation des Banater Berglands schöpfen. Dieser Weg wird durch die Herausgabe des Tagungsbandes und speziellere Folgetagungen

weitergegangen.

Den Zielen entsprechend war die Tagung aufgebaut. Da sie reale räumliche Gegebenheiten zum Inhalt hatte, trat neben den theoretischen Vortragsteil ein gleichwertiger Exkursionsteil. Am ersten Tag erschloß die Fahrt zunächst die zentralen Elemente des „montanwirtschaftlichen Geflechts“ im Tagungsort Reschitza, nachmittags die im Umfeld liegenden. Nach diesem umfassenden visuellen Eindruck vom vorhandenen Potential folgte der zweiteilige Vortragsteil der Tagung. Mit den Erkenntnissen daraus wurden danach konkrete Objekte besucht, das Lokomotivmuseum, das Maschinenbau- und das Hüttenwerk. Hierbei ergaben sich erste Ansätze für konkrete Folgevorhaben, die in der abschließenden Diskussionsrunde ausformuliert wurden.

Der Vortragsteil war in die beiden Blöcke „Das Banater Montangebiet und seine touristischen Möglichkeiten“ und „Industriemuseumslandschaften im westlichen Europa“ gegliedert. Dieser Gliederung folgt der vorliegende Band mit seinen Beiträgen.

TEICU und GRÄF, Direktor bzw. Vizedirektor des „Banater Berglandmuseums“ in Reschitza, liefern mit ihrem Beitrag „Die montanwirtschaftlichen Anlagen und Relikte im Banater Bergland, eine Bestandsaufnahme“ nicht nur eine geographische und historische Einführung ins Thema der Tagung, sondern vor allem eine erste Bestandsaufnahme des vorhandenen Potentials an Industriekultur. Aus den Diskussionsbeiträgen entwickelt GRÄF seine alte Idee von „Wegen“ weiter, also von konkreten Routenvorschlägen zur räumlichen Erschließung der vorhandenen Objekte für Tourismus und Denkmalpflege.

Frau GOLIBRZUCH von der Universität Göttingen legt die „touristischen Möglichkeiten Wolfsbergs“ dar. Zwar sieht sie die

Tradition, die dieses böhmervälder Semenik-Bergdorf seit dem Ersten Weltkrieg im integrierten Tourismus hatte, durch die Abwanderung fast aller Bewohner abgebrochen. Doch aufgrund erster neuer Ansätze hält sie ein Wiederaufleben dieses Tourismus für möglich, falls die wenigen Dauerbewohner und die Zweithausbesitzer sich für ihn einsetzen und ein gemeinsames Konzept erarbeiten.

SCHATSCHNEIDER, CIM-Berater in Reschitza, betont die Notwendigkeit der Beachtung ökologischer und sozialer Gegebenheiten, die als Grundlagen einer nachhaltigen Entwicklung im regionalen Maßstab anzusehen sind, insbesondere was den integrierten Tourismus und seine Wirkungen anbelangt. Diese Aspekte prägten die Diskussion zu vielen Beiträgen.

RIESER vom Geographischen Institut der Universität Tübingen stellt die zusammen mit ZIMMER, Geschäftsführer der „Futour“ Umwelt-, Tourismus- und Regionalentwicklungsgesellschaft, erarbeitete Projektidee einer „Banater Eisenstraße“ vor. Sie ist als Leitmotiv, Leitlinie, aber auch als Rahmenprojekt für die Regionalentwicklung des Banater Berglands durch die Nutzung der - vor allem touristischen - Potentiale dieser Region gedacht. ZIMMER bringt die theoretischen und anderswo schon erprobten Konzepte eines integrierten Tourismus ein und RIESER arbeitet eine Vielzahl von Anwendungsmöglichkeiten im Banater Bergland heraus, die Ansatzpunkte für spätere Teilprojekte sein können.

MORARIU, CIM-Berater im Banat, wendet sich einigen bereits erfolgreich verlaufenden Tourismusprojekten zu, der von ihm entwickelten „Enduromania“, den Mountain-Bike-Erschließungen und dem beginnenden Aufbau privater Pensionen in Dörfern. Kurz spricht er das von ihm vorangetriebene Tourismuskonzept für die

Region West an.

Dem am Vortrag mit eigenen Augen gesehenen und im ersten Vortragsteil durch umfassende Informationen erläuterten Potential des Banater Berglands werden im zweiten Block fünf Beiträge auswärtiger Experten gegenübergestellt, die im westlichen Europa bereits mit ähnlichen Potentialen arbeiten.

WILHELM, Geschäftsführer des NEKTAR e.V., stellt sein „Netzwerk Europäische Kultur der Arbeit e.V.“ mit Sitz in Saarbrücken vor. Insbesondere präsentiert er das Modell des „Ecomusee“, also des Verbundes dezentraler Objekte zu einem thematischen und regionalen Museum, wie es gerade bei Industrielandschaften ideal ist und somit für das Banater Bergland als Vorbild steht. Zum Teil dienen diese Museen der Denkmalpflege durch das Prinzip „Schützen durch Nützen“, was neben dem bloßen Erhalt der Objekte auch noch Arbeitsplätze schafft. Inhaltlich muß bei Industriemuseen zur reinen Technik stets auch die Struktur sozialer, wirtschaftlicher und räumlicher Verflechtungen kommen, um ein realitätsnahes Bild der industriellen Lebenswelt zu bieten. Das 1995 gegründete NEKTAR-Netzwerk bietet einer ganzen Reihe solcher Museen in Westeuropa ein Plattform für die Zusammenarbeit, den Gedanken- und Erfahrungsaustausch. Langfristig sollte das Banater Bergland darin eingebunden werden.

BÖNNIGHAUSEN, Direktor des dezentralen „Westfälischen Industriemuseums“ mit acht Standorten, schildert eindrücklich die Entwicklung, die Arbeit und den Inhalt seines Museums. Bis etwa 1975 wurden im Ruhrgebiet alle Industrierelikte nach der Kahlschlagmethode ausradiert. Erst seither gibt es ein Umdenken und die Museen müssen aus Ruinen wieder aufgebaut werden. Im Banat dagegen ist noch vieles an Baulichkeiten, aber auch an Strukturen und Fähigkeiten aus der Schwerindustriepoche vorhanden. Es sollte wenigstens konserviert werden, um später

als Museum zur Erhaltung, aber auch Erforschung und vielfältigen - auch nichtmusealen - Nutzung herangezogen zu werden. Diese drei Faktoren sind alle unabdingbar, da ein „Denkmal ohne Geschichte und Menschen tot ist.“

Auch WIESINGER, Mitarbeiter beim „Museum industrielle Arbeitswelt“ in Steyr, hebt bei der Präsentation seines Museums und des Projektes der „Oberösterreichischen Eisenstraße“ die Vorteile des Banater Berglands mit seinen noch gut erhaltenen Objekten hervor. Am meisten von allen Experten unterstreicht er die Notwendigkeit der Einbindung des historischen sozialen Umfeldes, aber auch der gegenwärtigen Gesellschaft und ihrer Bedürfnisse in die Museumsarbeit, um dies lebendig zu erhalten. Dazu bedarf es einerseits der Suche nach Zielgruppen, die das Museum annehmen, andererseits der intensiven, langfristigen Eigenorganisation aus der Region des Museumsstandortes heraus. Mit der Gründung seines Museums gelang so die Wiederbelebung eines niedergegangenen Stadtviertels in Steyr und die Belebung des Tourismus und der Wirtschaft allgemein im Umland. Als besonderen Aspekt hob WIESINGER die effektive Verknüpfung von „Oberösterreichischer Eisenstraße“ und „Naturpark Nördliche Kalkalpen“, also einer kulturräumlichen Museumslandschaft und eines naturräumlichen Schutzgebietes in einer Region hervor. Gerade dies ist ein passendes Vorbild für die Möglichkeiten im Banater Bergland.

Seinen Schwerpunkt setzt REITZ, im luxemburgischen Kulturministerium zuständig für das Netz der Industriedenkmäler des Landes, auf zwei allgemeine Aspekte, die er an zwei konkreten Beispielprojekten erläutert. Er unterstreicht einmal die Notwendigkeit, aber auch die Möglichkeit zur Mehrfachnutzung von Industriedenkmälern, um eine „kritische Masse“ für Investitionen und Fördermittel aus verschiedenen Richtungen zu

erreichen. Zum zweiten hebt er die außerordentliche Bedeutung der Zusammenarbeit in Netzwerken hervor, die einerseits Kosten spart, andererseits aber auch inhaltliche Ergänzung und gegenseitige Werbung erlaubt.

In der Abschlusdiskussion wurden die Ergebnisse der Vorträge und ihrer Diskussion zu konkreten Handlungsanregungen zusammengefaßt. Drei Aspekte sollten das zukünftige Vorgehen leiten.

In der Region müssen Interessierte aktiv werden. Sie müssen für eine Inventarisierung (Texte, Fotos, Karten) des Potentials sorgen, dessen Erhaltung anstreben und es für eine, vor allem auch touristische und denkmalpflegerische Nutzung erschließen. Sie müssen dafür sorgen, dass der ideelle, aber auch der materielle Wert des industriellen Erbes in breiten Kreisen der Region, vor allem bei den Eliten erkannt wird, d.h. sie müssen in den Köpfen der Bewohner des Banater Berglands die identitätstiftende Wirkung dieser Gemeinsamkeit verankern.

Auswärtige Experten müssen diese Aktivitäten durch ihr Wissen, ihre Erfahrungen und Verbindungen unterstützen. Sie sollten diesen „vergessenen“ Teil der europäischen Kultur als Ergänzung, Bereicherung und Vervollständigung ihrer eigenen Belange erkennen und einbeziehen.

Von beiden Seiten muß eine Zusammenarbeit angestrebt werden, die in kleinen Schritten zunächst die Verbesserung der Situation im Banater Bergland voranbringt, etwa durch geförderte und begleitete Einzelprojekte, die aber schon bald auch zum beiderseitigen Vorteil gereichen wird.

Abschließend sei der gebührende Dank ausgesprochen. Er gilt zunächst allen genannten Vortragenden und allen Teilnehmern der Tagung. Im Besonderen steht er Herrn KREMM, leitender Redakteur der Banater Zeitung und Redakteur der ADZ, zu, der mit Herrn GRÄF die Hauptlast der Übersetzungen bei der Tagung wie beim vorliegenden Tagungsband trug, der mit Herrn SCHATSCHEIDER und dem Banater Bergland-Museum einen großen Teil der Organisation vor Ort bewältigte und der viele inhaltliche Anregungen zur Tagung gab. Gedankt sei auch den Trägern der Kosten dieser Tagung und der Herausgabe des Tagungsbandes. Vor Ort übernahm der Kreis Karasch-Severin die Finanzierung. Für Reisekosten und andere notwendige Ausgaben stand die Friedrich-Ebert-Stiftung gerade. Ihr gebührt konkret in der Person der Vertreterin in Rumänien, Frau SABIÉL, nicht nur der Dank hierfür, sondern auch für das langfristig angelegte Interesse an der Förderung von Aktivität im Rahmen dieser Regionalentwicklungsarbeit mit dem Konzept des integrierten Tourismus. Derart langfristige Begleitung und Förderung von Hilfen zur Selbsthilfe ist in Rumänien dringend nötig, aber nicht immer selbstverständlich.

CUPRINS

Prefață	5
Hans-Heinrich Rieser, Peter Zimmer "Calea Fierului din Banat" Un proiect de turism montan integrat în zona montanistică a Banatului	7
Lothar Wilhelm NEKTAR - Rețeaua pentru Cultură Industrială și Turism în Europa	57
Ester Golibrzuch Șanse și probleme ale dezvoltării turistice la Gărăna/Wolfsberg	79
Fritz Schatschneider Turism, protecția monumentelor și a mediului Convergența și focalizarea acestora pentru păstrarea moștenirii culturale	87
Udo B. Wiesinger Muzeul Lumii Muncii din Steyr și Calea Fierului din Austria Superioară	93
Jean Reitz Centrul Național pentru Cultura Industriei din Esch/Beval și rețeaua muzeelor industriale din Luxemburg	115
Helmut Bönnighausen Muzeul Industriei din Westfalia - Westfälisches Industriemuseum	127

Dr. Rudolf Gräf	
Județul Caraș-Severin, o regiune industrială veche cu un potențial industrial-cultural și turistic care așteaptă să fie valorificat	149

Dr. Sergio Morariu	
EnduRoMania - a utiliza slăbiciunile unei regiuni ca puncte forte ale ei	163

Dr. Hans-Heinrich Rieser	
Concluzii ale manifestării și ale volumului "Calea Fierului din Banat - turism integrat într-un peisaj muzeistic descentralizat"	
21 - 25 octombrie 1999, Reșița, România	171

Dr. Hans-Heinrich Rieser	
Zusammenfassung der Tagung und des Tagungsbandes "Banater Eisenstraße" - integrierter Tourismus in einer dezentralem Industriemuseumslandschaft	
21.-25-10.1999 in Reschitza	
(Reșița/Rumänien)	179

Cuprins	187
----------------------	------------